

ฉินุทถ ตุมะห ปณฺณาย อตฺตโน
ปณฺณาสตุเถน ปน ชาตํ ลตํ มุลํ
ตณฺหํ ฉินุทถ.

สริตานิ สินฺheitานิ จ
โสมนสฺสุสานิ ภวนฺติ ชนฺตุโน
เต สาสตฺสิตา สุเขสิโน
เตเว ชาตฺติชรูปคา นรา.^๑

ปุคฺคฺลสฺส สินฺheitานิ ตณฺหา-
สินฺหมกฺขิตานิ สริตานิ อนุสริตานิ
เอวรฺูปานิ โสมนสฺสุสานิ ภวนฺติ. เต
สาตฺสิตา สุเขสิโน เต ตณฺหาวิสิกา
ปุคฺคฺลา สาสตฺสิตา สุเขสิโน สุขฺปริเยสิโน
ภวนฺติ. เตเว ชาตฺติชรูปคา นรา เต
นรา ชนา เว ชาตฺติชราพฺยาธิมรณานิ
อุปฺคา อุปฺคฺจฺจนฺติ.

ฐานะแห่งตัณฑหาเกิดแล้ว จงตัดซึ่ง
มูลราก(ของตัณฑหา) ด้วยปัญญา
เถิด คือก็เธอทั้งหลายจงตัดซึ่งตัณฑหา
(พร้อมทั้ง) มูลรากซึ่งเกิดแล้วเป็นดุจ
เถาว์ลัยด้วยปัญญา คือด้วยปัญญา
เพียงดังศีลตราของตนเถิด.

โสมนัสทั้งหลาย ที่ชานไป และ
เปื้อนตัณฑหาดุจยางเหนียว ย่อมมี
แก่สัตว์ สัตว์ทั้งหลายนั้น อาศัย
ความสำราญ จึงเป็นผู้แสวงหา
ความสุข นระเหล่านั้นแล ย่อมเป็น
ผู้เข้าถึงชาติและชรา.

บุคคลย่อมมีโสมนัสทั้งหลาย เห็น
ปานนี้ ซึ่งเปื้อนตัณฑหาดุจยางเหนียว
คือที่เปื้อนด้วยยางเหนียวที่เกิดจากตัณฑหา
ชานไป คือชานไปตาม. อาศัยความ
สำราญ จึงเป็นผู้แสวงหาความสุข
คือบุคคลเหล่านั้น ซึ่งเป็นไปตามอำนาจ
แห่งตัณฑหา ชอบสุขสำราญ จึงเป็นผู้
แสวงหาความสุข คือชอบเสาะหา
ความสบาย. นระเหล่านั้นแล เป็นผู้
เข้าถึงชาติและชรา นระทั้งหลาย

^๑ พ. ฎ. ๒๕/๓๔/๖๑.

คือชนทั้งหลายเหล่านั้นแล เป็นผู้เข้าถึง
คือยอมเข้าถึงชาติชราพยาธิและมรณะ.

ตลिनาย ปุรุษตา ปชา
ปรีสปปนติ สไสว พาทิต
สโยชนสงคสตุตา
ทุกขมุเปนติ ปุนปฺปนี จิราย.^๑

หมุ่สัตว์ ผู้อันค้นหาทำความเข้าใจ
กลัว ห้อมล้อมแล้ว ย่อมสะดุ้งกลัว
เหมือนกระต่ายอันนายพรานดักได้
แล้ว ฉะนั้น สัตว์ผู้ซึ่งอยู่ในสังโยชน์
ย่อมได้รับทุกข์รำไป ชั่วกาลนาน.

ปชา ตลिनาย ตณฺหาย ปุรุษตา
ปรีวาริตา หุตฺวา สไสว วีย พาทิต
ลฺล
อรณฺเณ พทฺโธ ปรีสปปนติ
ภายนฺติ, สตุตา สญฺโฆชนสงคสตุตา
ทสฺวิเรน สโยชนน สตุตฺวิเรน ราค-
สงคาทินา จ สตุตา พทฺธา ตสฺมี วา
ลคฺคา ทุกขมุเปนติ, ปุนปฺปนี จิราย
จิรี ทิมมทฺธานํ ปุนปฺปนี ชาติอาทิกํ
ทุกฺขํ อุเปนติ อุปกฺจฺจนฺติ.

หมุ่สัตว์เป็นผู้อันค้นหาที่ทำความเข้าใจ
สะดุ้ง ห้อมล้อมแล้ว คือแวดล้อมแล้ว
ย่อมสะดุ้งกลัว คือหวาดกลัว เหมือน
กระต่ายที่ถูกนายพรานดักได้ คือจับได้
ในป่า ย่อมสะดุ้งหวาดกลัว ฉะนั้น, สัตว์
ผู้ซึ่งอยู่ในสังโยชน์ คือผู้ถูกสังโยชน์
๑๐ อย่าง และกิเลสเครื่องข้อง ๗ อย่าง
มีกิเลสเครื่องข้องคือรากะเป็นต้น ติดข้อง
แล้ว คือผูกไว้แล้ว หรือเป็นผู้ติดแล้วใน
สังโยชน์เป็นต้นนั้น ย่อมได้รับความทุกข์
คือยอมเข้าถึงทุกข์ต่าง ๆ มีชาติทุกข์เป็นต้น
แล้ว ๆ เล่า ๆ คือบ่อย ๆ ตลอด
กาลนาน คือตลอดเวลาอันยาวนาน.

ตลिनาย ปุรุษตา ปชา
ปรีสปปนติ สไสว พาทิต

หมุ่สัตว์ อันค้นหาผู้ทำความเข้าใจ
ล้อมไว้แล้ว ย่อมกระเสือกกระสน

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๑.

ตสฺมา ตสฺสํ วิโนทเย ภิกฺขุ
อากงฺขิ วิราคมตฺตโนติ.^๑

สโต อิว ยถา สโต พาทิต
อรรณฺเณ ลุฑฺเทน พทฺโธ ภายติ,
เอวเมว ตถา ปชา ตสฺสึนาย ตณฺหาย
ปฺรภฺยตา ปฺลิวเจตฺตา ปฺริสฺสฺปนฺติ ภายนฺติ
ตสฺมา การณา ภิกฺขุ วิราคมตฺตโน
อตฺตโน วิราคํ อากงฺขิ อิจฺฉนฺโต
ตสฺสํ อตฺตโน ตสฺสํ ตณฺหํ วิโนทเย
วิโนทเยย จชฺชเยย.

เหมือนกระต่ายที่นายพรานดักได้
ฉะนั้น เพราะเหตุนั้น ภิกษุหวังอยู่
ซึ่งธรรม เป็นที่สำรวจกิเลสแก่ตน
พึงบรรเทาตัณหาผู้ทำความดีนรณ
เสีย.

เหมือนกระต่าย คือกระต่ายที่ถูก
นายพรานดักได้ คือจับได้ในป่า
ย่อมกลัว ฉนฺโต หมูสัตว์ ถูกตัณหา
ผู้ทำความดีนรณ แวดล้อม คือพัวพันแล้ว
ย่อมสะดุ้งกลัว คือย่อมหวาดกลัว
ฉนฺนํเหมือนกัน คือเหมือนฉนฺนํ
เพราะเหตุนั้น ภิกษุหวังอยู่ คือ
ปรารถนาอยู่ซึ่งวิราคธรรมสำหรับตน
คือธรรมเป็นเครื่องคลายกำหนดสำหรับตน
พึงบรรเทา คือพึงคลี่คลาย ได้แก่
พึงสลัดทิ้งซึ่งตัณหา อันทำความดีนรณ
คือที่จะทำความสะดุ้งให้แก่ตน.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๑

๔. พนฺธนาการวตฺถุ (๒๔๓)

น ตํ ทฬฺหํ พนฺธนมาหุ ธีรา
 ยทายสํ ทารุขํ ปุพฺพชํ วา
 สารตฺตรตฺตา มณฺนิญฺจฺทเลสุ
 ปฺตุเตสุ ทาเรสุ จ ยา อเปกฺขา.^๑

ธีรา พุทธาทโย ปณฺชิตปฺริสา
 อยสงฺขลิกสงฺขาตํ อยสา นิพฺพตฺตํ อยสํ
 ทารุขํ ปุพฺพชํ วา; สารตฺตรตฺตา
 พนฺธนาการวตฺตา ตํ พนฺธนํ ทฬฺหํ น
 อาหุ น กเถนฺติ. ปฺตุเตสุ ทาเรสุ จ
 ยา อเปกฺขา ยา ตณฺหา ปฺตุเตสุ จ
 ยา อเปกฺขา ยา ตณฺหา ปฺตุเตสุ
 ทาเรสุ อเปกฺขา มณฺนิญฺจฺทเลสุ จ.

๕. เรื่องเรือนจำ (๒๔๓)

นักปราชญ์ทั้งหลาย หากกล่าวเครื่อง
 จองจำที่ทำจากเหล็ก ทำจากไม้
 และที่ทำจากหญ้าปล้องว่าเป็นเครื่อง
 จองจำที่มั่นคงไม่ สัตว์ทั้งหลาย
 เป็นผู้กำหนดถึงนักในแก้วมณี และ
 ต่างหูทั้งหลาย อนึ่ง ความเชื่อใจ
 อันใด ทั้งในบุตรทั้งในภรรยา
 ทั้งหมด.

นักปราชญ์ทั้งหลาย คือบุรุษผู้
 เป็นบัณฑิตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น
 ไม่กล่าว คือไม่พูดถึงเครื่องจองจำ
 ที่ทำจากเหล็ก กล่าวคือโซ่ตรวน ที่ทำ
 จากไม้หรือที่ทำจากหญ้าปล้องนั้นว่าเป็น
 เครื่องจองจำที่มั่นคง. สัตว์ทั้งหลายเป็น
 ผู้กำหนดถึงนัก คือเป็นผู้กำหนดด้วย
 ความกำหนดอย่างแรงกล้า. อนึ่ง ความ
 เชื่อใจอันใดในบุตรและภรรยาทั้งหลาย
 คือความอยากอันใด ในบุตรทั้งหลาย
 ความเชื่อใจอันใด คือความอยากใด
 ในบุตรในภรรยาทั้งหลายและความเชื่อใจ
 ในแก้วมณีและต่างหูทั้งหลาย.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๑-๒.

เอตฺถิ ทฬฺหิ พนฺธนมาหุ ธีรธา
 โอิหารินฺ สิริถิลฺ ทุปรปฺมญฺจํ
 เอตฺปิ เจตฺวาน ปริพฺพชฺชนติ
 อนเปกฺขิโน กามสุขํ ปหายาตี.^๑

เย ธีรธา ปณฺฑิตปฺริสา เอตฺถิ
 กิเลสพนฺธนํ ทฬฺหิ ถิริ อานุ กถเนติ,
 โอิหารินฺ อากทฺตมิตฺวา จตุสฺส อปาเยสฺส
 ปาตฺนโต อวฺหรติ เหนฺจฺสา หรตีติ
 โอิหารินฺ, สิริถิลฺ พนฺธนญฺจฺานเ
 ฉวิจฺมมฺมฺสํนิ น ฉินฺหติ โลหิตํ น
 นีหฺรติ พนฺธนภาวํปิ อชานาเปตฺวา
 ถลปถชลปถาที่สุ กมฺมานิ กาคฺติ เทตีติ
 สิริถิลฺ โลกเกน ปุคฺคเลน ทุปรปฺมญฺจํ.
 โลกวเสน หิ เอกวารํปิ อุปรนฺนํ
 กิเลสพนฺธนํ พนฺธนญฺจฺานโต กจฺจไป วิย
 ทุมฺไมจฺยํ โหตีติ ทุปรปฺมญฺจํ. เอตฺปิ

นักปราชญ์ทั้งหลาย กล่าวความ
 อยากและความเยื่อใยทั้ง ๒ นั้นว่า
 เป็นเครื่องจองจำอันมั่นคง มีปกติ
 จุดลง ย่อหย่อน(จากคุณธรรม)
 เปลี่ยนได้โดยยาก นักปราชญ์
 ทั้งหมด ตัดเครื่องจองจำ
 แม้นั้นแล้ว เป็นผู้ไม่มีความเยื่อใย
 ละกามสุขแล้ว ออกบวช.

นักปราชญ์ คือคนที่เป็นบัณฑิต
 ทั้งหมดเหล่าใด กล่าวคือพูดถึงเครื่อง
 จองจำคือกิเลส นี้ว่าเป็นเครื่องจองจำ
 ที่มั่นคง คือแน่นหนา, มีปกติจุดลง
 คือชื่อว่ามีปกติตั้งลง เพราะอรรถว่า
 จุดคร่าลงมาพาไปเบื้องล่าง โดยการ
 ให้ตกไปในอบายทั้ง ๔, ย่อหย่อน คือ
 ชื่อว่าหย่อนยาน เพราะอรรถว่า ในที่ที่
 ผูกมัดย่อมไม่บาดผิวหนังและเนื้อ ไม่นำ
 โลहितออก ทั้งไม่ให้รู้ว่าเป็นเครื่องจองจำ
 ให้เพื่อทำการงานในที่ทั้งหลายมีทางน้ำ
 และทางบกเป็นต้น บุคคลผู้โลกเปลี่ยน
 ได้ยาก ชื่อว่าเปลี่ยนได้โดยยาก เพราะ
 อรรถว่า เครื่องจำคือกิเลส แม้จะเกิดขึ้น
 คราวเดียวด้วยอำนาจโลกะก็ชื่อว่าเป็นสิ่ง

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๒.

เจตวาน เอตํ กิเลสพฺพณฺณํ เจตวาน
 ฅาณชคฺเคน จินฺหิตฺวาน. อนเปกฺขิโน
 หุตฺวา กามสุขํ ปหาย. จตฺเตตฺวา
 ปริพฺพชนฺติ พุทฺธสฺสเน ปพฺพชนฺติ.

อันบุคคลผู้มีความโลภเปลี่ยนได้โดยยาก
 เหมือนเต่า (ที่ถูกมัด) เป็นสัตว์ที่ใคร ๆ
 เปลี่ยนได้โดยยากจากเครื่องผูกมัด ฉะนั้น
 นักปราชญ์ทั้งหลาย ครั้นตัดเครื่อง
 จอจจำแม่นี้แล้ว ครั้นตัด คือครั้นใช้
 มีดคม คือญาณตัดเครื่องจอจจำ คือ
 กิเลสนี้ได้แล้ว เป็นผู้ไม่มีความเยื่อใย
 ละคือทั้งกามสุขได้แล้ว ออกบวช คือ
 ย่อมบวชในพระพุทธศาสนา.

๕. เหมาวตฺถุ (๒๔๔)

อาตุรํ อสุจํ ปฺปติ
 ปสฺส เขเม สมฺมสุสยํ
 อุกฺขมรฺนตํ ปคฺขมรฺนตํ
 พาลานํ อภิปรตฺถิตฺนฺติ.^๑

ตุํ ระบุํ ปฺปติ อาตุรํ มรณปฺปรตฺตํ
 อสุจํ เขเม สมฺมสุสยํ ปสฺส ปสฺสหา
 อุกฺขมรฺนตํ ปคฺขมรฺนตํ พาลานํ พาเลหิ
 อภิปรตฺถิตฺนฺติ.

๕. เรื่องพระนางเขมา (๒๔๕)

ดูกรนางเขมา เธอจงดูร่างกาย
 อันอาตุร ไม่สะอาด เน่าเปื่อย
 ไหลออกทั้งข้างบน ไหลออก
 ทั้งข้างล่าง อันคนพาลทั้งหลาย
 พากันปรารณายิ่งนัก.

เขมา เธอจงดู คือจอมองดู
 ร่างกายซึ่งเป็นรูปที่เน่าเปื่อย อาตุรถึง
 ความตาย ไม่สะอาด (มีน้ำ) ไหลเข้า
 ไหลออกอยู่ ซึ่งพวกคนพาลคือคนใจ
 ทั้งหลาย ต่างพากันปรารณายิ่งนัก.

^๑ พ. ๔/๒๒๖ เกรือปทาเน.

อนเปกฺขิโน นิราลยา หุตฺวา สพฺพทฺถุํ
 อรหตฺตมคฺเคน ปหาย นิพฺพานํ **วชนฺติ**
 คจฺจนฺติ.

เป็นผู้ไม่มีความเยื่อใย คือหาอาลัยมิได้
 ละทุกข์ทั้งปวงเสียได้ ด้วยพระอรหันตมรรค
 ย่อมไป คือดำเนินไปสู่พระนิพพาน
 ฉะนั้นนั่นเทียว คือเหมือนฉนั้นนั่น.

๖. อุกคเสนเสฏฺฐิปุตุตฺตฺถุ (๒๔๕)

อิงฆ ปสฺส เสฏฺฐิปุตุตฺ^๑
 อุกคเสน มหพฺพล
 กโรหิ ราคํ ปริสาย
 หาสยสฺส มหาชนฺติ.^๒

โก เสฏฺฐิปุตุตฺ ตฺวํ การณํ อิงฆ
 โจทนต์เถ นิปาโต ปสฺส ปสฺสสาหิ, โภ
 อุกคเสน มหพฺพล ตฺวํ ราคํ ปริสาย
 กิโรหิ มหาชนํ ตฺวํ หาสยสฺส.

๖. เรื่องบุตรเศรษฐี ป้ออกคเสน (๒๔๕)

เชิญเถิด อุกคเสนเศรษฐีบุตร
 ผู้มีกำลังมาก เชิญท่านดูเถิด
 เชิญท่านทำความยินดีแก่บริษัทเถิด
 เชิญท่านทำให้มหาชนร่าเริงเถิด.

เชิญเถิด ท่านเศรษฐีบุตรผู้เจริญ
 ขอเชิญท่านจงดู คือจอมองดู เหตุเถิด
 อิงฆศัพท์ เป็นนิบาต ใช้ในความหมาย
 ว่าเตือน, ท่านอุกคเสนผู้เจริญ ผู้มี
 กำลังมาก ขอท่านจงทำความยินดี
 แก่บริษัทเถิด เชิญท่านทำมหาชน
 ให้ร่าเริงเถิด.

^๑ ฎ. อ. ๘/๒๕: นฏฺปุตุต.

^๒ ฎ. อ. ๘/๒๕.

อิงฺฆ ปสฺส มหาวีร^๑
โมคฺคัลลฺลาน มหิทฺธิก
กโรมิ ราคํ ปริสาย
หาสยามิ มหาชนฺนุติ.^๒

เชิญเถิด ท่านโมคคัลลลานะ
ผู้มีความแกล้วกล้ามาก มีฤทธิ์มาก
ขอท่านจงดู ข้าพเจ้าจะทำความ
ยินดีแก่บริษัท จะทำให้มหาชน
ร่าเริง.

โก มหาวีร ตฺวํ อิงฺฆ โฉหนตฺเต
การณํ ปสฺส ปสฺสสาหิ โมคฺคัลลฺลาน
มหิทฺธิก โภ โมคฺคัลลฺลาน มหิทฺธิก อหํ
กโรมิ ราคํ ปริสาย ราคํ ปริสาย
กโรมิ หาสยามิ มหาชนํ มหาชนํ
หาสยามิ.

ท่านผู้แกล้วกล้า ผู้เจริญ ขอเชิญ
ท่าน จงดู คือจงมองดูเหตุ อิงฆ
ศัพท์ ใช้ในความหมายว่าเตือน, ท่าน
โมคคัลลลานะ ผู้มีฤทธิ์มาก คือท่าน
โมคคัลลลานะผู้เจริญ ผู้มีฤทธิ์มาก เราจะ
กระทำความยินดีแก่บริษัท คือกระทำ
ความพอใจแก่บริษัท, เราจะทำให้
มหาชนร่าเริง คือจะทำให้มหาชน
เบิกบาน.

มฺญุจ ปุเร มฺญุจ ปจฺจโต
มชฺฌเม มฺญุจ ภวสฺส ปารคฺค
สพฺพตฺต วิมุตฺตมานโส
น ปฺน ชาตฺชิรํ อฺเปหิสฺสีติ.^๓

ท่านจงเปลื้อง(ความอาลัย)ในกาล
ก่อนเสีย จงเปลื้อง(ความอาลัย)
ข้างหลังเสีย ท่านจงเปลื้อง(ความ
อาลัย)ในท่ามกลางเสีย จึงจะ
เป็นผู้ถึงฝั่งแห่งภพ มีใจหลุดพ้น
ในกาลทั้งปวง จักไม่เข้าถึงชาติ
และชราอีก.

^๑ ฐ. อ. ๘/๒๕. มหาปญฺญ.

^๒ ฐ. อ. ๘/๒๕.

^๓ ฐ. ฐ. ๒๕/๓๔/๖๒.

ตวั อตีเตสฺ ฆนฺเธสฺ อาลยํ ตณฺหํ
 มุญฺจ มุญฺจาหิ, มุญฺจ ปจฺจโต ตวั
 ปจฺจโต อนาคเตสฺ ฆนฺเธสฺ อาลยาทีนึ
 มุญฺจ มุญฺจาหิ, มชฺฌเม มุญฺจ ตวั
 มชฺฌเม ปจฺจุปฺปนฺเนสฺ ฆนฺเธสฺ มชฺฌเม
 อาลยํ ตณฺหํ มุญฺจ มุญฺจาหิ, ภาวสฺส
 ปารคฺค ตวั ภาวสฺส ปารคฺค ภาวสฺส
 ปารคฺคมนสิโล. สพฺพตฺถ วิมุตฺตมานโส
 น ปุณฺ ชาติขริ อฺเปหิสฺสึติ ตวั ปุณฺ
 ชาติขริ อฺเปหิสฺสิ น สพฺพตฺถ สพฺพสฺมุ
 กाले สฺวึตฺตมานโส.

สพฺพสฺโยชนํ เจตฺวา
 โย เว น ปริตฺตสฺสึติ
 สงฺคาตึคํ วิสฺสึยฺตุตฺตํ
 ตมหนํ พุรฺรุมิ พุราหฺมณฺณนฺติ.^๑

โย ปุคฺคโล สพฺพสฺโยชนํ กิเลสํ
 เจตฺวา เว-นึปาโต น ปริตฺตสฺสึ

ท่านจงเปลื้อง คือจงปลดเปลื้อง
 ความอาลัย คือตัณหาในชั้นทั้งหลาย
 ที่เป็นอดีตเสีย, ท่านจงเปลื้อง (ความ
 อาลัย) ข้างหลัง ท่านจงเปลื้อง คือจง
 ปลดเปลื้องกิเลสตัณหาทั้งหลาย มีกิเลส
 ตัณหาเพียงดังอาลัยเป็นต้น ในชั้น
 ทั้งหมด ที่ยังมาไม่ถึงข้างหลัง, ท่าน
 จงเปลื้อง คือท่านจงปลดเปลื้อง
 ความอาลัย คือตัณหา ในท่ามกลาง
 คือในท่ามกลางในชั้นอันเป็นปัจจุบัน,
 จะเป็นผู้ถึงฝั่งแห่งภพ คือท่านจะเป็น
 ผู้ถึงฝั่งแห่งภพ ได้แก่เป็นผู้มีปกติข้ามถึง
 ฝั่งแห่งภพ. มีใจหลุดพ้นในกาลทั้งปวง
 จักไม่เข้าถึงชาติและชราอีก คือท่าน
 ผู้มีใจปราศจาก(กิเลส) ในกาลทั้งปวง
 คือในกาลเวลาทั้งปวง จักไม่เข้าถึงชาติ
 และชราอีก.

บุคคลใดแล ตัดสังโยชนทั้งปวง
 เสียได้ ไม่สะดุ้งกลัว เราเรียก
 บุคคลนั้นผู้ล่วงพ้นจากกิเลสเครื่องข้อง
 ผู้ปราศจากสังโยชน์ว่าเป็นพราหมณ์.

บุคคลใดตัดสังโยชนทั้งปวง คือ
 กิเลสเสียได้ เวศัพท เป็นนิบาต ย่อม

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๖๘-๙.

ภายิสฺสติ, สงฺคาติคํ วิสฺยุตฺตํ ตมหนํ พุริมิ
พฺราหฺมณํ อหนํ ตํ ปุคฺคํ สงฺคาติคํ
วิสฺยุตฺตํ พฺราหฺมณํ พุริมิ กเถมิ.

ไม่สะดุ้ง คือจักไม่กลัว, เราเรียกบุคคล
นั้น ผู้ล่วงพ้นจากกิเลสเครื่องข้อง
ผู้ปราศจากสังโยชน์ว่าเป็นพราหมณ์
คือเราเรียก คือกล่าวถึงบุคคลนั้นผู้ล่วง
พ้นจากกิเลสเครื่องข้อง ผู้ปราศจาก
สังโยชน์ ว่าเป็นพราหมณ์.

๗. อุพพันนุคคหัตถิ
(๒๕๖)

๗. เรื่องอุพพันนุคคหัตถิ
(๒๕๖)

(พระศาสดา ตรัสเล่าอดีตนิทาน)

สพฺพํ ภาณฺหํ สมหาย
ปาริ ตินฺนโณสิ พฺราหฺมณ
ปจฺจาคจฺจ ลหุ ชิปฺปิ
มปี ตาเรหิ พฺราหฺมณาติ.^๑

ท่านนำสิ่งของทั้งหมด ข้ามฝั่งแล้ว
จึงรีบกลับมาช่วยฉัน ให้ข้ามไป
โดยเร็วด้วยนะท่านพราหมณ์.

โก พฺราหฺมณ ตวํ สพฺพํ ภาณฺหํ
สมาย หเตวา ปาริ นทึ
ตินฺนโณสิ. ปจฺจาคจฺจ ลหุ ชิปฺปิ มปี
ตาเรหิ พฺราหฺมณาติ เห พฺราหฺมณ
ตวํ ลหุ ชิปฺปิ ปจฺจาคจฺจ มปี ตาเรหิ

ดูกรพราหมณ์ผู้เจริญ ท่านนำ คือ
ถือเอาสิ่งของทั้งหมดข้ามฝั่ง คือแม่น้ำ
จึงรีบกลับมาช่วยฉันให้ข้ามไปโดยเร็ว
ด้วยนะ ท่านพราหมณ์ คือท่าน
พราหมณ์คะ ท่านจึงรีบกลับมาโดยเร็ว

^๑ ๑. อ. ๘/๓๐. มปี ตาเรหิทานี โภ.

ม้ อปี ตาเรหิ.

ช่วยพาแม่ฉันข้ามไปที คือช่วยพาดิฉัน
ให้ข้ามไปฝั่งโน้นที.

(พราหมณ์ก็กล่าวตอบนางว่า)

อสนุถตุ^๑ ม้ จิรสนุถเตน
นิมนติ^๑ โภที อรุวั ฐเวณ
มยาปี โภที นิมนเตยยุ^๒ อญญ
อิโต อหิ ทูรตริ คมิสุสิ โภติ.

แม่นางงาม ย่อมแลกฉันผู้ไม่ใช่
สามี ผู้ไม่เคยเซยชิด กับชายผู้เป็น
สามี ผู้เคยเซยชิดกันมาช้านาน
แม่นางงาม(ต่อไป) ก็พึงแลกชายอื่น
แม้กับฉันอีก ฉันจักไปจากที่นี่ให้
ไกลที่สุดที่จะไกลได้นะแม่นางงาม.

เห ตวั ม้ อสนุถตุ อจิรสนุถตุ
จิรสนุถเตน อตตโน สามินา อรุวั
ฐเวณ นิมนติ มยาปี โภที นิมนเตยยุ
อญญ โภที ตวั มยาปี อญญ
อตตโน รจิติ ปุริสิ อิโต อิมสุมิ
นิมนเตยยุ นิมนเตหิ อหิ ทูรตริ จานิ
คมิสุสามี.

แน่แม่นางงาม หล่อนย่อมแลก
ฉันผู้ไม่ใช่สามี ไม่เคยเซยชิดกัน คือ
ไม่เคยสนิทสนมกันมาช้านาน ด้วยผิว
ของตน ผู้สนิทสนมกันมานาน,
แม่นางงาม ก็พึงแลกชายอื่นแม้กับ
ฉันอีก คือแม่นางงาม หล่อนก็จะพึงแลก
คือแลกเปลี่ยน ชายอื่น คือคนที่ตน
ชอบใจแม้กับฉัน ฉันจักไปจากที่นี่ คือ
ในที่นี้ สูที่ไกลเท่าที่จะไกลได้.

^๑ ธ. อ. ๘/๓๐. มินาติ.

^๒ ธ. อ. ๘/๓๐. นิมิเนยยุ.

(กล่าวต่อไปว่า)

กายี เอภคณิคุมพะ
 กโรติ มหาหสิต^๑
 น อธิ นจัจ วา คีตี วา
 ตาพี วา สุตมาหิตี
 อนมุหิ กाले सुसुโสणि
 गिनु चक्षुसि सोमने.^๒

อติถิ เอภคณิคุมพะ หาสิ ยนุต
 ทสุสนิ มหาหสิต กโรติ กายี อติถิ
 อธิ จาเน น นจัจ วา คีตี วา
 ตาพี วา สุตมาหิตี กตวา **อนมุหิ**
 กाले โรทนกาลे **สุสุโสणि** สุนุหริ
 गिनु **ชक्षุสสิ** सोमने सोमने तु
 चक्षุसि गिनु, प्रजामि.

สิดาล พาล ทุมเมธ
 อปุปปญโณสิ ชมุพุก
 ฉินุโน มจจญจ เปสิญจ
 กปโณ วิย ฉายสิ.^๓

ใครนี้ ทำการหัวเราะลั่นอยู่ที่กอด
 ตะไคร้ น้ำ ในที่นี้ การพ้อน การขับ
 หรือการประโคมที่บุคคลจัดขึ้นก็ไม่มี
 แม่นางงาม ผู้มีตะโพกผึ่งผาย
 ทำไมเล่า เจ้าจึงซิกซี้ ในเวลา
 ที่ไม่ควรหัวเราะ.

หญิงคนนี้เป็นใคร หัวเราะอยู่ที่
 กอดตะไคร้ น้ำ ย่อมกระทำการหัวเราะ
 จนเกินงาม ทั้งที่ในที่นี้ ไม่มีการพ้อนรำ
 ขับร้อง หรือประโคมดนตรีที่จัดขึ้น เนะ
 นางงาม คือสวยงาม ผู้มีตะโพกผึ่งผาย
 คือมีตะโพกงาม เพราะเหตุไรเล่า เจ้า
 จึงซิกซี้ ในเวลาที่ไม่ควรหัวเราะ คือ
 ในเวลาที่เขาร้องให้กัน ฉันจะขอลถาม
 เพราะเหตุไรกันเล่า เจ้าจึงรำเริงอยู่ใน
 เวลานี้.

ดูกรสุนัขจิ้งจอก ชาติขัมพุกะ
 ผู้โง่เขลาเบาปัญญา เจ้าเป็นสัตว์
 มีปัญญาน้อย เป็นสัตว์ที่เสื่อม
 จากปลาและชิ้นเนื้อ ย่อมชบเขา
 เหมือนกับสัตว์กำพรวด ฉะนั้น.

^๑ ฐ. อ. ๘/๓๑. มหาหสิตย.^๒ ฐ. อ. ๘/๓๑.^๓ ฐ. อ. ๘/๓๑.

เห สิงคาล ทุมเมธ อปฺปปณฺโณสิ
 ชมุพฺก อปฺปปณฺโณ อสิ ภวสิ จินฺโน
 มจฺจณฺจ เปสิญฺจ ตฺวํ จินฺโน ชาตี
 อปฺปมตฺโต มจฺจํ เปสิญฺจ มํสํ, กปฺโณ
 วีย ฉายสิ ตฺวํ กปฺโณ วีย ฉายสิ.

สุทฺถสฺสํ วชฺชมณฺเณสํ
 อตฺตโน ปน ทฺททฺสํ
 จินฺนา ปติญฺจ ชารญฺจ
 ๑ ตฺวํปิ มณฺเณว ฉายสิ.๑

โกตี ปาปธมฺม ตฺวํ อณฺเณสํ
 ชนानํ วชฺชํ สุทฺถสฺสํ สุทฺถสฺสนตา อตฺตโน
 ปน ทฺททฺสํ ทฺททฺสนตา จินฺนา ปติญฺจ
 ชารญฺจ ตฺวํปิ มณฺเณว ฉายสิ ตฺวํ
 ปตี อตฺตโน ชารํ อปี มณฺเณว มม
 วีย ฉายสิ.

เอวเมตํ มิคฺรราช
 ยถา ภาสสิ ชมุพฺก

เฮี้ยเจ้าสุนัขจิ้งจอก ชาติชัมพุกะ
 ผู้โง่เขลา เจ้าเป็นสัตว์ มีปัญญาน้อย
 คือเป็นสัตว์มีปัญญานิดหน่อย เป็นผู้
 เสื่อมแล้วจากปลาและชิ้นเนื้อ คือเจ้า
 ไม่คำนึงถึงชาติ จึงเสื่อมจากปลาและชิ้น
 (เนื้อ) คือจากเนื้อ, ย่อมชบเขาเหมือนกับ
 กับสัตว์กำพรวด ฉะนั้น คือเจ้าย่อม
 ชบเขาเหมือนกับสัตว์กำพรวด ฉะนั้น.

โทษของคนเหล่าอื่น เห็นได้ง่าย
 ส่วนโทษของตน เห็นได้ยาก
 แม้ตัวหล่อน เสื่อมทั้งผิวทั้งซู้
 ชบเขากว่าเรานั้นเทียว.

แม้หล่อนตัวดีมีธรรมอันเลวทราม
 โทษของคนอื่น เห็นได้ง่าย เพราะเป็น
 สิ่ง que เห็นได้ชัด ส่วนโทษของตนเห็นได้
 ยาก เพราะมองเห็นไม่ชัด แม้ตัวหล่อน
 เสื่อมทั้งผิวทั้งซู้ ชบเขากว่าเรา
 นั้นเทียว คือหล่อนเสื่อมทั้งสามี่ทั้งซู้รัก
 ของตัว ชบเขาอยู่ยิ่งกว่าเรานั้นเทียว
 คือดูเหมือนจะยิ่งกว่าเรา.

พญาเนื้อชาติชัมพุกะ เรื่องนี้เป็น
 เหมือนเจ้ากล่าว เรานั้นไปจากที่นี่

๑-๑ ธ. อ. ๘/๓๑. มํปี ตฺวณฺเณว ฉายสิ.

สา นูน อิติ คนตุวา
ภตตุ เหลสุลั วสานุคา.

แล้วจักเป็นผู้ไปตามอำนาจของภัสดา
แน่แท้.

โก ชรชมุพุก ตวั ยั วจน์ ยถา
ปกาเรน ภาสสิ เอวิ ตถา เอตี วจน์
สา อหิ นูน เอก์เสน อิติ คนตุวา
อิมมุหา อรณฺฎา คตา ปน อณฺฎั
ภตตาริ ลภิตฺวา ภตตุ เหลสุลั วสานุคา.

สุนัขจึงจอกผู้เจริญ ตัวแก่เฒ่า
ชาติขัมพุกะ เจ้ากล่าวคำใด **จันใด** คือ
โดยประการใด คำนั้น ย่อมเป็นจันนั้น
คือโดยประการนั้น ส่วนเรานั้นจะไป
จากที่นี่ คือจากปานี้เป็นแน่ คืออย่าง
แน่นอน ได้ผัวคนใหม่ ก็จักอยู่ในอำนาจ
ของผัว.

โย หเร มตฺติกิ ถาลิ
กัสมถาลิปี โส หเร
กตฺเจว ตยา ปาปี
ปุนเปวิ กิริสฺสสิตี.^๑

ผู้ใด พึ่งนำภานะดินไปได้ ผู้นั้น
ก็พึ่งนำแม่ภานะสำริดไปได้ หล่อน
ทำชั่วจนเคยชินก็จักทำชั่วอย่างนั้น
แม่อีก.

โย ปุคฺคโล ถาลิ มตฺติกิ หเร
หเรยฺย กัสมถาลิปี โย หเรยฺย, โส
ปุคฺคโล กัสมถาลิ สฺวณฺณรชตถาลาทิเภาทิ
หเร หเรยฺย.

บุคคลใดพึ่งนำไป คือพึ่งนำเอาไป
ซึ่งถาดดิน บุคคลใดพึ่งนำไปแม่ซึ่งถาด
สำริด บุคคลนั้นพึ่งนำไป คือพึ่งนำ
เอาไปซึ่งถาดสำริดอันต่างด้วยถาดทอง
และเงินเป็นต้น.

กตฺเจว ตยา ปาปี ปาปกมฺมิ
ตยา เอวิ กตฺ ปุนเปวิ กิริสฺสสิ ตวั
ปุนปี เอวิ กมฺมิ กิริสฺสสิ.

หล่อนทำชั่วเสียจนเคยชิน คือ
หล่อนนั้นแหละได้ก่อกรรมชั่วไว้แล้ว ก็จัก
กระทำชั่วอย่างนั้นแม่อีก คือหล่อน
ก็จักกระทำกรรมอย่างนี้แม่อีก.

^๑ พ. ชา. ๒๗/๑๘๕.

วิตกกมถิตสฺส ชนฺตฺโน
 ติพฺพวราคสฺส สุภานุปลฺสฺสิน
 ภิกฺขุโย ตณฺหา ปวฺชฺชติ
 เอส โข ทพฺพํ กโรติ พนฺธนํ^๑

วิตกกมถิตสฺส กามวิตกกาทีหิ ตีหิ
 วิตกเกหิ **ชนฺตฺโน** บุคคลสฺส นิมนถิตสฺส
ติพฺพวราคสฺส พหุลวาคสฺส **สุภานุปลฺสฺสิน**
 อภิฏจารมฺมณฺสฺสุ สุภานิมิตฺตคฺคาหาทิวเสน
 วิสฺสุฏฺจมานสตาย สฺกฺขณฺติ อณุปลฺสฺสนฺตสฺส
 ภิกฺขุโย ตณฺหา วชฺชติ, **เอส โข**
ทพฺพํ กโรติ พนฺธนํ เอส โข เอโส
 โข ปุคฺคโล **พนฺธนํ** ตณฺหาพนฺธนํ
 ทพฺพํ ถิรํ กโรติ. เอวรูปสฺส ปุคฺคลสฺส
 ฌานาทีสุ เอกํปี น วชฺชติ.

วิตกกุปฺสเมว โย รโต
 อสฺสุภํ ภาวยตี สทา สโต
 เอส โข พฺยณฺติกาหตี^๒

ตัณหาย่อมเจริญยิ่งแก่คนผู้ถูกวิตก
 ย่ำยี ผู้มีราคะจัด เห็นอารมณ์
 ว่างาม บุคคลนั้นแล ย่อมกระทำ
 เครื่องผูกให้มั่น.

ตัณหาย่อมเจริญโดยยิ่ง แก่คน
 คือบุคคลผู้ถูกวิตกย่ำยี คือถูกวิตก ๓
 มีกามวิตกเป็นต้นย่ำยี ผู้มีราคะจัด คือ
 ผู้มีราคะมาก เห็นอารมณ์ว่างาม คือ
 ผู้พิจารณาเห็นอารมณ์ว่างาม เพราะ
 ความเป็นผู้ปล้ำใจไปในอารมณ์ที่น่า
 ประารถนาด้วยอำนาจการยึดถือมียึดถือ
 โดยสุภานิมิตเป็นต้น. บุคคลนั้นแลย่อม
 กระทำเครื่องผูกให้มั่น คือบุคคล
 นั้นแล คือนั้นแลย่อมกระทำเครื่องผูก
 คือเครื่องผูกคือตัณหา ให้มั่น คือให้
 มั่นคง. ในบรรดาคุณทั้งหลาย มีฌาน
 เป็นต้น คุณแม้อย่างหนึ่ง ย่อมไม่เจริญ
 แก่บุคคลเห็นปานนี้.

ส่วนภิกษุใด ยินดีในธรรมเป็นที่
 เข้าไประงับวิตก เจริญอุสฺสภฌาน
 อยู่ มีสติทุกเมื่อ ภิกษุนั้นแล

^๑ พุ. ถ. ๒๕/๓๔/๖๒.

^๒ ฉ. พฺยณฺติ กาหิตี.

๘. มารวตฺถุ (๒๔๗)

นิฏฺฐํ คโต อสนฺตาสี
 วิตตโณห อนฺจโคณ
 อจฺฉินฺทิตฺถิ ภาวสฺสฺสฺสฺส
 อนฺตฺติมยํ สฺมฺสฺสฺสฺสโย.^๑

โย ภิกษุ อิมสมิ สาสเน
 ปพฺพชิตานํ อรหตฺตํ นิฏฺฐํ นาม ตํ
 คโต ปตฺตโต วิตตโณห นิกฺกิลฺลโ
 อสนฺตาสี อพฺภนฺตเร ภาวสฺสฺสฺสฺส
 อภาเวน อสนฺตสโก อจฺฉินฺทิตฺถิ
 สพฺพานิปิ ภาวคามิสฺสฺสฺสฺส อจฺฉินฺทิตฺถิ
 อนฺตฺติมยํ สฺมฺสฺสฺสฺสโย อยํ สฺมฺสฺสฺสฺสโย เทโ
 อนฺตฺติโม หิตฺติ.

วิตตโณห อนาทานิ
 นิจฺจตฺติปทโกวิทโ
 อกฺขรานํ สฺนฺนิปาตํ
 ชญฺญา ปุพฺพปาปรานิ จ
 ส เว อนฺตฺติมสฺวาริโร

๘. เรื่องมาร (๒๔๗)

(พระศาสดาทรงแสดงเหตุที่ไม่กลัว)

(ผู้ใด)ถึงความสำเร็จมีปกติไม่สะดุ้ง
 ปราศจากตัณหา ไม่มีกิเลสเครื่อง
 ยั่ววนใจ ตัดลูกศรอันนำไปสู่ภพ
 เสียได้ กายนี้ (ของผู้นั้น) ชื่อว่า
 มีในที่สุด.

ภิกษุใดถึง คือบรรลพพระอรหันต์นั้น
 ชื่อว่า ความสำเร็จของบรรพชิตทั้งหลาย
 ในพระศาสนานี้ เป็นผู้ปราศจากตัณหา
 คือปราศจากกิเลส ไม่สะดุ้ง คือไม่
 สะดุ้งกลัว เพราะไม่มีกิเลสเป็นเหตุให้
 สะดุ้งคือราคะเป็นต้น ในภายใน ตัด
 ลูกศรอันนำไปสู่ภพเสียได้ คือตัดเสีย
 ซึ่งลูกศรอันนำไปสู่ภพแม้ทุกชนิด, กายนี้
 ของภิกษุนั้นชื่อว่า มีในที่สุด คือกายนี้
 ได้แก่ ร่างกายนี้เป็นของมีในที่สุด.

ผู้ใดมีตัณหาไปปราศแล้ว ไม่มี
 ความถือมั่น ฉลาดในบทแห่งนิจฺจตฺติ
 รู้ที่ประชุมแห่งอักษรทั้งหลาย และ
 รู้เบื้องต้นและเบื้องปลาย แห่งอักษร
 ทั้งหมด ผู้นั้นแล เป็นผู้ที่มีสระ

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๓.

มหาปญฺญโถ มหาปุริสฺสตี วุจฺจตีติ.^๑

โย ชีณาสโว วิตตโณห อนาทานิ
ขนฺธาทิสฺส นิคฺคหโณ นินฺรุตฺติปทโกวิทโ
จตุสฺส ปฏิสมฺภิทาสฺส โกวิทโ เจโก
อกุชฺชานํ สนนฺนิปาตํ อตฺตถมฺม นินฺรุตฺติ-
ปฏฺธิภาณํ ชญฺญา ปุพฺพปาปรานิ จ
ชญฺญา ชาเนยฺย, ส เว อนฺติมสฺสโร
โส ชีณาสโว เว อนฺติมสฺสโร โกวฺยํ
จิตฺตสฺสโร มหาปญฺญโถ มหาปุริสฺสตี
วุจฺจเต ภควตา.

มีในที่สุด เป็นผู้มึปัญญามาก เรา
เรียกว่า มหาบุรุษ.

ผู้ใดเป็นพระชีณาสพปราศจากตัณหา
ไม่มีความยึดมั่น ไม่มีความยึดถือในขันธ
เป็นต้น จลลาดในบทแห่งนินฺรุตติ คือ
เป็นผู้จลลาด ได้แก่ เจียบแหลมใน
ปฏิสัมภิตา ๔ รู้ที่ประชุมแห่งอักษร
ทั้งหลาย คืออรรถ ธรรม นินฺรุตติ และ
ปฏฺธิภาณ พึงรู้ คือพึงทราบเบื้องต้นและ
เบื้องปลาย, ผู้นั้นแลเป็นผู้มึสรีระ
มีในที่สุด คือพระชีณาสพนั้นแล เป็นผู้
มึสรีระมีในที่สุด คือมึสรีระตั้งอยู่ในที่สุด
เป็นผู้มึปัญญามาก พระผู้มีพระภาคตรัส
เรียกว่า มหาบุรุษ.

๙. อุปกาธิวกวตฺถุ (๒๔๔)

สพฺพภาภิฏฺฐ สพฺพวิทฺตมฺมสฺมิ
สพฺพเพสฺสุ ธมฺเมสฺสุ อนฺนูปลิตฺโต
สพฺพพฺพชฺชเห ตณฺนุททชฺชเย วิมุตฺโต
สยํ อภินฺนุณฺนาย กมฺมทฺทิสฺเสยฺยนฺนติ.^๒

๙. เรื่องอุปกาธิวก (๒๔๔)

เราเป็นผู้ครอบงำธรรมได้ทั้งหมด
รู้ธรรมทุกอย่าง ไม่ติดอยู่ในธรรม
ทั้งปวง ละธรรมได้ทุกอย่าง พ้น
แล้วในเพราะธรรมเป็นที่สิ้นไป

^๑ ฐ. ติ. ๒๕/๓๔/๖๓.

^๒ ฐ. ติ. ๒๕/๓๔/๖๓.

แห่งตัณหา รู้เองแล้วจะฟัง
อ้างใครเล่า.

โก อูปก อหิ สพุพาทิกุ สพุเพลั
เตภูมิกธมฺมานิ อภิภวนโต สพุพาทิกุ.
สพุพิทฺฐ วิทิตสพุพจตุภูมิกธมฺโม สพุเพสุ
ธมฺเมสุ รูปภูมิจรูปภูมิลอกุตฺตรภูมิจมฺเมสุ
อณฺฐปฺลิตโต ตณฺหาทิกฺกุจฺฉิ สพุพญชฺโห
สพุเพ เตภูมิกธมฺเม ชฺโห ชฺฉิตฺวา
จฺฉิตโต ตณฺหกฺขเย วิมฺตโต ตณฺหกฺขยํ
ชฺฉเนตฺวา อูปฺปาทิตะ ตณฺหกฺขยสงฺขาเต
อรรหตฺเต อเสชฺวิมฺตติยา สยํ อภิญฺญา
ย อภิญฺเญยยาทิสสเท ธมฺเม สยํ อตฺตนา
อภิญฺญา ย ชานิตฺวา อญฺญํ ปุคฺคัลลํ
อฺภูทิสฺเสยฺยํ^๒ กํ ปุคฺคัลลํ.

ดูกรอุปกะผู้เจริญ เราเป็นผู้
ครอบงำธรรมได้ทั้งหมด คือพระผู้มี
พระภาคทรงพระนามว่า สัพพาทิกุ
เพราะทรงครอบงำธรรมที่เป็นไปในภุมิ ๓
ทุกอย่างไว้ได้. ชื่อว่าทรงรู้ธรรมทุกอย่าง
คือทรงทราบธรรมอันเป็นไปในภุมิ ๔ ทุก
ประเภท ไม่ติดอยู่ในธรรมทั้งปวง คือ
ในธรรมคือรูปภูมิ อรูปภูมิ และโลกุตฺตรภูมิ
ทั้งหลาย ด้วยตัณหาและทิกฺกุจฺฉิ ละธรรม
ได้ทุกอย่าง คือทรงเป็นผู้ละ ได้แก่
ทรงละแล้วซึ่งธรรมทั้งหลายอันเป็นไปใน
ภุมิ ๓ ดำรงอยู่แล้ว ทรงพ้นแล้ว ใน
เพราะธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา
คือในเพราะพระอรหัต กล่าวคือธรรม
อันเป็นสิ้นไปแห่งตัณหาที่พระองค์ทรง
ให้เกิดขึ้นแล้ว เพราะยังความสิ้นไป
แห่งตัณหาให้เกิด ด้วยวิมุตติอันเป็นของ
พระอเสชชะ ทรงรู้เองแล้ว คือพระองค์
เองทรงรู้ คือทรงทราบธรรมอันต่างด้วย
อภิญฺญา ยธรรมเป็นต้น ด้วยพระองค์เอง
แล้ว จะฟังอ้างบุคคลอื่น คือบุคคลไรเล่า.

^{๑-๑} ธ. อ. ๘/๓๗. ตณฺหาทิกฺกุชฺฉเน อูปฺปาทิตะ.

^๒ ธ. อ. ๘/๓๗. อฺภูทิสฺเสยฺยํ.

**๑๐. สกุกเทวราชวตฺถุ
(๒๔๙)**

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
สพฺพรสํ ธมฺมรโส ชินาติ
สพฺพรตี ธมฺมรติ ชินาติ
ตณฺหุขโย สพฺพทฺขํ ชินาตีติ.^๑

**๑๐. เรื่องท้าวสักกเทวราช
(๒๔๙)**

การให้ธรรมย่อมชนะการให้ทั้งปวง
รสแห่งธรรม ย่อมชนะรสทั้งปวง
ความยินดีในธรรม ย่อมชนะความ
ยินดีทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา
ย่อมชนะความทุกข์ทั้งปวง.

**๑๑. อุปุตฺตกเสฏฺฐิรวิตฺถุ
(๒๕๐)**

หนนฺติ โภคา ทุมฺเมธํ
โน จ ปารี คเวสิโน
โภคตณฺหาโย ทุมฺเมโธ
หนฺติ อญฺเฆว อนฺตฺนหนฺติ.^๒

โภคา ทุมฺเมธํ ปุคฺคํ หนนฺติ,
ปารี ภวสฺส ปารี คเวสิโน ปุคฺคเ
โภคา โน จ น หนนฺติ ทุมฺเมโธ

**๑๑. เรื่องเศรษฐีผู้ไม่มีบุตร
(๒๕๐)**

(โภคะย่อมฆ่าคนผู้ทราบบัญญา)

โภคะทั้งหลาย ย่อมฆ่าคนผู้ทราบบัญญา
แต่ไม่ฆ่าคนผู้แสวงหาฝั่ง
โดยปกติ เพราะทะยานอยาก
ในโภคะ คนทราบบัญญา ย่อม
ฆ่าตนเหมือนฆ่าผู้อื่น ฉะนั้น.

โภคะทั้งหลาย ย่อมฆ่าคน
ทราบบัญญา แต่โภคะจะไม่ฆ่าคนที่
แสวงหาฝั่ง คือฝั่งแห่งภพ คนทราบบ

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๓.

^๒ พ. ธ. ๒๕/๓๔/๖๓.

ทุปฺปญฺโณ ปุคฺคโล อูปฺปนฺนํ ตณฺหา
โภเค นิสฺสํสา ยตฺตํเมว ปเร ชเน
วีย หนนฺติ.

ปัญญา คือคนปัญญาทราวม เมื่อความ
ทะยานอยากเกิดขึ้น อาศัยโภคะ
ทั้งหลาย ย่อมฆ่าตนเองนั้นแล เหมือน
ฆ่าคนอื่น ฉะนั้น.

๑๒. อังคุรเทวปุตฺตตฺถ (๒๕๑)

วิเจยฺย ทานํ ทาทพฺพิ
ยตฺถ ทินฺนํ มหฺปผลํ
วิเจยฺย ทานํ สุกตฺปฺสตฺถํ
เย ทกฺขิณฺเญยฺยา อิจฺจ ชีวโลก
เอเตสุ ทินฺนํนิ มหฺปฺลํนิ
วีชานิ วุตฺตํนิ ยถา สุเขตฺเตติ.^๑

ดิณฺโทสานิ เขตฺตํนิ
ราคะโทสา อยํ ปชา
ตฺถมา หิ วิตฺราเคสุ
ทินฺนํ โหติ มหฺปฺผลํ.
ดิณฺโทสานิ เขตฺตํนิ ฯเปฯ
อิจฺจาโทสา อยํ ปชา

๑๒. เรื่องอังคุรเทพบุตร (๒๕๑)

บุคคลควรเลือกให้ทาน ในเขตที่
ตนให้แล้วจึงจะมีผลมาก การเลือก
ให้พระสุคตทรงสรรเสริญแล้ว ทาน
ที่ให้ ในท่านผู้เป็นทักษิณบุคคล
ในชีวลโลกนี้ เป็นของมีผลมาก
เหมือนพืชที่หวานในนาดี ฉะนั้น.

(ได้ตรัสต่อไปอีกว่า)

นาทั้งหลาย มีหญ้าเป็นโทษ
หมู่สัตว์นี้ มีรากเป็นโทษ เพราะ
ฉะนั้นแล ทาน ที่ให้ในท่านผู้
ปราศจากรากจะเป็นของมีผลมาก
นาทั้งหลาย มีหญ้าเป็นโทษ ฯลฯ
หมู่สัตว์นี้ มีความอยากเป็นโทษ

^๑ ธ. อ. ๘/๔๖.

ตสุมา หิ วีคติจฺเจสุ
ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ.^๑

เพราะฉะนั้นแล ทานที่ให้ในท่าน
ผู้ปราศจากความอยาก จึงเป็นทาน
มีผลมาก.

ตณฺหาเวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนาตฺถนหาวรรค จป.

จตุวีสตีโม วคฺโค.

วรรคที่ ๒๔ จป.

^๑ พ. น. ๒๕/๓๔/๖๓-๔.

๒๕. ภิกขุวคฺค

๑. ปถจภิกขุวตฺถ (๒๕๒)

กุสลูปเทเส ฐิตียา ทฬัหาย
อวภูจิตตตฺตา ภยภีรุตาย ๑
น รกฺขสีนํ วสมาคมามุห เส
ส โสตุฏฺฐิกาโว มหตา ภเยน เมติ.^๑

มยํ กุสลา เจกา อุปเทเส ฐิตียา
อจฺฉินฺนวิริยสงฺฆาตาย ทฬัหาย ฐิตียา
ภยภีรุตาย ๑ อวภูจิตตตฺตา ๑ น รกฺขสีนํ
วสมาคมามุหเส น อาคมามุหเส
รกฺขสีนํ วสฺ. ส โสตุฏฺฐิกาโว มหตา
ภเยน เมติ ภเยน มหตา มหนฺเตน
เม ส โสตุฏฺฐิกาโว โหติ.

จกฺขุณา สํวโร สาธุ
สาธุ โสเตน สํวโร

๒๕. ภิกขุวรรค

๑. เรื่องภิกษุ ๕ รูป (๒๕๒)

พวกเราไม่ตกอยู่ในอำนาจของพวก
รากษส เพราะความเป็นผู้ตั้งมั่น
ด้วยความเพียรอันมั่นคง ในอุบาย
เครื่องแนะนำ ของท่านผู้ฉลาด
และเพราะความเป็นผู้ฉลาดต่อภัย
ความสวัสดิ์จากภัยใหญ่นั้น ย่อมมี
แก่เรา.

เราทั้งหลายเป็นผู้ฉลาด คือเป็น
ผู้เฉียบแหลมในอุบาย เครื่องแนะนำจึง
ไม่ตกอยู่ในอำนาจของรากษสทั้งหลาย
คือไม่ตกอยู่ในอำนาจ ของพวกรากษส
เพราะความเป็นผู้ฉลาดต่อภัย และเพราะ
ความเป็นผู้มั่นคง ด้วยความเพียร
คือด้วยความเพียรอันมั่นคง กล่าวคือ
ความเพียรไม่ย่อหย่อน. ความสวัสดิ์
จากภัยใหญ่นั้น ย่อมมีแก่เรา คือเรา
จึงมีความสวัสดิ์จากภัยใหญ่ คือ
ใหญ่หลวงนั้น.

ความสำรวมทางตา เป็นคุณยัง
ประโยชน์ให้สำเร็จ ความสำรวม

^๑ ฐ. อ. ๘/๔๙.

ฆาเนน สั้วโร สาธุ
สาธุ ชิวหาเย สั้วโร
กาเยน สั้วโร สาธุ
สาธุ วาจาเย สั้วโร.^๑

ทางหูเป็นคุณยังประโยชน์ให้สำเร็จ
ความสำรวมทางจมูก เป็นคุณยัง
ประโยชน์ให้สำเร็จ ความสำรวม
ทางลิ้น เป็นคุณยังประโยชน์
ให้สำเร็จ ความสำรวมทางกาย
เป็นคุณยังประโยชน์ ให้สำเร็จ
ความสำรวมทางวาจา เป็นคุณยัง
ประโยชน์ให้สำเร็จ.

ภิกขเว สั้วโร ยสฺส ภิกฺขุโน
จกฺขุณา จกฺขุทฺวาเรณ สาธุ สุนฺทโร.
สาธุ โสเตน สั้วโร สั้วโร ยสฺส
ภิกฺขุโน โสเตน โสิตทฺวาเรณ สาธุ.
ฆาเนน สั้วโร สาธุ สั้วโร ยสฺส
ภิกฺขุโน ฆาเนน ฆานทฺวาเรณ สาธุ
สาธุ ชิวหาเย สั้วโร สั้วโร ชิวหาเย
ชิวหาทฺวาเรณ สาธุ. กาเยน สั้วโร
สาธุ สั้วโร กาเยน กายทฺวาเรณ สาธุ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดมีความ
สำรวมทางตา คือทางจักขุทวาร ความ
สำรวมของภิกษุนั้นเป็นคุณยังประโยชน์
ให้สำเร็จ คือเป็นความดี. ความ
สำรวมทางหูเป็นคุณยังประโยชน์ให้
สำเร็จ คือภิกษุใดมีความสำรวมทางหู
คือทางโสตทวาร ความสำรวมของภิกษุ
นั้นเป็นคุณยังประโยชน์ให้สำเร็จ. ความ
สำรวมทางจมูกเป็นคุณยังประโยชน์
ให้สำเร็จ คือภิกษุใดมีความสำรวม
ทางจมูก คือทางฆานทวาร ความสำรวม
ของภิกษุนั้นเป็นคุณยังประโยชน์ให้สำเร็จ
ความสำรวมทางลิ้นเป็นคุณยังประโยชน์
ให้สำเร็จ คือภิกษุใดมีความสำรวม
ทางลิ้น คือทางชิวหาทวาร ความสำรวม

^๑ พ. ธิ. ๒๕/๓๕/๖๔.

สาธุ วาจา ย สัโร สัโร ยสฺส
ภิกขุโน วาจา วจีทวารเณ สาธุ
สุนฺทโร.

ของภิกษุ นั้นเป็นคุณยังประโยชน์ให้สำเร็จ.
ความสำเร็จทางกาย เป็นคุณยัง
ประโยชน์ให้สำเร็จ คือภิกษุใดมีความ
สำเร็จทางกาย คือทางกายทวาร
ความสำเร็จของภิกษุ นั้น เป็นคุณยัง
ประโยชน์ให้สำเร็จ. ความสำเร็จทาง
วาจาเป็นคุณยังประโยชน์ให้สำเร็จ
คือภิกษุใดมีความสำเร็จทางวาจา คือ
ทางวจีทวาร ความสำเร็จของภิกษุ นั้น
เป็นคุณยังประโยชน์ให้สำเร็จ คือเป็น
ความดี.

มนสา สัโร สาธุ
สาธุ สพุพตฺถ สัโร
สพุพตฺถ สัโรโต ภิกขุ
สพุพทุกฺขา ปมฺจุจตีติ.^๑

ความสำเร็จทางใจ เป็นคุณยัง
ประโยชน์ให้สำเร็จ ความสำเร็จ
ในสังฆารทั้งปวง เป็นคุณยัง
ประโยชน์ให้สำเร็จ ภิกษุผู้สำเร็จ
แล้วในสังฆารทั้งปวง ย่อมพ้น
จากทุกข์ทั้งมวล.

สัโร มนสา มเนน สาธุ. สาธุ
สพุพตฺถ สัโร สัโร สพุพตฺถ สพุเพสุ
สงฺขารेषุ สาธุ สุนฺทโร ภิกขุ สพุพตฺถ
สพุเพสุ สงฺขารेषุ สัโรโต สพุพทุกฺขา
สพุพทุกฺขโต ปมฺจุจตีติ.

ความสำเร็จทางใจ คือทาง
มโนทวาร เป็นคุณประโยชน์ให้สำเร็จ.
ความสำเร็จในสังฆารทั้งปวง เป็น
คุณยังประโยชน์ให้สำเร็จ คือความ
สำเร็จ ในสังฆารทั้งปวง คือในสังฆาร
ทั้งมวล เป็นคุณยังประโยชน์ให้สำเร็จ

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๕/๖๔.

คือเป็นความดี ภิกษุผู้สำรวจมาแล้วใน
สังฆารทั้งปวง คือทั้งมวล ย่อมพ้น
จากทุกข์ทั้งปวง คือจากทุกข์ทั้งมวล.

๒. หัสมาตกภิกษุขุตฤ (๒๕๓)

ตว สทุทธนจ สีสณจ
วิทิตวาน ชนาธิป
วณฺณํ อญชนวณฺณเณน
กาลิงคสมัย วินิมฺหเสติ.^๑

ชนาธิป โภ ชนาธิป สิล
ปวตฺตสีลํ สทุธิ วิทิตวาน ชานิตฺวาน
หตฺถิอญชนวณฺณเณน วณฺณํ กาลิงคสมัย
กาลิงครฎฺเฐ วินิมฺหเส.

คณิกา อุปปลวณฺณา
ปฺณฺโณ ไทวาริโก ตทา
รชฺชุกาโห จ กจฺจาโน

๒. เรื่องภิกษุผู้มาหงส์ (๒๕๓)

ข้าแต่พระองค์ ผู้เป็นใหญ่แห่งชน
ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายทราบศรัทธา
และศีลของพระองค์แล้ว ขอพระ-
ราชทานแลกทองกับช้าง ตัวมีสีดจ
ดอกอัญชัญไปในแคว้นกาลิงค์.

ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นใหญ่แห่งชน
คือข้าแต่พระองค์ผู้เป็นเจ้าเหนือหัวแห่งชน
ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายทราบ
คือรู้ศีล คือศีลที่เป็นไปแล้ว(และ)ศรัทธา
(ของพระองค์)แล้ว ขอเอาทองแลกกับ
ช้าง ตัวมีสีดจดอกอัญชัญ นำไปในแคว้น
กาลิงค์ คือในกาลิงครัฐ.

หญิงแพศยาในครั้งนั้น เป็นนาง
อุบลวรรณาในบัดนี้ คนรักษาประตู
ในครั้งนั้นเป็นภิกษุชื่อว่าปณฺณะโน

^๑ ธิ. อ. ๘/๕๓.

โธณมาตา จ โกลิตโต
 สารีปุตโต ตทา เสฏฐี
 อนุรุโธ จ สารถิ
 พราหมโณ กสฺสโป เถโร
 อุปราชา นนฺทปณฺฑิตโต
 อคฺคมเหสี ราชุลมาตา
 มายาเทวี ชเนตฺติกา
 กุรุราชา โพรสิสฺตโต
 เอวํ ธาเรถ ชาตกนฺติ.^๑

หตุถสญฺญโต ปาทสญฺญโต
 วาจาสญฺญโต สญฺญตตฺตโม
 อชฺฌตฺตรโต สสมาหิตโต
 เอโก สนฺตุสิโต ตมาหุ ภิกขุติ.^๒

บัดนี้ อำมาตย์ผู้ถือเชือกในครั้งนั้น
 เป็นภิกษุชื่อว่ากัจจानะ ในบัดนี้
 อำมาตย์ผู้เป็นขุนคลัง ในครั้งนั้น
 เป็นภิกษุชื่อว่าโกลิตะ ในบัดนี้
 เศรษฐีในครั้งนั้น เป็นสารีบุตร
 ในบัดนี้ นายสารถิในครั้งนั้นเป็น
 อนุรุทธะในบัดนี้ พราหมณีใน
 ครั้งนั้น เป็นมหากัสสปเถระในบัดนี้
 อุปราชในครั้งนั้น เป็นนันทปณฺฑิต
 ในบัดนี้ พระอัคคมเหสีในครั้งนั้น
 เป็นมารดาพระราหุล ในบัดนี้
 สมเด็จพระชนนีในครั้งนั้น เป็น
 พระนางเจ้ามหายาเทวีในบัดนี้
 พระราชาแห่งแคว้นกุรุ ในครั้งนั้น
 เป็นพระบรมโพรสิสฺตวิ ในบัดนี้
 เธอทั้งหลาย จงจำชาติกไว้อย่างนี้.

บุคคลผู้สำรวจมือ สำรวมเท้า
 สำรวมวาจา สำรวมตน ยินดี
 ในธรรมอันมีอยู่ภายใน มีจิตตั้งมั่น
 ชอบอยู่คนเดียว สันโดษ บัณฑิต
 ทั้งหลายกล่าวว่ เขาเป็นภิกษุ.

^๑ ธ. อ. ๘/๕๔.

^๒ พ. ธ. ๒๕/๓๕/๖๔.

หตุตถสญฺญโต ปาทสญฺญโต
 วาจาสญฺญโต มุสาวาทินิ อกรรมโต
 วาจาสญฺญโต สญฺญตตฺตโม สญฺญตต-
 ภาโว กายจลนสีสสุกฺขิปนภมฺภวิการาทินิ
 อการโก อชฺฌตฺตโรโต กมฺมฏฺฐานภาวนาย
 วจิต สสมาหิตโต สญฺญสุ สสมาหิตโต เอโก
 ภิกฺขุ เอกวิหารี หุตฺวา สนฺตฺสฺสิตโต
 สญฺญสุ ตฺสฺสิตโต, ตํ เอวรूपิ ภิกฺขุ
 ปณฺชิตา อานู กถณฺตฺติ.

ผู้สำรวมมือ สำรวมเท้า สำรวม
 วาจา คือชื่อว่าสำรวมวาจา เพราะไม่
 กล่าวมุสาวาทเป็นต้น สำรวมตน คือ
 ความสำรวมอรรถภาพ ไม่กระทำอาการ
 หลุกหลิก มีอาการโยกกายสันศีระชะ
 และยกคิ้วเป็นต้น ยินดีในธรรมที่มีอยู่
 ภายใน คือยินดีในการเจริญกรรมฐาน
 มีจิตตั้งมั่น คือเป็นผู้มีจิตตั้งมั่นด้วยดี
 ชอบอยู่คนเดียว คือเป็นภิกษุชอบอยู่
 คนเดียว สันโดษ คือเป็นผู้สันโดษด้วยดี
 บัณฑิตทั้งหลายกล่าว คือเรียกบุคคลนั้น
 คือบุคคลผู้เห็นปานนี้ว่าเป็นภิกษุ.

๓. โกกาลิกวตฺถุ (๒๕๕)

อวธิ วต อตฺตทานิ
 กจฺจโป ๑ พฺยสนฺนิ คโต^๑
 ๒ ตสฺมีเยว นาคเร^๒
 วาจา ย สกฺิยา วธิ.

๓. เรื่องภิกษุชื่อโกกาลิกะ (๒๕๕)

แต่่าเปล่งวาจาได้ฆ่าตนเองแล้วหนอ
 เมื่อท่อนไม้ที่ตนคาบไว้ดีแล้ว ก็ฆ่า
 (ตน)ด้วยวาจาอันเป็นของตน.

^{๑-๑} ฐ. อ. ๘/๕๗. วุยานหิ คิริ.

^{๒-๒} ฐ. อ. ๘/๕๗. สุกคหิตสฺมี กฏฺฐสฺมี.

อวธิ วัต อุตตานัน กัจฉโป วัต
อุตตานัน อวธิ พุยสนัน คโต ตสฺมีเยว
นคเร วาจาเย สกียา วิกิตฺถนฺวาจาเย
วธิ.

เอตฺปิ ทิสฺวา นรวิโรเสฏฺฐ
วาจํ ปมฺญเจ กุสลํ นาติเวลํ
ปสฺสสิ พนฺหาณน
กัจฉปี วุยสนัน คตฺนฺติ.^๑

โก นรวิโรเสฏฺฐ อปี เอตํ การณํ
ทิสฺวา วาจํ ปมฺญเจ นาติเวลํ ปณฺทิตโต
กุสโล เจโก วาจํ นาติเวลํ อติเวลํ
ปมฺญเจเยย, ปสฺสสิ พนฺหาณน กัจฉปี
วุยสนัน คตฺนฺติ โภ มหาราช กัจฉปี
พนฺหาณน พุยสนัน คตํ ปสฺสสิ.

ได้ฆ่าตนเองแล้วหนอ คือเต่าได้
ฆ่าตัวเอง ถึงความพินาศ ชื่อว่าฆ่าตน
ในเมืองนั้นนั่นเอง เพราะคำพูด คือ
เพราะคำพูดที่เปล่งออกมาของตน.

ข้าแต่พระองค์ผู้แก้แค้นผู้ประเสริฐ
ในหมู่คน บุคคลเห็นเหตุแม้นั้นแล้ว
ควรเปล่งวาจาที่ดี ไม่ควรเปล่ง
วาจาที่ล่วงเลยเวลา พระองค์ทอด
พระเนตรเห็นเต่าตัวถึงความพินาศ
เพราะพูดมาก (มิใช่หรือ).

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผู้แก้แค้นผู้
และประเสริฐสุดในหมู่คน บุคคลเห็นเหตุ
นั้นแล้วพึงเปล่งวาจา (ที่ดี) ไม่พึงเปล่ง
วาจาที่ล่วงเวลา คือคนที่เป็นบัณฑิต
ฉลาด ฉียบแหลม ไม่ควรเปล่งวาจาที่
ล่วงเวลา คือเกินเวลา, พระองค์ทอด
พระเนตรเห็นเต่าตัวถึงความพินาศ
เพราะพูดมาก(มิใช่หรือ) คือมหาบพิตร
ผู้เจริญ พระองค์ย่อมทอดพระเนตรเห็น
เต่าตัวถึงความพินาศ เพราะพูดมาก
(มิใช่หรือ).

^๑ ธ. อ. ๘/๕๗.

(พระศาสดาตรัสให้ภิกษุสำรวม)

โย มุขสณฺณโต ภิกฺขุ
 มนฺตภาณิ อฺนุทฺตโต
 อตฺถิ ฐมฺมญฺจ ทีเปติ
 มจฺจุนฺตสฺส ภาสิตฺตุนฺติ.^๑

ภิกษุใดสำรวมปาก มีปากติกล่าว
 ด้วยปัญญา ไม่ฟุ้งซ่าน แสดงอรรถ
 และธรรม ภาษิตของภิกษุนั้น
 ย่อมไพเราะ.

โย ภิกษุ มุขสณฺณโต ทาส-
 จณฺทาลาทโยปิ “ตฺวิ ทฺขุชาโต ตฺวิ
 ทฺสฺสึโล”ติอาทีนํ อวทนฺตาย มุขเณ
 สณฺณโต, มนฺตภาณิ มนฺตภา วุจฺจติ
 ปญฺญา, ตาย ปน ภณฺนสิโล,
 อฺนุทฺตโต นิพฺพุตจิตฺตโต อตฺถิ ฐมฺมญฺจ
 ทีเปติ, มจฺจุนฺตสฺส ภาสิตฺตํ ตสฺส ภิกฺขุโน
 ภาสิตฺตํ วจฺนํ มจฺจุนฺตสฺส นาม โหติ.

ภิกษุใด เป็นผู้สำรวมปาก คือเป็น
 ผู้สำรวมทางปาก (วาจา) เพราะไม่พูด
 คำดูหมิ่นทั้งหลายเป็นต้นว่า “เจ้าเป็นคน
 ชาติชั่ว เป็นคนทุศีล” แม้กับคนชั้นต่ำ
 ทั้งหลาย มีทาสและจันทาลเป็นต้น,
 มนฺตภาณิ มีวิเคราะหฺว่า ปัญญา
 พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มนฺตภา, ก็ภิกษุ
 นั้นเป็นผู้มีปากติกล่าวด้วยปัญญาที่เรียกว่า
 มนฺตภา นั้น เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน คือเป็นผู้มี
 จิตเยือกเย็น ย่อมแสดงอรรถและธรรม
 ภาษิตของภิกษุนั้น ย่อมไพเราะ
 คือคำที่ภิกษุนั้นกล่าว ชื่อว่าย่อมเป็น
 คำพูดที่ไพเราะ.

^๑ พ. ๒. ๒๕/๓๕/๖๔.

๔. ฌมมารามตฺเถรวตฺถุ
(๒๕๕)

ฌมมาราโม ฌมฺรโต
 ฌมฺมํ อณุวิจิณฺตยํ
ฌมฺมํ อณุสฺสํ ภิกขุ
 สทฺธมฺมา น ปริหายตีติ.^๑

ภิกขเว นิวาสนตฺเถน สมถ-
วิปัสสนาฌมฺโม อาราโม อสฺสาติ
ฌมมาราโม, ตสฺมีเยว ฌมฺเม รโตติ
ฌมฺรโต, ภิกขุ ฌมฺมํ อณุวิจิณฺตยํ
อณุวิจิณฺตยนฺโต ฌมฺมํ อณุสฺสํ
อณุสฺสรนฺโต เอวฺรูปิ ภิกขุ สทฺธมฺมา
สตฺตตีสฺสเกทา โพิธิปฺกฺขิยฌมฺมา
นวลฺโลกุตฺตรฌมฺมา ๑ น ปริหายตีติ.

๕. เรื่องพระฌมมารามเถระ
(๒๕๕)

ภิกษุมีธรรมเป็นที่มายินดี ยินดีแล้ว
ในธรรม ใคร่ครวญอยู่ซึ่งธรรม
ระลึกถึงธรรมอยู่ ย่อมไม่เสื่อมจาก
พระสัทธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุชื่อว่า
มีธรรมเป็นที่มายินดี เพราะอรรถว่า
มีธรรมคือสมถะและวิปัสสนา เป็นที่มา
ยินดี ด้วยอรรถว่าเป็นเครื่องอยู่, ชื่อว่า
ยินดีแล้วในธรรม เพราะอรรถว่า เป็น
ผู้ยินดีแล้วในธรรมคือสมถะและวิปัสสนา
นั้นนั่นแหละ, ภิกษุ คือภิกษุเห็นปานนี้
ใคร่ครวญอยู่ คือพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ
ซึ่งธรรม ระลึกถึงธรรมอยู่ คือตาม
ระลึกอยู่ซึ่งธรรมนั้น ย่อมไม่เสื่อมจาก
พระสัทธรรม คือจากโพิธิปักขิยธรรม
๓๗ ประการ และจากโลกุตตรธรรม ๔
ประการ แล.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๕/๖๕.

(ตรัสอีกว่า)

สลากิ นาทิมณฺเฑยฺย
 นาณฺเฑสฺส ปิหยังฺ จเร
 อณฺเฑสฺส ปิหยังฺ ภิกฺขุ
 สมาริ นานิคฺจฺจติ.^๑

ภิกษุ สลากิ อุตฺตโน ลากิ สปรทานจาริกิ นาทิมณฺเฑยฺย น อวมานิ กเรยฺย อณฺเฑสฺส ภิกฺขุณฺโณ ลากิ ปิหยังฺ ปฏฺฐาเจนฺโต น จเร น จเรยฺย, อณฺเฑสฺส ปิหยังฺ ภิกฺขุ ภิกฺขุ กุสีตาวิริย อณฺเฑสฺส ภิกฺขุณฺโณ ลากิ ปิหยังฺ ปฏฺฐาเจนฺโต สมาริ อปฺปนาสมาริ วา อฺปจารสมาริ วา นานิคฺจฺจติ.

อฺปฺปลาโกปิ เจ ภิกฺขุ
 สลากิ นาทิมณฺเฑยฺย
 ตํ เว เทวา ปสฺสํสนฺติ
 สุกฺขธาชีวมตฺตุนฺทิตฺตุนฺติ.^๒

ภิกษุ อฺปฺปลาโกปิ เจ ยทิ สลากิ อุตฺตโน ลากิ สปรทานิ จาริกิ

ภิกษุ ไม่ควรดูหมิ่นลามกของตน
 ไม่ควรเที่ยวปรารณาลามกของผู้อื่น
 ภิกษุ เมื่อกระหยิ่มลามกของผู้อื่น
 ย่อมไม่ประสพสมาริ.

ภิกษุไม่ควรดูหมิ่น คือไม่ควร
 กระทำการดูหมิ่นลามกของตน คือลามก
 (บิณฑบาต) ที่ตนเที่ยวไปตามลำดับ
 ตรอกได้มา ไม่ควรเที่ยว คือไม่
 ประพฤติกระหยิ่ม คือปรารณาลามก
 ของภิกษุเหล่าอื่น, ภิกษุเมื่อกระหยิ่ม
 ลามกของผู้อื่น คือภิกษุเป็นผู้เกียจคร้าน
 ไม่มีความเพียร กระหยิ่ม คือปรารณา
 ลามกของภิกษุเหล่าอื่น ย่อมไม่ประสพ
 สมาริ คืออฺปนาสมาริ หรืออฺปจาร-
 สมาริ.

ถ้าภิกษุแม้เป็นผู้มีลามกน้อย ก็ไม่
 ดูหมิ่นลามกของตน เทพดาทั้งหลาย
 ย่อมสรรเสริญ ภิกษุนั้นแล้วว่า
 ผู้มีอาชีพนมดจด ไม่เกียจคร้าน.

ถ้าว่า คือหากว่า ภิกษุแม้มีลามก
 น้อย ย่อมไม่ดูหมิ่น คือไม่ทำการดูหมิ่น

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๕/๖๕.^๒ พ. ธ. ๒๕/๓๕/๖๕.

นาติมณฑลติ น อวมานิ กโรติ.
 อปฺปลาโกปิ สมานิ อัจฉนิจกุล-
 ปฏิปาภฺยิยา สปรทานิ จรณฺโต ภิกฺขุ สลาภํ
 นาติมณฑลติ นาม. ตํ เว เทวา
 ปลฺลฺสนฺติ, เทวา เว ตํ ภิกฺขุํ สุทฺธาชีวํ
 อตฺนุทิตํ ปลฺลฺสนฺติ โธเมนฺติ.

ลาภของตน คือลาภของตนที่เที่ยวไป
 ตามลำดับตรอก (ได้มา). ภิกษุแม้จะเป็น
 ผู้มีลาภน้อย เที่ยวไปตามลำดับตรอก
 โดยตามลำดับตระกูล ทั้งที่เป็นตระกูลสูง
 และตระกูลต่ำ ชื่อว่า ย่อมไม่ดูหมิ่นลาภ
 ของตน. เทพดาทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญ
 ภิกษุนั้นแล คือเทพดาทั้งหลายแล ย่อม
 สรรเสริญ คือย่อมชมเชยภิกษุนั้น
 ผู้มีอาชีพะหมดจด ไม่เกียจคร้าน.

๖. ปญจกุกทายกพฺรหฺมณฺวตฺถุ
(๒๕๗)

ยทคฺคโต มชฺฌโต เสสโต วา
 ปิณฺฑํ ลภถ ปฺรทตฺตฺปชฺชีวํ
 ๑โน ลทฺธาน ตํ โนปี ๑ นิปฺจฺจขาทิ
 ตํ วาปี ๑ อีรา มฺนิ เวทยนฺตีติ.

๖. เรื่องปัญจักคทายกพราหมณ์
(๒๕๗)

ภิกษุผู้อาศัยอาหาร ที่บุคคลอื่นให้
 เลี้ยงชีพ ฟังได้ก่อนกัณฑ์นั้นใดจาก
 ส่วนที่เลิศก็ตาม จากส่วนปานกลาง
 ก็ตาม จากส่วนที่เล็ลือก็ตาม ภิกษุ
 นั้น ไม่ควรเพื่อขบฉันก่อนกัณฑ์นั้น
 ทั้งไม่ติเตียน ขบฉันก่อนกัณฑ์นั้น
 อีวชนทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญ
 แม้ภิกษุนั้น ว่าเป็นมุนี.

๑-๑ อ. อ. ๘/๖๕. นาลิ ฤตุ นาปี.

ภิกขุ อุปชีวี ยัม ปิณฺฑํ ยัม
 ปิณฺฑุชปาตัม ปราทตตัม อคฺคโต ภตฺตโต
 มชฺฌโต เสสโต วา ลภถ, โส ภิกขุ
 ตัม ปิณฺฑุชปาตัม ลทฺธาน ลภิตฺวาน โน
 โนปี นิปฺจุจ ปฺจุจเวกฺขิตฺวา ขาที
 ปริภุญฺชติ, ธีรฺวา ปณฺฑิตา มุนี
 ปญฺญวรฺดา ตัม วาปี เอวรूपิ ภิกฺขุ
 เวทยนฺติ ปสฺสนฺติ.

สพฺพโส นามรูปสฺมี

ยสฺส นตฺถิ มมายิตํ

อสตา จ น โสจติ

ส เว ภิกฺขุติ วุจฺจตีติ.^๑

สพฺพโส สพฺพปกฺกาเรน นามรูปสฺมี
 นามรูปเป น อสฺวิชฺชนฺเตน มมายิตํ
 อหฺนฺติ วา มมฺนฺติ วา คาโห ยสฺส
 ภิกฺขุโน นตฺถิ, อสตา จ น โสจติ
 ตสฺมี นามรูปเป ขยวํ ปตฺเต มม รูปิ
 ชีณํ ฯเปฯ มม วิญฺญานํ ชีณฺนฺติ น
 โสจติ น วิญฺญติ, ส เว ชีณาสโว
 เอวรूपิ ภิกฺขุติ วุจฺจติ.

ภิกษุอาศัย (ผู้อื่น) เลี้ยงชีพพึ่งได้
 ก้อนภัตอันใด คือก้อนข้าวอันใดที่ผู้อื่น
 ให้จากภัตอันเป็นเลิศก็ดี อันเป็น
 ส่วนกลางก็ดี อันเป็นส่วนที่เหลือก็ดี,
 ภิกษุนั้นได้แล้ว คือได้รับก้อนข้าวนั้นแล้ว
 ยังไม่ได้พิจารณา คือยังไม่พิจารณา
 จะไม่ยอมขบฉัน คือไม่ยอมบริโภค,
 ธีรชนทั้งหลาย คือเหล่าบัณฑิตผู้มี
 ปัญญาย่อมประกาศ คือยอมสรรเสริญ
 ภิกษุแม้ นั้น คือเห็นปานนี้เป็นมุนี.

ความยึดถือ ในนามรูปว่าเป็นของ
 เรา ไม่มีแก่ผู้ใดโดยประการทั้งปวง
 หนึ่ง ผู้ใด ไม่เศร้าโศก เพราะ
 นามรูปไม่มี ผู้นั้นแล เราเรียกว่า
 ภิกษุ:

ความยึดถือในนามรูป คือโดย
 นามรูปที่ไม่มีอยู่ว่าเป็นของเรา คือ
 ความยึดถือในนามรูปว่าเป็นเรา หรือว่า
 เป็นของเรา ย่อมไม่มีแก่ภิกษุใด โดย
 ประการทั้งปวง คือโดยทุกประการ,
 หนึ่ง ผู้ใดไม่เศร้าโศกเพราะนามรูป
 ไม่มี คือภิกษุใด ย่อมไม่เศร้าโศก
 คือยอมไม่เดือดร้อนในเมื่อนามรูปนั้น

^๑ พ. ๕. ๒๕/๓๕/๖๕.

ถึงความสิ้นไป และความเสื่อมไปว่า
รูปของเราสิ้นแล้ว ฯลฯ วิญญาณของเรา
สิ้นแล้ว ดังนี้ เป็นต้น **ผู้นั้นแล** คือภิกษุ
ผู้เป็นพระชฎินาสพเห็นปานนี้ พระผู้มี
พระภาคตรัสเรียกว่า ภิกษุ.

๗. สัมพหุลภิกขุวตฺตฺถ (๒๕๘)

ธมฺโม หเว ภกฺขติ ธมฺมจารี
ธมฺโม สุจฺฉินฺโณ สุขฺมาวหาติ
เอสฺสานิสฺสํโส ธมฺเม สุจฺฉินฺเณ
น ทฺคฺคตฺติ คจฺจตฺติ ธมฺมจารีตฺติ.^๑

• **ธมฺโม** หเว **ธมฺมจารี** ปุคฺคํ
ภกฺขติ, **ธมฺโม** เยน ปุคฺคเลน **สุจฺฉินฺโณ**
ตํ ปุคฺคํ **สุขํ** อาวหาติ, **เอสฺสานิสฺสํโส**
ธมฺเม **สุจฺฉินฺเณ**, **ธมฺโม** เยน ปุคฺคเลน
สุจฺฉินฺโณ, **โส** **ธมฺมจารี** ปุคฺคโล **ทฺคฺคตฺติ**
น **คจฺจตฺติ**, **เอสฺสานิสฺสํโส** **เอโส** **อาณิสฺสํโส**

๗. เรื่องสัมพหุลภิกษุ (๒๕๘)

(ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม)

ธรรมแลย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม
ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อม
นำความสุขมาให้ นี่เป็นอันสงส์
ในธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้ว ผู้มี
ปกติประพฤติธรรม ย่อมไม่ไป
สู่ทุกข์.

ธรรมแลย่อมรักษา**บุคคล**ผู้**ประพฤติ**
ธรรม, **ธรรม**ย่อม**นำ**ความสุข**มา**ให้**บุคคล**
ผู้ประพฤติ**ธรรม**ดี**แล้ว**, **นี่**เป็น**อัน**สงส์
ใน**ธรรม** **ที่**บุคคล**ประพฤติ**ดี**แล้ว**, **ธรรม**
อันบุคคล**ใด**ประพฤติดี**แล้ว**, **บุคคล**นั้น
ผู้มี**ปกติ**ประพฤติ**ธรรม** **ย่อม**ไม่**ไป**สู่**ทุกข์**.

^๑ ฎ. อ. ๘/๗๑.

ธมฺมจาริสฺส ปุคฺคสฺส.

เมตฺตาวิหาริ โย ภิกขุ
ปสฺนโน พุทฺธสฺสเน
อริคฺจฺเจ ปทํ สฺนตํ
สงฺขารูปสฺมํ สุขํ.^๑

โย ภิกขุ เมตฺตาวิหาริ เมตฺตา-
กมฺมฏฺจาเน จิตฺโต พุทฺธสฺสเน ปสฺนโน
ปทํ สฺนตํ สงฺขารูปสฺมํ สุขํ อริคฺจฺเจยฺย.

สิญฺจ ภิกขุ อิมํ นาวิ
สิตฺตฺตา เต ลหุเมสฺสติ
เฉตฺวา ราคณฺจ โทสณฺจ
ตโต นิพฺพพานเมหิสิ.^๒

ตุวํ ภิกขุ อิมํ อตฺตภาวสงฺขาตํ
นาวิ มิจฺฉาวิตฺกโกทกํ **สิญฺจ** สิญฺจจิตฺวา
จฺจฺเจตฺวา, **สิตฺตฺตา** เต ตยา สิตฺตฺตา
ลหุ อุทกสฺส สิตฺตฺตตาย สิตฺตฺตา
สฺลลหฺตฺตา นุตฺวา สมฺมุทฺเท อโนสีทิตฺวา
สีมํ **เฮสฺสติ** คจฺจติ, ราคโทสพฺนุณฺณานิปี

นี่เป็นอานิสงส์ คือนี่เป็นอานิสงส์
ของบุคคลผู้มีปกติประพฤติธรรม.

ภิกษุใด มีปกติอยู่ด้วยเมตตา
เลื่อมใสในพระพุทธรศาสนา ภิกษุ
นั้น พึงบรรลุปหอันสงบ เป็นเครื่อง
เข้าไประงับสังขาร อันเป็นสุข.

ภิกษุใด เป็นผู้ที่มีปกติอยู่ด้วย
เมตตา คือดำรงอยู่ในกรรมฐาน ซึ่งมี
เมตตาเป็นอารมณ์ เลื่อมใสในพระพุทธร-
ศาสนา พึงบรรลุปหอันสงบ อันเป็น
เครื่องเข้าไประงับสังขาร อันเป็นสุข.

ภิกษุ เธอจงวิตเรื่อนี้ เรือที่เธอ
วิดแล้วจักแล่นไปเร็ว เธอตัดราคะ
และโทสะได้แล้ว แต่นั้น จักถึง
พระนิพพาน.

ดูกรภิกษุ เธอจงวิต คือสาดทิ้ง
เรือ คือน้ำคือมิจฉาวิตก กล่าวคือ
อัตภาพนี้ เรืออันเธอวิดแล้ว คือที่เธอ
สาดทิ้งแล้ว เพราะวิดน้ำออกแล้ว จะเป็น
เรือที่เบา คือคดล่องตัว ไม่จมลงในทะเล
จักแล่นไป คือไปได้เร็ว, เธอตัดแล้ว

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๕/๒๕.

^๒ พ. ธ. ๒๕/๓๕/๖๕.

โดยการก้าวล่วงกิเลสเครื่องข้อง ๕ อย่าง
ได้แก่ รากะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ มานะ
๑ ทิฏฐิ ๑ พระผู้มีพระภาคตรัส คือตรัส
เรียกว่าผู้ข้ามพ้นโอฆะได้แล้ว.

ฌาย ภิกขุ มา ๑ ปมาโท
มา เต กามคุณ ฌมฺสฺส จิตฺตํ
มา โลหคฺพํ คิลี ปมตฺโต
มา กนฺทึ ทฺภฺขมิตฺทนต์ิ ทฺภฺขมาโน.^๑

ภิกษุเธอจงเพ่ง และอย่าประมาท
เธอจงอย่าหมุนจิตของเธอ ไปใน
กามคุณ เธออย่าเป็นผู้ประมาท
กลั่นกินก้อนโลหะ เธออย่าเป็น
ผู้อันกรรมแผดเผา คร่ำครวญว่า
นี้ทุกข์.

ตฺวํ ภิกขุ ทฺวินฺนํ ฌานานํ
วเสน ฌาย เจว กายกมฺมาทีสุ ๑
อฺปฺปมตฺตฺวิหริตฺตาย มา ปมาโท มา
ปมชฺชึ, ตฺวํ เต กามคฺคน เต
ปญฺจกามคฺคน จิตฺตํ มา ฌมฺสฺส มา
ภมาหึ, ปมตฺโต อตฺติวปฺปวาโส ภิกขุ
มา โลหคฺพํ คิพฺพิ, ปมตฺโต สตฺติวปฺปวาโส
ปฺคฺคฺโล มา นิรเย ทฺภฺขมาโน ทฺภฺขมิตฺทนต์ิ
กนฺทึ.

ภิกษุเธอจงเพ่งด้วยอำนาจฌาน
ทั้งสอง และอย่าประมาท คืออย่า
เลินเล่อ เพราะจะต้องอยู่อย่างไม่ประมาท
ในกายกรรมเป็นต้น, เธอจงอย่าหมุน
คืออย่าหันจิตของเธอไปในกามคุณ คือ
ของท่านไปในกามคุณ ๕, ภิกษุเธออย่า
ประมาท คืออย่าขาดสติกลั่นก้อนโลหะ
เข้าไป, เธออย่าเป็นคนประมาท คือ
ขาดสติ ถูกเผาไหม้อยู่ในนรก คร่ำครวญ
ว่า นี้ทุกข์เลย.

นตฺถิ ฌานํ อปฺปญฺสฺส
นตฺถิ ปญฺญา อฌายิโน^๒

ฌานยอมไม่มีแก่บุคคลผู้ไม่มีปัญญา
ปัญญาย่อมไม่มีแก่บุคคลผู้ไม่มีฌาน

^๑ พ. ๓. ๒๕/๓๕/๖๕.

^๒ ป. อชฺฌายโต.

ยมฺหิ ฌานญจ ปญฺญา จ
ส เว นิพฺพทานสฺนฺติเก.^๑

บุคคลใดมีฌานและปัญญา บุคคล
นั้นแล อยู่ใกล้พระนิพพาน.

ฌานํ อปฺยญฺสฺส ภิกฺขุโน นตฺถิ,
ปญฺญา อฌายิโน อชฺชฌายนฺตฺสฺส
ปฺยคฺคฺลสฺส นตฺถิ, ฌานญจ ปญฺญา จ
ยมฺหิ ปฺยคฺคฺเล อตฺถิ, โส ปฺยคฺคฺโล เว
นิพฺพทานสฺนฺติเก นิพฺพทานสฺส สฺนฺติเก
จฺโต โหติ.

ฌานย่อมไม่มีแก่ภิกษุ ผู้ไม่มี
ปัญญา, ปัญญาย่อมไม่มีแก่ภิกษุ ผู้ไม่มี
ฌาน คือบุคคลผู้ไม่เพ่ง, บุคคลใดมีทั้ง
ฌานและปัญญา บุคคลนั้นแลย่อมอยู่
ใกล้พระนิพพาน คือดำรงอยู่ในที่ใกล้
พระนิพพาน.

สฺยญฺญาคารํ ปวิญฺจสฺส
สฺนฺตจิตฺตสฺส ภิกฺขุโน
อมาฺนุสฺสี รติ โหติ
สมฺมา ฌมฺมํ วิปฺสฺสโต.^๒

ภิกษุผู้เข้าไปสู่เรือนว่าง มีจิตสงบ
เห็นแจ้งธรรมโดยชอบ ย่อมมีความ
ยินดีที่ไม่ใช่เป็นของมนุษย์.

สฺยญฺญาคารํ ปวิญฺจสฺส กิสมิญฺจิวเว
วิวิตฺโตกาเส ปวิญฺจสฺส ภิกฺขุโน
กมฺมญฺจานํ อวิชฺชิตฺวา นิสินฺนสฺส
กมฺมญฺจานมนสิกาเรณ สฺนฺตจิตฺตสฺส
นิพฺพุตสฺส อมาฺนุสฺสี รติ โหติ. สมฺมา
ฌมฺมํ วิปฺสฺสโต สมฺมา เหตฺุนา การณฺณ
ฌมฺมํ วิปฺสฺสโต ฌมฺมํ วิปฺสฺสนฺตฺสฺส
วิปฺสฺสนาสงฺฆาตา อมาฺนุสฺสี อญฺจสฺมาปตฺติ-
สงฺฆาตา ทิพฺพาปี รติ โหติ อฺนฺปฺชฺชติ.

ภิกษุผู้เข้าไปสู่เรือนว่าง คือเข้า
ไปในโอกาสอันสงบแห่งใดแห่งหนึ่ง นั่ง
ไม่ละทิ้งกรรมฐาน มีจิตสงบ คือเย็น
ด้วยมนสิการถึงกรรมฐาน ย่อมมีความ
ยินดีที่ไม่ใช่เป็นของมนุษย์. เห็นแจ้ง
ธรรมโดยชอบ คือเมื่อเห็นแจ้งธรรม
คือเมื่อเห็นชัดซึ่งธรรม โดยชอบ คือ
โดยเหตุ ได้แก่โดยการณ์ ความยินดี
อันไม่ใช่เป็นของมนุษย์ กล่าวคือ
วิปัสสนา แม้ที่เป็นทิพย์ กล่าวคือ
สมาบัติ ๘ ย่อมมี คือย่อมเกิด.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๕/๖๕.

^๒ พ. ธ. ๒๕/๓๕/๖๖.

ยโต ยโต สมมุสสติ
ขณฺฐานํ อุทฺยพฺพยํ
ลฺภติ ปีติปาโมชฺชํ
อมตฺนตํ วิชานตํ.^๑

ภิกขุ ขณฺฐานํ อุทฺยพฺพยํ
ปญฺจวีสตียา ลกฺขณฺเหติ อุทฺยพฺพยํ
ปญฺจณฺนํ ขณฺฐานํ อุทฺยํ, ปญฺจวีสตียา
ลกฺขณฺเหติ วยํ ปญฺจณฺนํ ยโต ยโต
ยสฺมี ยสฺมี อภิวฺจิจเต กมฺมฏฺจานเ
กมฺมํ กโรนฺโต **สมมุสสติ** วิจาเรติ,
ปีติปาโมชฺชํ เอวํ ขณฺฐานํ อุทฺยพฺพยํ
สมมุสสนฺโต ปีติปาโมชฺชํ ลภติ, อุปฺปนฺนํ
ปีติปาโมชฺชํ **อมตฺนตํ** อมตฺมทานิพฺพานํ
วิชานตํ ปญฺชิตานํ โหติ.

ภิกษุพิจารณาอยู่ซึ่งความเกิดขึ้น
และความเสื่อมไปแห่งขันธทั้งหลาย
โดยอาการใด ๆ เธอย่อมได้ปีติ
และปราโมทย์ โดยอาการนั้น ๆ
การได้ปีติและปราโมทย์นั้น เป็น
อภัตธรรมของผู้รู้แจ้งทั้งหลาย.

ภิกษุเมื่อทำกรรมโดยอาการใด ๆ
คือในกรรมฐานอันตนชอบใจยิ่งแล้วใด ๆ
ย่อมพิจารณา คือย่อมใคร่ครวญถึง
ความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปแห่ง
ขันธทั้งหลาย ได้แก่ **ความเกิดขึ้น
และความเสื่อมไป** คือความเกิดขึ้นแห่ง
ขันธทั้งหลาย ๕ ด้วยลักษณะ ๒๕ ความ
เสื่อมไปแห่งขันธทั้งหลาย ๕ ด้วยลักษณะ
๒๕, **ปีติและปราโมทย์** คือภิกษุเมื่อ
พิจารณาความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป
แห่งขันธทั้งหลายอย่างนี้ ย่อมได้ปีติและ
ปราโมทย์, ปีติและปราโมทย์ที่เกิดขึ้นแล้ว
นั้นเป็นอภัตธรรม คือเป็นอมตมหา
นิพพานของท่านผู้รู้แจ้งทั้งหลาย คือ
ของท่านผู้เป็นบัณฑิตทั้งหลาย.

ตตฺรายนมาทิ ภวติ
อิธ ปญฺญสฺส ภิกขุโน

ธรรมนี้ คือความคุ้มครองอินทรีย์ ๑
ความสันโดษ ๑ ความสำรวม

^๑ พ. ฐ. ๒๕/๓๕/๖๖.

ตโต ปาโมชฺชพหุโล
ทุกฺขสฺสนต์ํ กริสฺสสํตี.^๑

ภาิกขุ ตฺวํ มิตฺเต กฺลฺยาณํ สฺนุหเร
สฺพุทฺธาชีเว อตฺนฺทิตฺเต อนลเส ภาชฺสสฺ
เสวสฺ, ปฏิสฺนถารวฺตฺตยสฺส อามิส-
ปฏิสฺนถาเรน ๑ ธมฺมปฏิสฺนถาเรน ๑
สมฺปนฺนวุตฺติตฺตาย ปฏิสฺนถารวฺตฺติ อสฺส
ปฏิสฺนถารการโก ภเวยฺย, อจฺจารกฺสโล
สํลปี อจฺจาโร วตฺตปฺปฏิวตฺตํปี
อจฺจาโร กฺสโล สฺยา ภเวยฺย, ตโต
ปฏิสฺนถารวฺตฺติโต ๑ อจฺจารกฺสลฺลโต
๑ ปาโมชฺชพหุโล อฺปนฺนเนน ธมฺม-
ปาโมชฺเชน ปาโมชฺชพหุโล หุตฺวา ตฺวํ
สกลสฺสํปี วฏฺฏทุกฺขสฺส อนฺตํ กริสฺสสํ.

เธอจักเป็นผู้มากไปด้วยความปราโมทย์
กระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้.

ดูกรภาิกขุ เธอจงคบ คือจงคบหา
มิตรผู้งาม คือผู้ดี ได้แก่ผู้มีอาชีพบริสุทธิ์
ไม่เกียจคร้าน คือไม่อืดอาด, พึงเป็น
ผู้ประพตฺติในปฏิสฺนถาร คือเพราะเป็น
ผู้ประพตฺติถึงพร้อมด้วยอามิสปฏิสฺนถาร
(ต้อนรับด้วยสิ่งของ) และธรรมปฏิสฺนถาร
(ต้อนรับด้วยน้ำใจไมตรี) ชื่อว่าพึงเป็น
ผู้ประพตฺติในปฏิสฺนถาร คือพึงเป็นผู้
กระทำการต้อนรับ, พึงเป็นผู้ฉลาดใน
อจฺจาระ คือแม่ศีล ก็ชื่อว่าอจฺจาระ
(มารยาท) แม้ข้อวัตรปฏิบัติ ก็ชื่อว่า
อจฺจาระ พึงเป็นผู้ฉลาดในอจฺจาระนั้น
เพราะเหตุนี้ คือเพราะความประพตฺติ
ในปฏิสฺนถาร และเพราะเป็นผู้ฉลาดใน
อจฺจาระ เธอจึงเป็นผู้มากไปด้วยความ
ปราโมทย์ คือผู้มากไปด้วยความ
ปราโมทย์ในธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว จักกระทำ
ที่สุดแห่งวิญญูทุกข์แม้ทั้งสิ้นได้.

^๑ พุ. ธ. ๒๕/๓๕/๖๖.

**๘. ปณฺจสทภิกขุวตฺถุ
(๒๕๙)**

วสฺสิกา วิย ปฺุปฺผานิ
มฺชฺชวานิ ปมฺภุจติ
เอวํ ราคณฺจ โทสณฺจ
วิปฺปมฺภุจเจต ภิกฺขโวติ.^๑

วสฺสิกา วิย หิยฺโย ปฺุปฺผิตปฺุปฺผานิ
ปฺุนทิวเส ปฺุรธาณภูตานิ **มฺชฺชวานิ**
มิลาตานิ **ปมฺภุจติ** วณฺญโต มฺภุจติ
วิสุสฺสฺเซติ วา, ยถา ปฺุริโส มฺชฺชสุํ
ปมฺภุจติ วิสุสฺสฺเซติ ภิกฺขโว, **เอวํ** ตถา
ตฺเมห ราคณฺจ โทสณฺจ **วิปฺปมฺภุจเจต**
ฉินฺนเทถ.

**๘. เรื่องภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป
(๒๕๙)**

ภิกฺษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
จงปลดเปลื้องราคาคะและโทสะเสีย
เหมือนมะลิเครือ ปล่อยดอก
ที่เกี่ยวแห้ง ฉะนั้น.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
จงปลดเปลื้อง คือจงตัดราคาคะและโทสะ
เหมือนมะลิเครือปล่อย คือสลัดทิ้ง
ดอกไม้ที่เบ่งบาน ในวันวาน พอถึงวัน
รุ่งขึ้นก็เก่า **ร่วงโรย** คือเกี่ยวแห้ง
หลุดจากขั้ว ฉะนั้น, (อีกอย่างหนึ่ง)
เหมือนคนเลิกละสุราก็อนำมาได้ ฉะนั้น
คือเหมือนฉะนั้น.

^๑ พ. ถ. ๒๕/๓๕/๖๕.

๙. สันตกายตฺเถรวตฺถุ (๒๖๐)

สันตกายโย สันตวาโจ
 สันตมโน สุตฺตมาหิตโต
 วนฺตโลกามิสฺโส ภิกขุ
 อุปฺสนฺตเตติ วุจฺจตีติ.^๑

ภิกขุ สันตกายโย ปาณาติปาตาทีนํ
 อภาเวณ สันตกายโย, สันตวาโจ
 มุสาวาทาทีนํ อภาเวณ สันตวาโจ,
 สันตมโน อภิชฺฌาทีนํ อภาเวณ
 สันตมโน, สุตฺตมาหิตโต สฺมฺมฺชฺ สฺมาหิตจิตฺตโต,
 จตฺตฺหิ มคฺเคหิ โลกามิสฺสฺส วนฺตตฺตาย
 วนฺตโลกามิสฺโส, อพฺภนฺตเร ราคาทีนํ
 อุปฺสนฺตตฺตาย อุปฺสนฺตเตติ วุจฺจตีติ ภควตฺตา.

๙. เรื่องพระสันตกายเถระ (๒๖๐)

ภิกขุ ผู้มีกายสงบ มีวาจาสงบ
 มีใจสงบ มีจิตตั้งมั่น คายอามิส
 ในโลกเสียได้ เราเรียกว่า ผู้สงบ.

ภิกษุผู้มีกายสงบ คือชื่อว่ามี
 กายสงบ เพราะไม่มีการฆ่าสัตว์เป็นต้น,
 มีวาจาสงบ คือชื่อว่ามีวาจาสงบ เพราะ
 ไม่มีมุสาวาทเป็นต้น, มีใจสงบ คือชื่อว่ามี
 ใจสงบ เพราะไม่มีอภิชฌาเป็นต้น,
 มีจิตตั้งมั่น คือมีจิตตั้งมั่นด้วยดี, ชื่อว่า
 คายอามิสในโลกเสียได้ เพราะเป็นผู้คาย
 โลกามิสด้วยมรรค ๔, ภิกษุผู้มีกายสงบ
 เป็นต้นนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่า
 ผู้สงบ เพราะกิเลสทั้งหลายมีราคะ
 เป็นต้นในภายในสงบแล้ว.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๕/๖๕.

๑๐. นงคलगูณเดระวตถุ (๒๖๑)

อดตนา โจทยตตานัน
ปฏิมเสตมตตนา
โส อตตคตโต สติมา
สุขิ ภิกขุ วิหาหิสิ.^๑

โส ตวั ภิกขุ อดตนา อดตานัน
โจทย สารย, ปฏิมเส อดตนา อดต
อดตานัน ปริวิมส, โส ตวั ภิกขุ อดตนา
คตตตาย อดตคตโต อุปฏิจิตตติตาย
สติมา หุตวา สพุพริยาปถสสุ สุขิ
วิหาหิสิ วิหริสสุสิ.

อดตนา หิ อดตโน นาโถ
อดตาว อดตโน คติ
ตสฺมา สัมม อดตานัน
อสุสํ ภาหุรว วาณิไซติ.^๒

หิ อดตนา อดตโน นาโถ, อดตาว
อดตโน คติ ปติฏฺจา สรณัน, ตสฺมา
อดตานัน นิสฺสาย มคฺคผลํ สัมม
สัมมิตฺวา ปฏิชคฺคิตฺวา อิว ยถา วาณิไซ

๑๐. เรื่องพระนังคलगูณเดระ (๒๖๑)

เธอ จงตักเตือนตน ด้วยตน
จงพิจารณาตนนั้น ด้วยตน ภิกษุ
เธอนั้น มีสติคุ้มครองตนได้แล้ว
จักอยู่อย่างสบาย.

ดูกรภิกษุ เธอนั้นจงตักเตือน คือ
จงให้ตนระลึกได้ ด้วยตน, จงพิจารณา
คือจงใคร่ครวญตน คือตัวเองด้วยตน,
ดูกรภิกษุ เธอนั้นชื่อว่าเป็นผู้คุ้มครองตน
เพราะปกป้องตนด้วยตนเองนั้นเทียว
ชื่อว่าเป็นผู้มีสติ เพราะเป็นผู้มีสติมั่นคง
จักอยู่ คือจักเป็นอยู่อย่างสบายใน
อิริยาบถทั้งปวง.

ตนแล เป็นที่พึ่งของตน ตนแล
เป็นคติของตน เพราะฉะนั้น เธอจง
ระวังตน เหมือนพ่อค้าระวังม้า
ตัวเจริญ ฉะนั้น.

ตนแลเป็นที่พึ่งของตน, ตนเท่านั้น
เป็นคติ คือเป็นที่พำนัก ได้แก่เป็นที่อาศัย
ของตน, เพราะฉะนั้น เธออาศัยตน
จงระวัง คือสงวนประดับประคอง

^๑ พ. ๕. ๒๕/๓๕/๖๖.

^๒ พ. ๕. ๒๕/๓๕/๖๖.

อสุสั ภาทริ อสุสาขานียั นิสฺสาย ลากิ
ปตฺถยนฺโต ตั อสุสั นิสฺสาย ปฏฺิลภติ,
เอวเมว ภิกขุ อตฺตสัสมิ นิสฺสาย
มคฺคผลั ปฏฺิลภติ.

มรรคผล เพียงดัง คือพ่อค้าได้อาศัยม้า
คือม้าอาชาไนยตัวประเสริฐ เมื่อ
ปรารถนาลาก ก็ยอมอาศัยม้านั้นได้
ฉันใด ภิกษุอาศัยความระวางตน ย่อมได้
มรรคผล ฉันนั้นเหมือนกัน.

๑๑. วกกฺลิตฺเตรวตฺถุ (๒๖๒)

ปาโมชฺชพฺุไล ภิกขุ
ปสฺนโน พุทฺธสฺสเน
อธิคฺจเจ ปทึ สนฺตึ
สงฺขารุปฺสมิ สฺขนฺติ.^๑

ภิกษุ ปาโมชชพหุไล พุทธสสเน
ปสนฺโน ปสนฺนจิตฺโต, โส ภิกขุ ปทึ
นิพฺพานํ สนฺตึ อุปฺสมสงฺขารึ สฺขึ
อธิคฺจเจยฺย.

เอหิ วกกฺลิตฺติ มา ภายิ
โอสฺสเกหิ ตถาคตึ
อหนฺตึ อฺุทฺธริสฺสามิ
ปงฺเก สนฺนํว กุณฺขริ.^๒

๑๑. เรื่องพระวักกฺลิตฺเตระ (๒๖๒)

ภิกษุ ผู้มากไปด้วยปราโมทย์
เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา พึง
บรรลุล้นตบท อันเป็นเครื่องเข้าไป
สงบระงับสังขาร เป็นสุข.

ภิกษุเป็นผู้มากไปด้วยปราโมทย์
เลื่อมใส คือมีจิตเลื่อมใสพระพุทฺธ-
ศาสนา, ภิกษุนั้นพึงบรรลุนตบ ท คือพระ
นิพพาน อันสงบ อันเป็นเครื่องเข้าไป
สงบระงับสังขาร เป็นสุข.

มาเถิดวักกฺลิตฺติ เธออย่ากลัว จงมองดู
ตถาคต เราจักยกเธอขึ้น
เหมือนบุคคลพยุ่งข้างเข็อกที่จมอยู่
ในเปือกตมขึ้น ฉะนั้น.

^๑ พ. ธิ. ๒๕/๓๕/๖๖.

^๒ ธิ. อ. ๘/๘๔.

ปิณฑุทปาโต มยา ทินฺโน
อุปริฏฺฐสฺส ยสฺสฺสฺสโนติ.

อหํ ปุเร นาเมน อนฺนภาโร
อนฺนภาโร นาม ทลิตฺุเท ตินฺนหารโก
อสิ อโหสิ, ปิณฑุทปาโต อุปริฏฺฐสฺส
ปจฺเจกพุทฺธสฺส ยสฺสฺสฺสโน สปริวารชนสฺส
มยา ทินฺโน โหติ.

สุโณหิ เม นาคราช
อุคฺคเตช มหพฺพล
เทหิ เม ปานียฆฺฏํ
ภาสฺซชฺชตฺตมฺหิ อาคโตติ.^๑

โก นาคราช อุคฺคเตช มหพฺพล
ตฺวํ เม มม วจันํ สุโณหิ เทหิ เม
ปานียฆฺฏํ ตฺวํ ปานียฆฺฏํ เม มยฺหํ
เทหิ ภาสฺซชฺชตฺตมฺหิ อาคโต อหํ
ภาสฺซชฺชตฺตํ ภาสฺซชฺชตฺตาย อาคโต อมฺหิ
ภวามิ.

เราได้ถวายบิณฑบาต แต่พระ
อุปริฏฐปัจเจกพุทฺธะ ผู้มียศ.

เมื่อครั้งก่อน เราเป็นผู้มีชื่อว่า
อन्नภาระ คือมีนามว่านายอन्नภาระ
(ผู้แบกหาม) เป็นคนยากจน เป็นคน
ชนหน้า เราได้ถวายบิณฑบาต แต่
พระปัจเจกพุทฺธเจ้า ชื่อว่าอุปริฏฐะ
ผู้มียศ มีบริวารชน.

นาคราชผู้มีเดชกล้า มีกำลังมาก
ท่าน จงฟัง(คำ)ของข้าพเจ้าเถิด
จงให้หม้อน้ำดื่ม แก่ข้าพเจ้า
ข้าพเจ้ามา เพื่อต้องการจะได้น้ำ
ไปประกอบยา.

ท่านนาคราชผู้เจริญ ผู้มีเดชานุภาพ
มาก มีกำลังมาก ท่านจงฟังคำของ
ข้าพเจ้า คือของเรา จงให้หม้อน้ำดื่ม
แก่ข้าพเจ้า คือท่านจงให้หม้อน้ำดื่ม
แก่ข้าพเจ้า คือแก่เรา ข้าพเจ้ามาเพื่อ
ต้องการจะได้น้ำไปประกอบยา คือ
ข้าพเจ้าเป็นผู้มาแล้วเพื่อยา คือเพื่อ
ต้องการยา.

^๑ ถ. อ. ๘/๙๔.

(นาคราชฟังคาถานั้นแล้ว กล่าวคาถา
ตอบว่า)

ปุรตถิมสุมี ทิสภาคา
คงคา นาม มหานที
มหาสมุทท์ อปุเปติ
ตโต ตวั ปานีย์ หาราติ.^๑

แม่น้ำใหญ่ชื่อคงคา มีอยู่ ณ เบื้อง
ทิศบูรพา ย่อมไหลไปสู่มหาสมุทร
ท่านจงนำเอาน้ำดื่มจากแม่น้ำคงคา
นั้นไปเถิด.

โก สามเณร ปุรตถิมสุมี
ทิสภาคา เอกา นที มหา มหตี
นาเมน คงคา นาม มหาสมุทท์
อปุเปติ คจจติ สนุทติ, ตวั ปานีย์
ตโต ตาย คงคาย มหานทีया ھر
ปราหิ.

สามเณรผู้เจริญในด้านทิศตะวันออก
แม่น้ำใหญ่ คือมเหสีมาสายหนึ่ง ชื่อว่า
คงคา ย่อมไหลไป คือหลังไหล ได้แก่
หลากไปสู่มหาสมุทร ขอท่านจงนำ คือ
ดักเอาน้ำจากแม่น้ำใหญ่ นั้น คือที่ชื่อว่า
คงคานั้น ไปเถิด.

(สามเณรกล่าวตอบ)

อิโตว ปานีย์ หารสุส^๒
อิมิณา วมุหิ อตถิโก
ยทิ งามพลล์ อตถิ
นาคราช นิวารยาติ.^๓

ข้าพเจ้าจักนำเอาน้ำดื่มไปจากสระ
อโนดาตนี้เท่านั้น ข้าพเจ้าต้องการ
น้ำดื่มนี้เท่านั้น ถ้าเร็วแรงและ
กำลัง(ของท่าน)มีอยู่ไซ้ไร นาคราช
ขอท่านจงขัดขวางเราไว้เถิด.

โก นาคราช อหิ ปานีย์ อิโต
อิสมมา อโนตตตมมหา หารสุส ھرสิสุสามิ

ท่านนาคราชผู้เจริญ ข้าพเจ้าจักนำ
คือจักดักเอาน้ำดื่มจากสระนี้ คือจาก

^๑ ฐ. อ. ๘/๙๔.

^๒ ส. อ. อ. ھرสิสุ.

^๓ ฐ. อ. ๘/๙๔.

อิมิณา วมุหิ อตฺติโก หิ กสฺมา
 วทามิ, อหํ อิมินาว อโนตตตฺตทเกน
 อตฺติโก ปโยชนิ อมุหิ โหมิ. ยถิ
 ฅามพลฺลํ อตฺติ นาคราช นินวาราติ
 โภ นาคราช ตฺวํ ฅามพลฺลํ ตฺยหํ
 ฅามพลฺลํ ยถิ อตฺติ, นินวารย นินวาราหิ.

สามเณร สเจ อตฺติ
 ตว วิภฺกมโปริสฺสํ
 อภินนุทามิ เต วาจํ
 หรสฺสุ ปานียํ มมาติ.^๑

โภ สามเณร วิภฺกมโปริสฺสํ ตว
 สเจ อตฺติ, หรสฺสุ ปานียํ มม มยหํ
 ปานียํ ตฺวํ หรสฺสุ หราหิ, อภินนุทามิ
 เต วาจํ อหํ เต ตว วจนํ อภินนุทามิ.

สระอนินดาตนี้ ข้าพเจ้าต้องการน้ำดื่มนี้
 เท่านั้น คือเพราะเหตุไรข้าพเจ้าจึงกล่าว
 ข้าพเจ้ามีความต้องการ คือประสงค์จะ
 ให้ประโยชน์น้ำจากสระอนินดาตนี้เท่านั้น
 ถ้าเร็วแรงและกำลัง (ของท่าน)
 มีอยู่ไซ้ร้ นาคราช ขอท่านจงขัดขวาง
 เราไว้เถิด คือนาคราชผู้เจริญ ท่านเป็น
 ผู้มีเร็วแรงและกำลัง ถ้าเร็วแรง
 และกำลังของท่านมีอยู่ไซ้ร้ ขอท่าน
 จงขัดขวาง คือจงกีดกันเถิด.

(พญานาคกล่าวตอบ)

สามเณร ถ้าท่านมีความกล้าหาญ
 อย่างลูกผู้ชายไซ้ร้ ข้าพเจ้าขอใจ
 คำพูดของท่าน เจริญท่านนำน้ำดื่ม
 ของข้าพเจ้าไปเถิด.

สามเณรผู้เจริญ ถ้าท่านมีความ
 กล้าหาญอย่างลูกผู้ชายไซ้ร้ เจริญท่าน
 นำน้ำดื่มของข้าพเจ้าไปเถิด คือจงตัก
 คือนำเอาน้ำดื่มของเราไปเถิด, ข้าพเจ้า
 ขอใจคำพูดของท่าน คือเราพอใจ
 คำพูดของท่าน คือของเธอ.

^๑ อ. อ. ๘/๙๕.

(สามเณรกล่าวตอบ)

สุโณหิ เม มหาราช

อุคคเตช มหพพล

เทหิ เม ปาณียมฏฺ

เภสชชตถมฺหิ อาคโตติ.^๑

มหาราช ผู้มีเดชกล้า มีกำลังมาก
ขอท่าน จงฟังข้าพเจ้า ข้าพเจ้า
มา(ที่นี่) เพื่อต้องการยา ขอท่าน
จงให้หม้อน้ำดื่มแก่ข้าพเจ้าเถิด.

โก มหาราช มหพพล ตูมิ เม
มม วจันํ สุโณหิ, ตูมิ ปาณียมฏฺ เม
มยฺหํ เทหิ, อหํ เภสชชตถํ เภสชชตถาย
อาคโต อมฺหิ, สามเณร สเจ อตฺถิ
ตว วิภกฺกมโปริสฺสํ, อภินนฺทามิ เต วาจํ
หฺรสุสฺสํ ปาณียํ มม โภ สามเณร
วิภกฺกมโปริสฺสํ ตว สเจ อตฺถิ, หฺรสุสฺส
ปาณียํ มม ตูมิ มม ปาณียํ หฺรสุสฺส,
อภินนฺทามิ เต วาจํ อหํ เต ตว วจันํ
อภินนฺทามิ.

มหาราชผู้เจริญ ผู้มีกำลังมาก
ท่านจงฟังคำของข้าพเจ้า คือของเรา,
ท่านจงให้หม้อน้ำดื่มแก่ข้าพเจ้า คือแก่
เรา, เรามาเพื่อยา คือเพื่อต้องการยา,
สามเณร หากท่านมีความกล้าหาญอย่าง
ลูกผู้ชายไซ้, เราขอบใจคำของท่าน
ท่านจงนำน้ำดื่มของเราไป คือ
สามเณรผู้เจริญ หากท่านมีความ
กล้าหาญอย่างลูกผู้ชายไซ้, ท่านจงนำ
เอาน้ำดื่มของเราไป คือขอท่านจงนำ
เอาน้ำดื่มของเราไป, เราขอบใจคำพูด
ของท่าน คือเราพอใจคำพูดของท่าน
คือของเธอ.

(พระศาสดาตรัสว่า)

โย หเว ททโร ภิกฺขุ

ยฺยุชฺชติ พุทฺธศาสนเน

ภิกฺขุใดแล ยังหนุ่ม พากเพียรอยู่

ในพระพุทธศาสนา ภิกฺขุนั้น

^๑ ธ. อ. ๘/๙๕.

โสมิ โลกิ ปภาเสติ
 อพฺภา มุตฺโตว จฺนฺทิมาทิ.^๑

ภิกฺขเว หเว โย ภิกฺขุ ทฺทโร
 ตฺรฺโณ พุทฺธสาสเน อตฺตานิ วีริยํ
 ยฺยชฺชติ สมฺภฺยติ วายมติ กโรติ อิว
 ยถา จฺนฺทิมาทิ อพฺภา อพฺภตฺตโต
 มุตฺโต ฐมฺมาย หิมาย จ วิคฺโต
 คคณตฺเต วิโรจติ, อิมิ โลกิ ปภาเสติ
 เอวเมว ตถา โส ภิกฺขุ อตฺตโน
 อรหตฺตมคฺคณฺณน อพฺภาทิหิ มุตฺโต
 จฺนฺทิมาทิ วิย โลกิ ขนฺธาทิเนทํ โลกิ
 โอบาเสติ เอกาโลกิ กโรติ.

ภิกฺขุวคฺคณฺณนา นิฏฺฐิตา.

ปญฺจวีรสฺติโม วคฺโค.

ย้อมยงฺโลกนึให้สวางฺง ดุจดวงจันทร
 ที่พ้นแล้วจากหมอก สองโลก
 ให้สวางฺงอยู่ ฉะนั้น.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดแล
 ยังหนุ่ม คือยังหนุ่มแน่น พากเพียรอยู่
 คือพยายามอยู่ ได้แก่บำเพ็ญเพียรอยู่
 คือกระทำอยู่ซึ่งตนให้มีความเพียร ใน
 พระพุทธศาสนา ย้อมยงฺโลกนึให้สวางฺงอยู่
 ดวงจันทรพ้นแล้วจากหมอก คือจาก
 ม่านหมอก ได้แก่ปราศจากหมอกและ
 หิมะ ย้อมรุ่งเรืองอยู่ในท้องฟ้า เพียงดัง
 คือภิกษุนั้น ย้อมยงฺโลก คือโลก
 ต่างด้วยโลก มีขันธโลกเป็นต้น
 ให้สวางฺงใสว คือย้อมทำโลกให้มี
 แสงสวางฺงทั่วถึงเป็นอันเดียวกัน ด้วย
 อรหัตมรรคญาณของตน ฉันฺโด ฉันฺนํ
 เหมือนกัน คือเหมือนพระจันทรพ้นแล้ว
 จากหมอกเป็นต้น สองโลกให้สวางฺงอยู่
 ฉะนั้น.

พรรณนาภิกฺขุวรรค จป.

วรรคที่ ๒๕ จป.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๕/๖๖-๗.

๒๖. พุราหุมนวคค

๑. ปสาทพหุลพุราหุมนวตฤ

(๒๖๔)

จินุท ไสต้ ปรกุกม
กาเม ปนุท พุราหุมน
สงฺขารานํ ขยํ ฅตฺวา
อกตญฺญูสิ พุราหุมนาคี.^๑

โก พุราหุมน ไสต้ คณฺหาไสต้
ปรกุกม มหนฺเตน ปรกุกเมน
ปรกุกมิตฺวา ตฺวํ ไสต้ ตณฺหาไสต้
จินุท จินุทาคี กาเม อุโกปี กาเม
ปนุท ปนุทาคี นีหฺราหี. โภ พุราหุมน
ตฺวํ สงฺขารานํ ปญฺจนฺนํ ขนฺธานํ ขยํ
ฅตฺวา ชานิตฺวา อกตญฺญูเตน สภาเวน
อกตํ นิพฺพานํ ชานนฺสีโล อสิ อโหสิ.

๒๖. พุราหุมนววรรค

๑. เรื่องพราหมณ์ผู้มีความ

เลื่อมใสมาก (๒๖๔)

พราหมณ์ ท่านจงพยายาม
ตัดกระแสตัณหา จงบรรเทาทุก
ทั้งหลายเสีย เพราะรู้ความสิ้นไป
แห่งสังขารทั้งหลาย จะเป็นผู้รู้
พระนิพพาน ที่ไม่ถูกอะไร ๆ
ปรุงแต่งนะพราหมณ์.

พราหมณ์ผู้เจริญ ท่านจงพยายาม
ตัดกระแส คือกระแสแห่งตัณหา จง
พยายามตัด คือบั่นทอนกระแส คือ
กระแสแห่งตัณหาด้วยความพยายาม
อย่างมาก จงบรรเทา คือจงถ่ายเท
ได้แก่จงนำออกซึ่งกามทั้งหลาย คือซึ่ง
กามแม้ทั้งสอง (วัตถุกามและกิลเลสกาม).
พราหมณ์ผู้เจริญ ท่านเพราะรู้ คือเพราะ
ทราบความสิ้นไปแห่งสังขารทั้งหลาย
คือแห่งขันธ ๕ จึงเป็นผู้มีปกติรู้
พระนิพพานอันสภาวะที่ชื่อว่าอกตัญญู
ปรุงแต่งไม่ได้.

^๑ พุ. ธ. ๒๕/๓๖/๖๗.

๒. สมุพหุลภิกขุวตฺต (๒๖๕)

ยทา ทฺวเยสุ ธมฺเมสุ
 ปารคฺช โหติ พฺราหฺมณเณ
 อถสฺส สพฺเพ สํโยคา
 อฏฺฐํ คจฺจนฺติ ชานโตติ.^๑

โก สาริปุตฺต โย. พฺราหฺมณเณ
 พาหิตปาโป ยทา ยสฺมี กาลเ ทฺวเยสุ
 ทฺวริชา จิตฺเตสุ สมถวิปฺสฺสนาธมฺเมสุ ปารคฺช
 คมนสิโล โหติ. สพฺเพ สํโยคา สพฺเพ
 กามสํโยคาทโย ชีณาสวสฺส ชานโต
 เอรํ ชานนฺตสฺส อฏฺฐํ ปริกฺขยํ คจฺจนฺติ.

๒. เรื่องภิกษุมากรูป (๒๖๕)

ในกาลใด พราหมณ์ เป็นผู้ถึงฝั่ง
 ในธรรม ๒ ประการ ในกาลนั้น
 กิเลสเครื่องผูกสัตว์ทั้งปวง ของ
 พราหมณ์นั้น ผู้รู้อยู่ ย่อมถึงความ
 ตั้งอยู่ไม่ได้.

ดูกรสาริปุตฺรผู้เจริญ ในเวลาใด
 คือในกาลใด พราหมณ์ใดเป็นผู้ลอยบาป
 เสียได้ เป็นผู้ถึงฝั่ง คือเป็นผู้มีปกติถึง
 ในธรรม ๒ ประการ คือธรรมที่ตั้งอยู่
 สองฝ่าย คือสมถะและวิปัสสนา. กิเลส
 เครื่องผูกสัตว์ทั้งปวง คือกิเลสเครื่องผูก
 สัตว์ทุกอย่าง มีกิเลสเครื่องผูกสัตว์ คือ
 กามเป็นต้น ของพราหมณ์นั้น ผู้เป็น
 พระชีณาสพ ผู้รู้อยู่ คือทราบอยู่อย่างนี้
 ย่อมถึงความตั้งอยู่ไม่ได้ คือความ
 ลื่นไปในกาลนั้น.

^๑ พ. ๒. ๒๕/๓๖/๖๗.

๓. มารวตถุ

(๒๖๖)

ยสฺส ปาริ อปาริ วา
 ปาราปาริ น วิชฺชติ
 วิตทฺทฺหริ วิสํยุตฺตํ
 ตมฺหิ พุทฺธมิ พุราหฺมณฺณนฺติ.^๑

โก ปาปิม ปาริ อชฺฌตฺติกานิ ฉ
 อายตฺนานิ อปาริ วา พาหิรานิ ฉ
 อายตฺนานิ สงฺฆาตานิ ปาราปาริ ตทฺถุญํ
 ตํ อุกฺขํ ยสฺส บุคฺคฺลสฺส น วิชฺชติ,
 วิตทฺทฺหริ กิเลสฺหรานํ วิคฺเขน วิสํยุตฺตํ
 สพุทฺทกิเลสฺเหหิ วิสํยุตฺตํ ตํ บุคฺคํ
 พุราหฺมณํ พาหิตปาปํ พุทฺธมิ วทามิ.

๓. เรื่องมาร

(๒๖๖)

ฝั่งก็ดี ที่มีไฝฝั่งก็ดี ทั้งฝั่งและที่มีไฝ
 ฝั่งก็ดี ของผู้ใดไม่มี เราเรียกผู้นั้น
 ผู้ไม่มีความกระวนกระวายปราศจาก
 กิเลส ว่าเป็นพรหมณ์.

ดูกรรมารผู้มีบาปยิ่งนัก ฝั่ง คือ
 อายตนะภายใน ๖ ที่มีไฝฝั่ง คือกรรม
 ที่เรียกว่าอายตนะภายนอก ๖ ทั้งฝั่งและ
 ที่มีไฝฝั่ง คือกรรมทั้งสองนั้น (ทั้งอายตนะ
 ภายใน และอายตนะภายนอก) ของ
 บุคคลใดไม่มี, เราเรียก คือกล่าวถึง
 บุคคลนั้น ชื่อว่าผู้ไม่มีความกระวน
 กระวาย เพราะปราศจากความกระวน
 กระวาย เพราะกิเลส ชื่อว่าผู้ปราศจาก
 กิเลส คือผู้ปราศจากกิเลสทั้งปวง
 ผู้ลอยบาปได้แล้ว ว่าเป็นพรหมณ์.

^๑ พุ. ธิ. ๒๕/๓๖/๖๗.

๔. อถุยตรพราหมณวตถุ

(๒๖๗)

ฅมายี วิรขมาสีนั
 กตกิจจัม อนาสวั
 อุตตมตถุถั อณุปรตตัม
 ตมหนั พฐุมิ พฐาหุมณนติ.^๑

เห พฐาหุมณ อหนั ยั ปุคคัลลั
 จตฺฐหิ มคฺเคหิ โสฬสฺสนุณั กิจจานั กตตตทา
 กตกิจจัม อาสวานั อภาเวน **อนาสวั**
 อุตตมตถุถั อรหตตัม อณุปรตตัม **ฅมายี**
 ทุวิเธน ฅมาเนน ฅมายนุตตัม **วิรขมาสีนั**
 กามรเชน วิรขั วเน เอกมาสีนั ตั
 ปุคคัลลั อหนั พฐาหุมณั **พฐุมิ** กเถมิ.

๕. เรืองพราหมณัคนัใด

คนหนึ่ (๒๖๗)

เราเรียกบุคคลผู้เฟ่ง ผู้ปราศจาก
 กิเลสเพียงดังฐลั อยู่แต่ผู้เดียว ผู้มี
 กิจกระทำแล้ว หาอาสวะมิได้
 ผู้บรรลุถึงประโยชน์ อันสูงสูดนั้น
 ว่าเป็นพราหมณั.

แนะพราหมณั เราเรียก คือพูดถึง
 บุคคลผู้ทีชื่อว่าทำกิจเสร็จแล้ว เพราะ
 ทำกิจ ๑๖ อย่าง ด้วยมรรคทั้ง ๔ เสร็จ
 สิ้นแล้ว ชื่อว่าหาอาสวะมิได้ เพราะไม่มี
 อาสวะทั้งหลาย บรรลุประโยชน์สูงสูด
 คือพระอรหัต ผู้เฟ่ง คือผู้เฟ่งอยู่ด้วย
 ฅมานทั้งสอง ผู้ปราศจากกิเลสเพียงดัง
 ฐลัอยู่แต่ผู้เดียว คือ ชื่อว่าผู้ปราศจาก
 กิเลสเพียงดังฐลั เพราะกิเลสเพียงดังฐลั
 คืออากาม อยู่เพียงลำพังในป่า ว่าเป็น
 พราหมณั.

^๑ พ. ฐ. ๒๕/๓๖/๖๗.

๕. อานนทเถรวตฺถ

(๒๖๘)

ทิวา ตปติ อาทิจฺใจ
 รัตติมาภาติ จนฺทิมมา
 สนนฺทฺโร ชตฺติโย ตปติ
 ฌายี ตปติ พุราหฺมณเณ
 อถ สพุพฺมโหระตฺตี
 พุทฺโธ ตปติ เตชสาติ.^๑

เห อานนฺท อาทิจฺใจ ทิวา
 ทิวเส ตปติ จนฺทิมมา จนฺโท อพฺภาทีหิ
 วิมฺุตโต รัตฺตี รัตติยา อภาติ วิโรจติ
 โน ทิวา. ชตฺติโย ราชา สนนฺทฺโร
 สตฺถสนนฺทฺโร สุวณฺณมณฺิจิตฺเตหิ
 ปฏิมณฺุฑิตโต จตฺตฺรจฺฉินฺยา เสนาย
 ปริกฺขิตฺโต ตปติ วิโรจติ พุราหฺมณเณ
 ชีณาสโว วาหิตปาโป ฌายี คณฺ์
 วิโนเทตฺวา ฌายนฺโต ตปติ วิโรจติ.

๕. เรื่องพระอานนทเถระ

(๒๖๘)

พระอาทิตย์ ย่อมส่องแสงในเวลา
 กลางวัน พระจันทร์ย่อมส่องแสง
 ในเวลากลางคืน กษัตริย์ทรงเครื่อง
 รบย่อมรุ่งเรือง พราหมณ์ผู้ฟัง
 ย่อมรุ่งเรือง แต่พระพุทธเจ้า
 ย่อมรุ่งเรืองด้วยเดช ทั้งกลางวัน
 และกลางคืน.

ดูกรอานนท พระอาทิตย์ย่อม
 ส่องแสงในเวลากลางวัน คือในตอน
 กลางวัน พระจันทร์ คือดวงจันทร์
 ฟั่นแล้วจากหมอกเป็นต้น ย่อมส่องแสง
 คือย่อมรุ่งเรืองในเวลากลางคืน คือใน
 ยามราตรี หารุ่งเรืองในเวลากลางวันไม่.
 กษัตริย์ คือพระราชา ทรงเครื่องรบ
 คือทรงเครื่องรบแล้ว ได้แก่ทรงประดับ
 ด้วยเครื่องอาภรณ์ทั้งปวง อันวิจิตรด้วย
 ทองและแก้วมณี อันจตุรงคเสนา
 แวดล้อมแล้ว ย่อมรุ่งเรือง คือย่อม
 รุ่งโรจน์ พราหมณ์ คือพระชีณาสพ
 ผู้ลอบบาปแล้ว ผู้ฟัง คือหลักเลี้ยง

มจร. ม. ๑๑๖, ๑๑๗, ๑๑๘, ๑๑๙, ๑๒๐, ๑๒๑, ๑๒๒, ๑๒๓, ๑๒๔, ๑๒๕, ๑๒๖, ๑๒๗, ๑๒๘, ๑๒๙, ๑๓๐, ๑๓๑, ๑๓๒, ๑๓๓, ๑๓๔, ๑๓๕, ๑๓๖, ๑๓๗, ๑๓๘, ๑๓๙, ๑๔๐, ๑๔๑, ๑๔๒, ๑๔๓, ๑๔๔, ๑๔๕, ๑๔๖, ๑๔๗, ๑๔๘, ๑๔๙, ๑๕๐, ๑๕๑, ๑๕๒, ๑๕๓, ๑๕๔, ๑๕๕, ๑๕๖, ๑๕๗, ๑๕๘, ๑๕๙, ๑๖๐, ๑๖๑, ๑๖๒, ๑๖๓, ๑๖๔, ๑๖๕, ๑๖๖, ๑๖๗, ๑๖๘, ๑๖๙, ๑๗๐, ๑๗๑, ๑๗๒, ๑๗๓, ๑๗๔, ๑๗๕, ๑๗๖, ๑๗๗, ๑๗๘, ๑๗๙, ๑๘๐, ๑๘๑, ๑๘๒, ๑๘๓, ๑๘๔, ๑๘๕, ๑๘๖, ๑๘๗, ๑๘๘, ๑๘๙, ๑๙๐, ๑๙๑, ๑๙๒, ๑๙๓, ๑๙๔, ๑๙๕, ๑๙๖, ๑๙๗, ๑๙๘, ๑๙๙, ๒๐๐, ๒๐๑, ๒๐๒, ๒๐๓, ๒๐๔, ๒๐๕, ๒๐๖, ๒๐๗, ๒๐๘, ๒๐๙, ๒๑๐, ๒๑๑, ๒๑๒, ๒๑๓, ๒๑๔, ๒๑๕, ๒๑๖, ๒๑๗, ๒๑๘, ๒๑๙, ๒๒๐, ๒๒๑, ๒๒๒, ๒๒๓, ๒๒๔, ๒๒๕, ๒๒๖, ๒๒๗, ๒๒๘, ๒๒๙, ๒๓๐, ๒๓๑, ๒๓๒, ๒๓๓, ๒๓๔, ๒๓๕, ๒๓๖, ๒๓๗, ๒๓๘, ๒๓๙, ๒๔๐, ๒๔๑, ๒๔๒, ๒๔๓, ๒๔๔, ๒๔๕, ๒๔๖, ๒๔๗, ๒๔๘, ๒๔๙, ๒๕๐, ๒๕๑, ๒๕๒, ๒๕๓, ๒๕๔, ๒๕๕, ๒๕๖, ๒๕๗, ๒๕๘, ๒๕๙, ๒๖๐, ๒๖๑, ๒๖๒, ๒๖๓, ๒๖๔, ๒๖๕, ๒๖๖, ๒๖๗, ๒๖๘, ๒๖๙, ๒๗๐, ๒๗๑, ๒๗๒, ๒๗๓, ๒๗๔, ๒๗๕, ๒๗๖, ๒๗๗, ๒๗๘, ๒๗๙, ๒๘๐, ๒๘๑, ๒๘๒, ๒๘๓, ๒๘๔, ๒๘๕, ๒๘๖, ๒๘๗, ๒๘๘, ๒๘๙, ๒๙๐, ๒๙๑, ๒๙๒, ๒๙๓, ๒๙๔, ๒๙๕, ๒๙๖, ๒๙๗, ๒๙๘, ๒๙๙, ๓๐๐, ๓๐๑, ๓๐๒, ๓๐๓, ๓๐๔, ๓๐๕, ๓๐๖, ๓๐๗, ๓๐๘, ๓๐๙, ๓๑๐, ๓๑๑, ๓๑๒, ๓๑๓, ๓๑๔, ๓๑๕, ๓๑๖, ๓๑๗, ๓๑๘, ๓๑๙, ๓๒๐, ๓๒๑, ๓๒๒, ๓๒๓, ๓๒๔, ๓๒๕, ๓๒๖, ๓๒๗, ๓๒๘, ๓๒๙, ๓๓๐, ๓๓๑, ๓๓๒, ๓๓๓, ๓๓๔, ๓๓๕, ๓๓๖, ๓๓๗, ๓๓๘, ๓๓๙, ๓๔๐, ๓๔๑, ๓๔๒, ๓๔๓, ๓๔๔, ๓๔๕, ๓๔๖, ๓๔๗, ๓๔๘, ๓๔๙, ๓๕๐, ๓๕๑, ๓๕๒, ๓๕๓, ๓๕๔, ๓๕๕, ๓๕๖, ๓๕๗, ๓๕๘, ๓๕๙, ๓๖๐, ๓๖๑, ๓๖๒, ๓๖๓, ๓๖๔, ๓๖๕, ๓๖๖, ๓๖๗, ๓๖๘, ๓๖๙, ๓๗๐, ๓๗๑, ๓๗๒, ๓๗๓, ๓๗๔, ๓๗๕, ๓๗๖, ๓๗๗, ๓๗๘, ๓๗๙, ๓๘๐, ๓๘๑, ๓๘๒, ๓๘๓, ๓๘๔, ๓๘๕, ๓๘๖, ๓๘๗, ๓๘๘, ๓๘๙, ๓๙๐, ๓๙๑, ๓๙๒, ๓๙๓, ๓๙๔, ๓๙๕, ๓๙๖, ๓๙๗, ๓๙๘, ๓๙๙, ๔๐๐, ๔๐๑, ๔๐๒, ๔๐๓, ๔๐๔, ๔๐๕, ๔๐๖, ๔๐๗, ๔๐๘, ๔๐๙, ๔๑๐, ๔๑๑, ๔๑๒, ๔๑๓, ๔๑๔, ๔๑๕, ๔๑๖, ๔๑๗, ๔๑๘, ๔๑๙, ๔๒๐, ๔๒๑, ๔๒๒, ๔๒๓, ๔๒๔, ๔๒๕, ๔๒๖, ๔๒๗, ๔๒๘, ๔๒๙, ๔๓๐, ๔๓๑, ๔๓๒, ๔๓๓, ๔๓๔, ๔๓๕, ๔๓๖, ๔๓๗, ๔๓๘, ๔๓๙, ๔๔๐, ๔๔๑, ๔๔๒, ๔๔๓, ๔๔๔, ๔๔๕, ๔๔๖, ๔๔๗, ๔๔๘, ๔๔๙, ๔๕๐, ๔๕๑, ๔๕๒, ๔๕๓, ๔๕๔, ๔๕๕, ๔๕๖, ๔๕๗, ๔๕๘, ๔๕๙, ๔๖๐, ๔๖๑, ๔๖๒, ๔๖๓, ๔๖๔, ๔๖๕, ๔๖๖, ๔๖๗, ๔๖๘, ๔๖๙, ๔๗๐, ๔๗๑, ๔๗๒, ๔๗๓, ๔๗๔, ๔๗๕, ๔๗๖, ๔๗๗, ๔๗๘, ๔๗๙, ๔๘๐, ๔๘๑, ๔๘๒, ๔๘๓, ๔๘๔, ๔๘๕, ๔๘๖, ๔๘๗, ๔๘๘, ๔๘๙, ๔๙๐, ๔๙๑, ๔๙๒, ๔๙๓, ๔๙๔, ๔๙๕, ๔๙๖, ๔๙๗, ๔๙๘, ๔๙๙, ๕๐๐, ๕๐๑, ๕๐๒, ๕๐๓, ๕๐๔, ๕๐๕, ๕๐๖, ๕๐๗, ๕๐๘, ๕๐๙, ๕๑๐, ๕๑๑, ๕๑๒, ๕๑๓, ๕๑๔, ๕๑๕, ๕๑๖, ๕๑๗, ๕๑๘, ๕๑๙, ๕๒๐, ๕๒๑, ๕๒๒, ๕๒๓, ๕๒๔, ๕๒๕, ๕๒๖, ๕๒๗, ๕๒๘, ๕๒๙, ๕๓๐, ๕๓๑, ๕๓๒, ๕๓๓, ๕๓๔, ๕๓๕, ๕๓๖, ๕๓๗, ๕๓๘, ๕๓๙, ๕๔๐, ๕๔๑, ๕๔๒, ๕๔๓, ๕๔๔, ๕๔๕, ๕๔๖, ๕๔๗, ๕๔๘, ๕๔๙, ๕๕๐, ๕๕๑, ๕๕๒, ๕๕๓, ๕๕๔, ๕๕๕, ๕๕๖, ๕๕๗, ๕๕๘, ๕๕๙, ๕๖๐, ๕๖๑, ๕๖๒, ๕๖๓, ๕๖๔, ๕๖๕, ๕๖๖, ๕๖๗, ๕๖๘, ๕๖๙, ๕๗๐, ๕๗๑, ๕๗๒, ๕๗๓, ๕๗๔, ๕๗๕, ๕๗๖, ๕๗๗, ๕๗๘, ๕๗๙, ๕๘๐, ๕๘๑, ๕๘๒, ๕๘๓, ๕๘๔, ๕๘๕, ๕๘๖, ๕๘๗, ๕๘๘, ๕๘๙, ๕๙๐, ๕๙๑, ๕๙๒, ๕๙๓, ๕๙๔, ๕๙๕, ๕๙๖, ๕๙๗, ๕๙๘, ๕๙๙, ๖๐๐, ๖๐๑, ๖๐๒, ๖๐๓, ๖๐๔, ๖๐๕, ๖๐๖, ๖๐๗, ๖๐๘, ๖๐๙, ๖๑๐, ๖๑๑, ๖๑๒, ๖๑๓, ๖๑๔, ๖๑๕, ๖๑๖, ๖๑๗, ๖๑๘, ๖๑๙, ๖๒๐, ๖๒๑, ๖๒๒, ๖๒๓, ๖๒๔, ๖๒๕, ๖๒๖, ๖๒๗, ๖๒๘, ๖๒๙, ๖๓๐, ๖๓๑, ๖๓๒, ๖๓๓, ๖๓๔, ๖๓๕, ๖๓๖, ๖๓๗, ๖๓๘, ๖๓๙, ๖๔๐, ๖๔๑, ๖๔๒, ๖๔๓, ๖๔๔, ๖๔๕, ๖๔๖, ๖๔๗, ๖๔๘, ๖๔๙, ๖๕๐, ๖๕๑, ๖๕๒, ๖๕๓, ๖๕๔, ๖๕๕, ๖๕๖, ๖๕๗, ๖๕๘, ๖๕๙, ๖๖๐, ๖๖๑, ๖๖๒, ๖๖๓, ๖๖๔, ๖๖๕, ๖๖๖, ๖๖๗, ๖๖๘, ๖๖๙, ๖๗๐, ๖๗๑, ๖๗๒, ๖๗๓, ๖๗๔, ๖๗๕, ๖๗๖, ๖๗๗, ๖๗๘, ๖๗๙, ๖๘๐, ๖๘๑, ๖๘๒, ๖๘๓, ๖๘๔, ๖๘๕, ๖๘๖, ๖๘๗, ๖๘๘, ๖๘๙, ๖๙๐, ๖๙๑, ๖๙๒, ๖๙๓, ๖๙๔, ๖๙๕, ๖๙๖, ๖๙๗, ๖๙๘, ๖๙๙, ๗๐๐, ๗๐๑, ๗๐๒, ๗๐๓, ๗๐๔, ๗๐๕, ๗๐๖, ๗๐๗, ๗๐๘, ๗๐๙, ๗๑๐, ๗๑๑, ๗๑๒, ๗๑๓, ๗๑๔, ๗๑๕, ๗๑๖, ๗๑๗, ๗๑๘, ๗๑๙, ๗๒๐, ๗๒๑, ๗๒๒, ๗๒๓, ๗๒๔, ๗๒๕, ๗๒๖, ๗๒๗, ๗๒๘, ๗๒๙, ๗๓๐, ๗๓๑, ๗๓๒, ๗๓๓, ๗๓๔, ๗๓๕, ๗๓๖, ๗๓๗, ๗๓๘, ๗๓๙, ๗๔๐, ๗๔๑, ๗๔๒, ๗๔๓, ๗๔๔, ๗๔๕, ๗๔๖, ๗๔๗, ๗๔๘, ๗๔๙, ๗๕๐, ๗๕๑, ๗๕๒, ๗๕๓, ๗๕๔, ๗๕๕, ๗๕๖, ๗๕๗, ๗๕๘, ๗๕๙, ๗๖๐, ๗๖๑, ๗๖๒, ๗๖๓, ๗๖๔, ๗๖๕, ๗๖๖, ๗๖๗, ๗๖๘, ๗๖๙, ๗๗๐, ๗๗๑, ๗๗๒, ๗๗๓, ๗๗๔, ๗๗๕, ๗๗๖, ๗๗๗, ๗๗๘, ๗๗๙, ๗๘๐, ๗๘๑, ๗๘๒, ๗๘๓, ๗๘๔, ๗๘๕, ๗๘๖, ๗๘๗, ๗๘๘, ๗๘๙, ๗๙๐, ๗๙๑, ๗๙๒, ๗๙๓, ๗๙๔, ๗๙๕, ๗๙๖, ๗๙๗, ๗๙๘, ๗๙๙, ๘๐๐, ๘๐๑, ๘๐๒, ๘๐๓, ๘๐๔, ๘๐๕, ๘๐๖, ๘๐๗, ๘๐๘, ๘๐๙, ๘๑๐, ๘๑๑, ๘๑๒, ๘๑๓, ๘๑๔, ๘๑๕, ๘๑๖, ๘๑๗, ๘๑๘, ๘๑๙, ๘๒๐, ๘๒๑, ๘๒๒, ๘๒๓, ๘๒๔, ๘๒๕, ๘๒๖, ๘๒๗, ๘๒๘, ๘๒๙, ๘๓๐, ๘๓๑, ๘๓๒, ๘๓๓, ๘๓๔, ๘๓๕, ๘๓๖, ๘๓๗, ๘๓๘, ๘๓๙, ๘๔๐, ๘๔๑, ๘๔๒, ๘๔๓, ๘๔๔, ๘๔๕, ๘๔๖, ๘๔๗, ๘๔๘, ๘๔๙, ๘๕๐, ๘๕๑, ๘๕๒, ๘๕๓, ๘๕๔, ๘๕๕, ๘๕๖, ๘๕๗, ๘๕๘, ๘๕๙, ๘๖๐, ๘๖๑, ๘๖๒, ๘๖๓, ๘๖๔, ๘๖๕, ๘๖๖, ๘๖๗, ๘๖๘, ๘๖๙, ๘๗๐, ๘๗๑, ๘๗๒, ๘๗๓, ๘๗๔, ๘๗๕, ๘๗๖, ๘๗๗, ๘๗๘, ๘๗๙, ๘๘๐, ๘๘๑, ๘๘๒, ๘๘๓, ๘๘๔, ๘๘๕, ๘๘๖, ๘๘๗, ๘๘๘, ๘๘๙, ๘๙๐, ๘๙๑, ๘๙๒, ๘๙๓, ๘๙๔, ๘๙๕, ๘๙๖, ๘๙๗, ๘๙๘, ๘๙๙, ๙๐๐, ๙๐๑, ๙๐๒, ๙๐๓, ๙๐๔, ๙๐๕, ๙๐๖, ๙๐๗, ๙๐๘, ๙๐๙, ๙๑๐, ๙๑๑, ๙๑๒, ๙๑๓, ๙๑๔, ๙๑๕, ๙๑๖, ๙๑๗, ๙๑๘, ๙๑๙, ๙๒๐, ๙๒๑, ๙๒๒, ๙๒๓, ๙๒๔, ๙๒๕, ๙๒๖, ๙๒๗, ๙๒๘, ๙๒๙, ๙๓๐, ๙๓๑, ๙๓๒, ๙๓๓, ๙๓๔, ๙๓๕, ๙๓๖, ๙๓๗, ๙๓๘, ๙๓๙, ๙๔๐, ๙๔๑, ๙๔๒, ๙๔๓, ๙๔๔, ๙๔๕, ๙๔๖, ๙๔๗, ๙๔๘, ๙๔๙, ๙๕๐, ๙๕๑, ๙๕๒, ๙๕๓, ๙๕๔, ๙๕๕, ๙๕๖, ๙๕๗, ๙๕๘, ๙๕๙, ๙๖๐, ๙๖๑, ๙๖๒, ๙๖๓, ๙๖๔, ๙๖๕, ๙๖๖, ๙๖๗, ๙๖๘, ๙๖๙, ๙๗๐, ๙๗๑, ๙๗๒, ๙๗๓, ๙๗๔, ๙๗๕, ๙๗๖, ๙๗๗, ๙๗๘, ๙๗๙, ๙๘๐, ๙๘๑, ๙๘๒, ๙๘๓, ๙๘๔, ๙๘๕, ๙๘๖, ๙๘๗, ๙๘๘, ๙๘๙, ๙๙๐, ๙๙๑, ๙๙๒, ๙๙๓, ๙๙๔, ๙๙๕, ๙๙๖, ๙๙๗, ๙๙๘, ๙๙๙, ๑๐๐๐

^๑ พ. ๓. ๒๕/๓๖/๖๗.

วิโรจติ; สุมมาสมพุทฺโธ สพุทฺมโหโรตฺตี
 สพุทฺ อโหโรตฺตี เตชสา ปญฺจวิเชน
 เตเชน สีลเตเชน ทุสฺสีลเตชํ คุณเตเชน
 นิคฺคุณเตชํ ปญฺญาเตเชน ทุปฺปญฺญเตชํ
 ปุญฺญเตเชน อปุญฺญเตชํ ฌมฺมเตเชน
 อฌมฺมเตชํ ปริยาทายิตฺวา อิมินา
 ปญฺจวิเชน เตเชน นิจฺจกาลํ ตปติ
 วิโรจติ.

หมู่คณะฟังอยู่ ย่อมรุ่งเรือง คือย่อม
 รุ่งโรจน์, (ส่วน)พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ทรงใช้เดช คือใช้เดช ๕ อย่าง ครอบงำ
 เดชแห่งบุคคลผู้ทุศีล ด้วยเดชแห่งศีล
 เดชแห่งบุคคลผู้ไม่มีคุณ ด้วยเดชแห่งคุณ
 เดชแห่งบุคคลผู้ปัญญาทึบ ด้วยเดช
 แห่งปัญญา เดชแห่งบุคคลผู้ไม่มีบุญ
 ด้วยเดชแห่งบุญ เดชแห่งอธรรมด้วยเดช
 แห่งธรรม ทรงรุ่งเรือง คือทรงรุ่งโรจน์
 ด้วยพระเดชทั้ง ๕ ประการนี้ ทั้งกลางวัน
 และกลางคืน คือตลอดกาลเป็นนิตย์.

๖. อณฺฏตรปฺพุทฺชิตฺวตฺถุ
 (๒๖๙)

วาทิตปาโป หิ พฺราหฺมโณ
 สมจฺริยา^๑ สมโณติ วุจฺจติ
 ปฺพุทฺชยมตฺตโน มลํ
 ตสฺมา ปฺพุทฺชิตฺติ วุจฺจตีติ.^๒

๖. เรื่องบรพชิตรูปใด
 รูปหนึ่ง (๒๖๙)

ก็บุคคล ผู้มีบาปอันลอยแล้ว
 เราเรียกว่าพราหมณ์ บุคคล
 ที่เราเรียกว่าสมณะ เพราะความ
 ประพฤติสงบระงับ (กิเลส) บุคคล
 ชับได้มลทินของตนอยู่เพราะฉะนั้น
 เราจึงเรียกว่าบรพชิต.

^๑ ฐ. อ. ๘/๑๐๘. สมจฺริยาย.

^๒ ฐ. ฐ. ๒๕/๓๖/๖๗.

โย ปุคฺคโล วาหิตปาโป หิ
 พุราหฺมณฺโณ นาม, โย ปุคฺคโล สมจฺริยา
 สพุพานิ อุกุสลานิ สเมตฺวา จรณฺน
 สมวจฺเณน สมโณติ วุจฺจเต ภควตา,
 โย ปุคฺคโล มลฺลํ อตฺตโน ราคาหิมลฺลํ
 ปพุพาขยฺมํ ปพุพาขยฺนุโต วิโนเทนฺโต
 จรติ, โส ปุคฺคโล ตสฺมา เตน
 ปพุพาขเนน ปพุพฺขิตโต นาม อิติ วุจฺจติ.

ถ้าบุคคลใด ลอยบาป(ของตน)ได้
 แล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกชื่อว่า
 พราหมณ์, บุคคลใด พระผู้มีพระภาค
 ตรัสเรียกว่าสมณะ เพราะความ
 ประพฤติสงบระงับ คือเพราะความ
 ประพฤติสงบระงับอกุศลทั้งปวง คือ
 เพราะการพุดจาเรียบร้อย, บุคคลใด
 ย่อมประพฤติชั่วได้ คือขจัด ได้แก่
 บัดเป้ามลทิน คือมลทินคือราคะเป็นต้น
 ของตน, เพราะเหตุ นั้น คือเพราะการ
 ชั่วได้มลทินนั้น บุคคลนั้น พระผู้มี
 พระภาคตรัสเรียกว่า ชื่อว่าบรรพชิต.

๗. สาริปุตฺตตฺถเถรวตฺถ
 (๒๗๐)

น พุราหฺมณฺสฺส ปหเรยฺย
 นาสุสฺส มุญฺเจถ พุราหฺมณฺโณ
 ธิ พุราหฺมณฺสฺส หนฺตารํ
 ตโต ธิ ยสฺส มุญฺจติ.^๑

๗. เรื่องพระสารีบุตรเถระ
 (๒๗๐)

พราหมณ์ ไม่พึงประหารพราหมณ์
 ไม่พึงจองเวร แก่พราหมณ์นั้น
 นำดีเดียน พราหมณ์ผู้ประหาร
 พราหมณ์ นำดีเดียนพราหมณ์
 ผู้จองเวร ยิ่งกว่าพราหมณ์
 ผู้ประหารนั้น.

^๑ พุ. ธ. ๒๕/๓๖/๖๘.

ภิกษเว โย ปุคฺคโล ชีณาสว-
 พราหมณา อหฺมสฺมีติ ชานนฺโต
 ชีณาสวสฺส วา อญฺญสฺส วา
 พราหมณสฺส น ปหเรยฺย น โปถะยฺย,
 นาสฺส มุญฺเจถ พฺราหฺมโณ โส
 ชีณาสวพฺราหฺมโณ อสฺส ปุคฺคลสฺส
 ปหริตฺวา จิตฺสฺส เวรี น มุญฺเจถ, ตสฺมี
 ปุคฺคเล โกปี น กเรยฺย, อหิ
 พฺราหฺมณสฺส ชีณาสวพฺราหฺมณสฺส
 หนฺตารี ปุคฺคลํ ครหามิ. อหิ โย
 ปุคฺคโล ตํ ปุคฺคลํ ปหฺรณฺโต เตน
 ปุคฺคเลน ตํ ปหฺรณฺตํ ตํ ปุคฺคลํ โส
 ปุคฺคโล ปฏิปฺปหฺรณฺโต เวรี อสฺส
 ปุคฺคลสฺส ตโต ปหฺรโต ปุคฺคลโตติ
 วุจฺจติ.

น^๑ พฺราหฺมณสฺสเสตํ น กิณฺจลํ เสยฺโย
 ยทา นิเสธो มนฺโส ปเยหิ
 ยโต ยโต หีสมนโน นินฺตฺตติ
 ตโต ตโต สมนฺติเมว ทุกฺขนฺตติ.^๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดทราบ
 อยู่ว่า เราเป็นพราหมณ์ผู้สิ้นอาสวะแล้ว
 ก็ไม่พึงประหาร คือไม่พึงตีพราหมณ์
 ผู้เป็นพระชีณาสพ หรือผู้เป็นพระอรหันต์,
 พราหมณ์ไม่พึงจองเวรแก่พราหมณ์นั้น
 คือพราหมณ์ผู้เป็นพระชีณาสพนั้น ไม่พึง
 จองเวรบุคคลนั้นผู้ประหาร(ตน) ยืนอยู่
 แล้ว, ไม่พึงผูกโกรธในบุคคลนั้น, เรา
 ตีเตียนบุคคลผู้ประหารพราหมณ์ คือ
 พราหมณ์ผู้เป็นชีณาสพ. บุคคลใด
 ประหารอยู่ซึ่งบุคคลนั้น เราตีเตียนบุคคล
 นั้นผู้ประหารอยู่นั้นกว่าบุคคลนั้น, บุคคล
 (ผู้ถูกประหาร)นั้น พระผู้มีพระภาค
 ตรัสว่า บุคคลนั้นเมื่อประหารตอบ
 ชื่อว่าจองเวรต่อบุคคล (ผู้ประหาร) นั้น
 พระองค์ตีเตียนบุคคล(ผู้ประหารตอบ)นั้น
 กว่าบุคคลผู้ประหารนั้น.

ความเกียดกันใจจากอารมณ์อันเป็น
 ที่รักทั้งหลาย ในกาลใด ในกาลนั้น
 ความเกียดกันนั้น ย่อมเป็นความ
 ประเสริฐไม่น้อย แก่พราหมณ์
 ใจอันสัมปยุตด้วยความเบียดเบียน

^{๑-๑} ฐ. อ. ๘/๑๑๐. พฺราหฺมณสฺสเสตทกิณฺจล.

^๒ พุ. ฐ. ๒๕/๓๖/๖๘.

ย่อมกลับได้จากวัตถุใด ๆ ความทุกข์
ย่อมสงบได้ เพราะวัตถุนั้น ๆ
นั้นแล.

เอตํ น กิณฺจฺจ เสยฺโย ยํ กมฺมํ
อกุโณสนํ วา ปหฺรณํ วา เอตํ กมฺมํ
ตสฺส ชีณาสวพฺุราหฺมณสฺส น กิณฺจฺจ
เสยฺโย, อปฺปมตฺตกเสยฺโย น โหติ,
อถ โข อธิมตฺตเมว เสยฺโย. ยทา
นิเสธิ มนฺโส ปิเยหิ ยทา ยสฺมี
กาเล โภชนสฺส หิ อสฺส ชีณาสวสฺส
มนฺโส มนฺสส จิตฺตสฺส โภชนิเสธิ
นิคฺคหิ โภจฺจปฺปาทิ มนฺโส ปิโย นาม,
เตหิ ปน เอส มาตาปิตุสฺสปิ พุทฺธาทีสุปิ
อปรชฺฌมติ, ตสฺมา โส อสฺส เตหิ
มนฺโส นิเสธิ, **หีสมนิ** โภจฺจมนิ, โส

ความเกียดกันนั้น ย่อมเป็น
ความประเสริฐไม่น้อย คือกรรมใด จะ
เป็นการด่าก็ตาม การประหารก็ตาม
กรรมนั้นไม่ประเสริฐอะไรเลยแก่พราหมณ์
ผู้เป็นพระชีณาสพนั่น, (การไม่ด่าตอบ
หรือการไม่ประหารตอบนั้น ย่อมเป็น
ความประเสริฐมิใช่น้อย) คือมิใช่เป็นการ
ประเสริฐมีประมาณน้อย โดยที่แท้จัดว่า
เป็นการประเสริฐอย่างยิ่งทีเดียว. ความ
เกียดกันใจจากอารมณ์เป็นที่รักในกาล
ใด ก็ในกาลใด คือในเวลาใด ความ
เกิดขึ้นแห่งความโกรธ เป็นที่รักแห่งใจ
ของบุคคลผู้มักโกรธ ในกาลนั้น พระ
ชีณาสพนั่นจะเกียดกัน ความโกรธ คือ
ขมใจ คือมนัส ได้แก่จิต จากความโกรธ,
ก็บุคคลผู้มักโกรธนั้น จะผิดในบิดาและ
มารดาที่ดี ในพระอริยบุคคลมีพระพุทธเจ้า
เป็นต้นก็ดี ก็เพราะอารมณ์อันเป็นที่รัก
แห่งใจนั้น เพราะฉะนั้น บุคคลผู้มักโกรธ
นั้น จะต้องเกียดกันใจ จากอารมณ์เป็น
ที่รักแห่งใจนั้น, **ใจสัมปยุตด้วยความ
เบียดเบียน** คือใจที่มีความโกรธ, ใจที่มี

ตสฺส ชีณาสวสฺส ยโต ยโต วตฺตโต
 อนาคามิมคฺเคน สมุคฺฆาตํ คจฺจนฺโต
 นีวตฺตติ, ตโต ตโต วตฺตโต **ทุกฺขํ**
 สกลํ สํสารวฏฺฏทุกฺขํ อสฺส ชีณาสวสฺส
 สมฺมตติ วุปฺสมฺมตติ.

ความโกรธนั้น ของพระชีณาสพนั้น
 เมื่อถึงความถอนขึ้น ด้วยอนาคามิมรรค
 ย่อมกลับจากวัตตุดีๆ **ทุกฺขํ** คือทุกขีใน
 สังสารวัฏทั้งสิ้นของพระชีณาสพนั้น
 ย่อมสงบ คือย่อมระงับไปจากวัตตุนั้นๆ.

๘. มหาปชาตติโคตมีวตฺต

(๒๗๑)

ยสฺส กาเยน วาจาเย
 มนสา นตฺถิ ทุกฺกญฺํ
 สํวตฺตํ ตีหิ จาเนหิ
 ตมฺหํ พุทฺธิ พุราหุมนฺนฺติ.^๑

ภิกฺษเว **ทุกฺกญฺํ** อปายสํวตฺตนิก-
 กมฺมํ กาเยน กายทฺวาเรน วาจาเย
 วจฺีทฺวาเรน มนสา มโนทฺวาเรน ยสฺส
 ชีณาสวสฺส นตฺถิ, ตีหิ **จาเนหิ**
 การณฺเห กายทฺวจฺริตาทีหิ **สํวตฺตํ** ปิทฺหิตํ
 ตมฺหํ พุทฺธิ พุราหุมนฺนฺติ.

๘. เรื่องพระนางมหาปชาตติ-

โคตมี (๒๗๑)

บุคคลใด **ไม่มีความชั่ว** ทางกาย
 วาจาและใจ เราเรียกบุคคลนั้น
 ผู้สำรวม โดยฐานะ ๓ **ว่าเป็น**
 พราหมณ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดเป็น
 พระชีณาสพ **ไม่มีกรรมชั่ว** คือกรรม
 ที่จะยังสัตว์ ให้ไปสู่อบาย ทางกาย คือ
 กายทวาร ทางวาจา คือวจีทวาร ทางใจ
 คือมโนทวาร เราเรียกบุคคลผู้เป็นพระ
 ชีณาสพนั้น **ผู้สำรวม** คือผู้ปิดกั้น
 ทฺวจฺริต ๓ มีกายทฺวจฺริตเป็นต้น โดยฐานะ
 คือโดยเหตุทั้ง ๓ **ว่าเป็นพราหมณ.**

^๑ พ. ถ. ๒๕/๓๖/๖๘.

๙. สารีบุตรตฤณเถระตฤณ (๒๗๒)

ยมุหา ธมฺมํ วิชานะยฺย
 สมนฺมาสมฺพุทฺธเทสิตํ
 สกฺกจฺจํ ตํ นมสฺเสยฺย
 อคฺคินฺหุตฺตํ พุราหฺมณฺโณติ.^๑

อคคินฺหุตฺตํ สมนฺมาปริจฺจเรณฺน เจว
 อญฺชลิคฺคมาทึทึ จ สกฺกจฺจํ นมสฺสตี,
 เหวํ ตถา ภิกฺขุ ธมฺมํ สมนฺมาสมฺพุทฺธ-
 เทสิตํ ตถาคตฺตปฺปเวทิตํ ยมฺหา
 อาจริยา วิชานะยฺย, โส ภิกฺขุ ตํ
 อาจริยํ สกฺกจฺจํ นมสฺเสยฺย.

๙. เรื่องพระสารีบุตรเถระ (๒๗๒)

ภิกษุพึงรู้แจ้งธรรม อันพระสัมมา-
 สัมพุทธเจ้า ทรงแสดงแล้ว
 จากอาจารย์ใด ภิกษุนั้น พึง
 นอบน้อมอาจารย์นั้น โดยเคารพ
 เหมือนพราหมณ์ นอบน้อมการ
 บูชาไฟอยู่ ฉะนั้น.

ภิกษุพึงรู้แจ้งธรรมที่พระสัมมา-
 สัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว คือที่
 พระสุคตเจ้าทรงประกาศแล้วจากอาจารย์
 ใด ภิกษุนั้น พึงนอบน้อมอาจารย์นั้น
 โดยเคารพเหมือน คือเช่นพราหมณ์
 นอบน้อมการบูชาไฟ โดยความเคารพ
 ด้วยการบำเรอด้วยดี และด้วยการ
 ประพฤติอ่อนน้อมอื่น ๆ มีอัญชลีกรรม
 เป็นต้น.

^๑ พุ. ๕. ๒๕/๓๖/๖๘.

๑๐. ขฎิลพราหมณ์วตถุ

(๒๗๓)

น ชฎาหิ น โคตุเตน
 น ชจุจา โหติ พราหมเณ
 ยมฺหิ สจฺจญฺจ ธมฺโม จ
 โส สุจิ โส จ พราหมเณติ.^๑

เห พราหมเณ โย ปุคฺคโล
 ชฎาหิ พราหมเณ นาม น โหติ
 โคตุเตน น โหติ ชจุเจเน พราหมเณ
 นาม น โหติ. ยมฺหิ ยสมฺมึ ปุคฺคเล
 สจฺจํ จตฺตวิธอริยสจฺจํ, ธมฺโม จ นววิธ
 โลกุตตรธมฺโม อตฺถิ, โส ปุคฺคโล สุจิ
 เจว โส ปุคฺคโล พราหมเณ จาติ.

๑๐. เรื่องขฎิลพราหมณ์

(๒๗๓)

บุคคล จะชื่อว่าเป็นพราหมณ์
 เพราะ(สวม)ชฎา เพราะโคตร(หรือ)
 เพราะชาติ ก็หาไม่ ผู้มีศีลจะ
 และธรรม เป็นผู้สะอาด (เท่านั้น)
 จึงจะเป็นพราหมณ์.

ดูกรพราหมณ์ บุคคลมิใช่ว่าจะเป็น
 พราหมณ์ เพราะชฎา เพราะโคตร (หรือ)
 เพราะชาติ บุคคลใด คือเช่นใด. มีศีลจะ
 คือมีอริยศีล ๔ อย่างก็ดี มีธรรม คือ
 โลกุตตรธรรม ๙ อย่างก็ดี บุคคลนั้น เป็น
 คนสะอาด และบุคคลนั้น เป็นพราหมณ์.

^๑ พ. ธิ. ๒๕/๓๖/๖๘.

๑๑. กุ๊กกพรหมณ์

(๒๗๔)

สมณั ตั มณฺญมาโน
 อูปคณฉี^๑ อสณฺญตัง
 โส มั ทณฺฑเทน ปาหาสิ
 ยถา อสฺสสมณเณ ตถา.^๒

โย ปุคฺคโล ยั ปุคฺคัลลํ อูปคโต
 โหติ อสณฺญตัง ทุสฺสีลกายาทีหิ ตัง
 ปุคฺคัลลํ สมณั มณฺญมาโน อูปคณฉี
 อูปคโต โหติ, โส ปุคฺคโล มั ทณฺฑเทน
 ปาหาสิ ปหริ ยถา ปุคฺคโล น สมณเณ
 โหติ ตถา โส ปุคฺคโล น ตาปโส
 โหติ.

กีนฺเต ชฎาหิ ทุมเมธ
 กีนฺเต อชินสาฎิยา
 อพฺภนฺตรนฺเต คหณั
 พาหิรั ปริมชฺชสีติ.^๓

เห ทุมเมธ ทุปฺปณฺณ ชฎาหิ
 เต ตฺยหิ กิ, อชินสาฎิยา สชฺเรน

๑๑. เรื่องกุ๊กกพรหมณ์

(๒๗๔)

ข้าพเจ้าสำคัญท่าน ผู้ไม่สำรวมว่า
 เป็นสมณะ จึงได้เข้าไปหา
 ท่านนั้น ย่อมไม่เป็นสมณะ โดย
 ประการ ที่ท่านเอาไม้ตีเรา.

บุคคลใด เข้าไปหาบุคคลใด
 ข้าพเจ้า สำคัญบุคคลนั้น ผู้ไม่สำรวม
 ทางกายมีทุจริตเป็นต้น ว่าเป็นสมณะ
 จึงเข้าไปหาคือเข้าไปใกล้, บุคคลนั้น ดี
 คือประหารเราด้วยไม้, บุคคลย่อมไม่เป็น
 สมณะ โดยประการใด บุคคลนั้นย่อม
 ไม่เป็นดาบสโดยประการนั้น.

ท่านผู้มีปัญญาทราวม ประโยชน์
 อะไรด้วยชฎาทั้งหลาย ของท่าน
 ประโยชน์อะไรด้วยผ้าที่ทำด้วยหนัง
 เสือชื่ออชินะของท่าน ภายใน
 ของท่านรกรุงรัง ท่านย่อมขัดสี
 เฉพาะภายนอก.

แนะนำท่านผู้มีปัญญาทราวม คือผู้มี
 ปัญญาที่บ ประโยชน์อะไรด้วยชฎา

^๑ ฉ. อูปคณฉี.

^๒ ข. ขา. ๒๗/๑๔๕.

^๓ ข. ถ. ๒๕/๓๖/๖๘.

อชินจุมเมเน เต ตยหิ กิ, **อพฺภนฺตฺรณฺเต**
คฺชนิ เต ตว **อพฺภนฺตฺริ** หทยํ เต
ราคาทิกิเลสคฺชนิ ภูฏิลิ วฺงกํ, **พาหิรี**
ปฺริมชฺชสฺสิ ตวํ เกวลํ หตฺถิลณฺทํ วิกิ
อสุสฺสณฺทํ วิกิ จ ตวํ **พาหิรี** **ปฺริมชฺชสฺสิ**
ปฺรามสฺสิ.

เอหิ โคธ นีวตฺตสฺสุ
ภฺญชฺ สาลินโมทนํ
เตลํ โลณฺญจ เม อตฺถิ
พฺหุํ^๑ มยฺห ปิปฺผลิตี.^๒

โก โคธราช ตวํปิ อาคจฺฉาหิ
นีวตฺตสฺสุ นีวตฺตาหิ, **ภฺญชฺ** **สาลินโมทนํ**
สาลินํ โอิทนํ ภูฏชาหิ, **เตลํ** **โลณํ** **เม**
มยฺหํ **อตฺถิ**, **พฺหุํ** **มยฺห** **ปิปฺผลิ** **เม**
มยฺหํ **พฺหุํ** **อเนกํ** **อตฺถิ**.

ทั้งหลายของท่าน คือของเจ้า ประโยชน์
อะไรด้วยผ้าที่ทำด้วยหนังเสือชื่ออชินะ
คือด้วยหนังเสือเหลืองพร้อมทั้งกีบของท่าน
คือของเจ้า, ภายในของท่าน รกรุงรัง
คือภายในของท่าน คือของเจ้า ได้แก่
ใจของท่านรกรุงรังด้วยกิเลสมีรากจะเป็นต้น
เป็นใจที่ยุงเหยิง คดงอ, ท่านขัดสี
เฉพาะภายนอก คือท่านเป็นเหมือน
มูลช้างและมูลม้า ท่านขัดสี คือ
เกลี้ยงเกลาเฉพาะภายนอก.

(ดาบสพุดล่อให้พญาเหี้ยกลับมา)

พญาเหี้ย ท่านจงกลับมาเกิด
จงบริโภค ข้าวสุกแห่งข้าวสาลี
น้ำมันและเกลือของข้าพเจ้ายังมีอยู่
ดีปลีของข้าพเจ้า ก็มีเพียงพอ.

พญาเหี้ยผู้เจริญ แม้ท่าน ขอจง
หวนมา จงกลับมา คือจงหันกลับมา,
ท่านจงบริโภค ข้าวสุกแห่งข้าวสาลี
คือขอท่านจงบริโภค ข้าวสุกแห่งข้าวสาลี
เกิด, น้ำมัน(และ)เกลือของข้าพเจ้า คือ
ของเราก็มียู่. ดีปลีของข้าพเจ้าก็มี
เพียงพอ ข้าพเจ้า คือเรา มีดีปลี
อยู่เพียงพอ คือมากมาย.

^๑ ถ. อ. ๘/๑๑๗.

^๒ ถ. อ. ๘/๑๑๗.

(พญาเหี้ยกล่าวตอบ)

เอส ภียโย ปเวทขามิ
 คมภีร์ สดปิริส
 เตล โลกนบุจ กิณเตสิ
 อหิต มยุห์ ปิปลลิตี.^๑

ข้าพเจ้านี้ จะยังเข้าไปสู่จอมพลวง
 ลีถึง ๑๐๐ ชั่วคน น้ำมันและเกลือ
 จะเป็นประโยชน์อะไร (สำหรับเรา).
 ดีปลี ก็ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล
 แก่ข้าพเจ้า.

เห ทุมเมธ เอส เอโส อห
 ภียโย วิล คมภีร์ สดปิริส ปเวทขามิ
 ปวิสิสุสามิ, เตล โลกน ตูว์ กเถสิ ก็,
 อหิต มยุห์ ปิปลลิตี ปิปลลิตี มยุห์
 อหิต อหิตกกริ.

ดาบส ผู้มีปัญญาทราวมอัย
 ข้าพเจ้านั้น คือนั้น จะยังเข้าไป คือจะ
 ยิ่งคลานเข้าไปในจอมพลวงลีกร้อยชั่วคน,
 ท่านพูดถึงน้ำมัน(และ)เกลือไปทำไม.
 ดีปลี ก็ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล
 แก่ข้าพเจ้า คือดีปลี ก็ไม่มีประโยชน์
 คือไม่ก่อประโยชน์แก่เรา.

(พระศาสดาตรัสสรุปว่า)

กิณเต ขฎาหิ ทุมเมธ
 กิณเต อชินสาฎิยา
 อพุกนุตระนุเต คหน
 พาหิรึ ปริมชุชสีติ.^๒

ท่านผู้มีปัญญาทราวม ประโยชน์
 อะไร ด้วยขฎาทั้งหลายของเธอ
 ประโยชน์อะไร ด้วยผ้าที่ทำด้วย
 หนังสืของเธอ. ภายในของเธอ
 รกรุงรัง เธอย่อมเกลี้ยงเกล้า
 แต่ภายนอก.

^๑ พ. ข. ๒๗/๖๐๑/๑๔๕.

^๒ พ. ข. ๒๗/๕๙๙/๑๔๕.

ทุมเมธ ตว ชฎาหิ สุพทุธาหิ
 กิมตุโถ อตุถิ, ปโยชนั อิมาย
 อชินสาฎิยา จมฺมสฺชราย กจฺวรพฺนุธาย
 เต ตยา นีวตฺถาย กิ, **อพฺพานฺตรนฺเต**
 คหนั เต อพฺพานฺตรั ราคาทิกิเลสคหนั,
 พาหิรํ ปริมชฺชสฺสตี.

ท่านผู้มีปัญญาทราวม จะมีประโยชน์
 อะไรด้วยชฎาทั้งหลายที่เธอเกล้าไว้ดีแล้ว.
 จะมีประโยชน์อะไรด้วยผ้าที่ทำด้วยหนังเสือ
 นี้พร้อมด้วยหนังและกีบ ซึ่งเป็นของ
 ติดกันรุงรังที่เธอ คือท่านนุ่งห่มแล้ว,
 ภายในของเธอ รกรุงรัง คือภายใน
 ของท่านรกชัฏ ไปด้วยกิเลสมีราคา
 เป็นต้น, ท่านขัดเกล้าเฉพาะภายนอก.

๑๒. กิสาโคตมีวตฺถุ (๒๗๕)

ปัสฺสุกุลธรี ชนฺตุ
 กิลฺ ฐมนิสฺนุถตฺติ
 เอกํ วนฺสุมี ฌายนฺตุ
 ตมหนํ พฺรุมิ พฺราหฺมณฺนติ.^๑

เห สกฺก อหนํ ยํ ปุคฺคัลลํ ปัสฺสุกุลธรี
 ชนฺตุสงฺฆาตํ กิเลสฺฐมนิสฺนุถตฺติ **เอกํ**
วณฺสุมี วิวิตฺเต จาเน เอกํ ฌายนฺตุ
 อหนํ ตํ ปุคฺคัลลํ พฺราหฺมณํ **พฺรุมิ** วทามิ.

๑๒. เรื่องนางกิสาคอตมี (๒๗๕)

เราเรียกชนผู้ทรงผ้าบังสุกุล ผู้ดม
 สะพรั่งไปด้วยเอ็น ผู้เพ่งอยู่ผู้เดียว
 ในป่านั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

ท่านท้าวสักกะ ข้าพเจ้าเรียก
 คือกล่าวถึงบุคคล กล่าวคือสัตว์เกิด
 ผู้ทรงผ้าบังสุกุล มีตัวสะพรั่งไปด้วย
 เส้นเอ็นคือกิเลส ผู้เพ่งอยู่ผู้เดียว คือ
 คนเดียวในป่า คือในที่อันสงัดนั้น
 ว่าเป็นพราหมณ์.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๖๘.

๑๓. อภิญญะพราหมณ์

(๒๗๖)

น จานั พราหมณ์ พุริมิ
 โยนิชั มตฺติสมฺภวํ
 โภวาทิ นาม โส โหติ
 ส เว โหติ สกิญฺจโน
 อภิญฺจัน อนาทานํ
 ตมหิ พุริมิ พราหมณฺนฺติ.^๑

อหิ ยั ปุคฺคัลลํ โยนิชั โยนิชาตํ
 มตฺติสมฺภวํ พราหมณฺนิยา มาตฺยยา
 สนนฺติเก อุทรสมฺมึ สมนฺนํ ปาหิตปาปิ
 พราหมณ์ พุริมิ วทามิ น จ, โภวาทิ
 นาม โส โหติ โย ปุคฺคโล สกิญฺจโน
 ราคาทิกิลเสหิ สปลิโพไฮ, ส เว โหติ
 โส ปุคฺคโล โภวาทิ นาม อามนฺตนาทิสฺสุ
 โภ โภติ วตฺวา วทฺนฺโต โภวาทิ
 นาม โหติ, อหิ ตํ ปุคฺคัลลํ อภิญฺจัน
 อปฺลิโพธิ อนาทานํ จตฺุหิ อฺปาทาเนหิ
 อนาทานํ พราหมณ์ พุริมิ วทามิ.

๑๓. เรื่องพราหมณ์คนใด

คนหนึ่ง (๒๗๖)

เราไม่เรียกบุคคล ผู้เกิดแต่กำเนิด
 ผู้เกิดจากมารดา ว่าเป็นพราหมณ์
 เขาย่อมเป็นผู้ชื่อว่าภิวาที เขาย่อม
 เป็นผู้มิมีกิเลสเครื่องกังวล เราเรียก
 ผู้ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล ผู้ไม่ถือมั่น
 นั้นว่าเป็นพราหมณ์.

เราไม่เรียก คือไม่กล่าวถึงบุคคล
 ผู้เกิดแต่กำเนิด คือผู้ถือกำเนิด
 ผู้เกิดจากมารดา คือผู้ถือกำเนิด
 ในสำนัก คือในอุทรของมารดาผู้เป็น
 นางพราหมณี ผู้ลยบาปเสียได้แล้ว
 ว่าเป็นพราหมณ์, บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้
 ชื่อว่าภิวาที คือบุคคลโดยยังมีกิเลส
 เครื่องกังวล คือระคนไปด้วยกิเลส
 มีรากะเป็นต้น, บุคคลนั้นแล คือบุคคล
 นั้น ชื่อว่าภิวาที คือกล่าว ได้แก่พูดว่า
 ท่านผู้เจริญ ท่านผู้เจริญ ในการร้องเรียก
 เป็นต้น ย่อมเป็นผู้ชื่อว่าภิวาที, เราเรียก
 คือกล่าว ถึงบุคคลนั้น ผู้ไม่มีกิเลส
 เครื่องกังวล คือไม่มีกิเลสเครื่องพัวพัน

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๖๘.

ผู้ไม่ถือมัน คือไม่ยึดมัน ด้วยอุปาทาน
ทั้ง ๔ ว่าเป็นพราหมณ์.

๑๔. อุกกเสนาวัตถุ

(๒๗๗)

สพฺพสณฺณเณชฌนํ เจตฺวา
โย เว น ปริตฺตสฺสตี
สงฺคาตคํ วิสํยุตฺตํ
ตมฺหํ พุรุมิ พุราหฺมณฺนติ.^๑

ภิกฺขเว โย ปุคฺคโล เว
สพฺพสณฺณเณชฌนํ ทสฺวิธํ สํโยชนํ เจตฺวา
ฉินฺหิตฺวา น ปริตฺตสฺสตี น ภายติ, อหํ
ตํ ปุคฺคลํ สงฺคาตคํ ราคาทินํ อตฺตคํ
วิสํยุตฺตํ จตฺตุนฺนํปิ โยคานํ อภาเวน
วิสํยุตฺตํ อหํ ตํ ปุคฺคลํ พุราหฺมณฺ
พุรุมิ วทามิ.

๑๔. เรื่องอุกกเสณ

(๒๗๗)

ผู้ใดแล ตัดสังโยชน์ทั้งปวงได้
ย่อมไม่สะดุ้ง เราเรียกผู้นั้น
ผู้ล่วงพ้นกิเลสเครื่องข้อง ผู้หลุดพ้น
แล้ว ว่าเป็นพราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดแล
ตัด คือทำลายสังโยชน์ทั้งปวง คือ
สังโยชน์ ๑๐ อย่าง ได้แล้ว ย่อมไม่สะดุ้ง
คือยอมไม่กลัว, เราเรียก คือกล่าวถึง
บุคคลนั้น ผู้ล่วงพ้นกิเลสเครื่องข้อง
คือผู้ก้าวล่วงกิเลสทั้งหลาย มีรากะเป็นต้น
ผู้หลุดพ้นแล้ว คือผู้พรากรแล้ว เพราะ
ไม่มีกิเลสเครื่องประกอบ (โยคะ) แม้ทั้ง
๔ อย่าง ว่าเป็นพราหมณ์.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๖๘-๙.

๑๕. เทวพราหมณ์วตถุ

(๒๗๘)

เขตวา นทุธิ วรตตบจ
 สนนาน^๑ สนนุกม
 อุกขิตตปลิขัม พุทฺธ
 ตมหนิ พุรัมมิ พุราหมณนติ.^๒

ภิกขเว อหิ ภิกขุปรตตํ โกธํ นทุธิ
 นยฺหณภาเวน วรตตบจ พนฺธนภาเวน
 ปรตตํ ตณฺหิ สนนานํ ทฺวาสฏฺฐิจิฏฺฐจิคตํ
 สนนานํ สนนุกมํ อนุสยยานุกมสหิตํ
 สพุทฺธิ พนฺธนํ เขตฺวา จินฺหิตฺวา
 จิตํ อุกขิตตปลิขัม อวิชฺชาปลิขมฺส
 อุกขิตตตาย อุกขิตตปลิขัม จตฺนุนํ
 สจฺจจานํ พุทฺธตฺตา พุทฺธํ ตํ ปุคฺคํ
 พุราหมณํ พุรัมมิ วทามิ.

๑๕. เรื่องพราหมณ์ ๒ คน

(๒๗๘)

เราเรียกบุคคลผู้ตัดชะเนาะ เชือก
 และเครื่องต่อพร้อมทั้งสาย ผู้ถอน
 ลิมสลักได้แล้ว ผู้รู้แล้ว นั้นว่า
 เป็นพราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราเรียก คือ
 กล่าวถึงบุคคล ผู้ตัด คือตัดขาดซึ่ง
 ชะเนาะ คือความโกรธที่มีอยู่ในภิกษุ
 โดยความเป็นเครื่องผูกมัด ซึ่งเชือก คือ
 ตัณหาอันเป็นไปแล้ว โดยความเป็น
 เครื่องผูก ซึ่งเครื่องต่อ คือทิวฐิ ๖๒
 อันเป็นเครื่องสืบต่อ พร้อมทั้งสาย คือ
 กิเลสเครื่องผูกพันทุกอย่างอันประกอบ
 ด้วยสาย คืออนุสัยกิเลส แล้วดำรงอยู่
 ผู้ถอนลิมสลักได้แล้ว คือผู้ดึงลิมสลัก
 ออกได้แล้ว เพราะความเป็นผู้ถอน
 ลิมสลักคืออวิชาเสียได้ ชื่อว่าเป็นผู้รู้
 เพราะเป็นผู้รู้สัจจะ ๔ นั้น ว่าเป็น
 พราหมณ์.

^๑ ส. สนนามํ, อ. สนนานํ, ม. สนนน.

^๒ พ. ติ. ๒๕/๓๖/๖๙.

๑๖. อุกโกสกการทวาชวตฺถุ

(๒๗๙)

กีสฺ ฆตฺวา สุขํ เสติ
 กีสฺ ฆตฺวา น โสจติ
 กิสฺสสฺส^๑ เอกธมฺมสฺส
 วธฺ ไรเจสิ โคตมาติ.^๒

บุคคลใด ก็ วตฺถุสฺ ฆตฺวา
 วินาสตฺวา วธิตฺวา สุขํ เสติ สยติ,
 กีสฺ ฆตฺวา น โสจติ บุคคลใด ก็
 วตฺถุสฺ ฆตฺวา วินาสตฺวา วธิตฺวา น
 โสจติ, โภ โคตม ตวํ เอกธมฺมสฺส
 วธฺ ไรเจสิ กิสฺสสฺส.

โกธํ ฆตฺวา สุขํ เสติ
 โกธํ ฆตฺวา น โสจติ
 โภธสฺส วิสมฺมสฺส
 มจฺจุรคฺคสฺส พฺราหมณ
 วธฺ อริยา ปสฺสฺสนฺติ
 ตณฺหิ ฆตฺวา น โสจตีติ.^๓

^๑ ส. อ. กิสฺสสฺส.^๒ อ. อ. ๘/๑๒๑.^๓ อ. อ. ๘/๑๒๔.

๑๖. เรื่องอุกโกสกการทวาช-

พราหมณ์ (๒๗๙)

บุคคลฆ่าอะไรได้ดี จึงจะอยู่เป็นสุข
 ฆ่าอะไรได้ดี จึงจะไม่เศร้าโศก
 ข้าแต่พระโคตม พระองค์ย่อม
 ชอบใจซึ่งการฆ่ากรรมอะไรเล่า ซึ่ง
 เป็นกรรมอันเอก.

บุคคลฆ่า คือทำให้พินาศ ได้แก่
 กำจัดเรื่องอะไรเล่า จึงจะอยู่ คือนอน
 เป็นสุข, บุคคลฆ่าอะไรเล่า จึงจะ
 ไม่เศร้าโศก คือบุคคลฆ่า คือทำให้
 พินาศ ได้แก่กำจัดเรื่องอะไรเล่า จึงจะ
 ไม่เศร้าโศก, ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ
 พระองค์ ย่อมชอบใจ การฆ่ากรรมอะไร
 ซึ่งเป็นกรรมอันเอก.

(พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า)

บุคคลฆ่าความโกรธได้แล้ว จึงจะ
 อยู่เป็นสุข ฆ่าความโกรธได้แล้ว
 จึงจะไม่เศร้าโศก ดูกรพราหมณ์
 พระอริยะทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญ
 การฆ่าความโกรธ อันมีรากเป็นพิษ
 มียอดหวาน เพราะบุคคลฆ่า

ความโกรธนั้นได้แล้ว ย่อมไม่
เศร้าโศก.

โย ปุคฺคโล โภธํ ฆตฺวา
 วจิณฺเศตฺวา วชิตฺวา สุขํ เสตี, โย
 ปุคฺคโล โภธํ ฆตฺวา น โสจติ, โภธสฺส
 วิสฺมุลฺลสฺส มรฺุรคฺคสฺส พฺุราหฺมณ วรฺิ
 อริยา ปสฺสํนฺติ โภ พฺุราหฺมณ อริยา
 ยํ ปุคฺคํ วรฺิ โภธสฺส วิสฺมุลฺลสฺส
 มรฺุรคฺคสฺส ตํ ปุคฺคํ ปสฺสํนฺติ โถเมนฺติ,
 หิ โส ปุคฺคโล ตํ โภธํ ฆตฺวา
 วจิณฺเศตฺวา วชิตฺวา น โสจติ.

บุคคลฆ่า คือทำให้พินาศ ได้แก่
 กำจัดความโกรธเสียได้ จึงจะอยู่เป็นสุข,
 บุคคลฆ่าความโกรธเสียได้ ย่อมไม่
 เศร้าโศก, ดูกรพราหมณ์ พระอริยะ
 ทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญการฆ่า
 ความโกรธ อันมีรากเป็นพิษ
 มียอดหวาน คือดูกรพราหมณ์ผู้เจริญ
 พระอริยะทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญ
 คือย่อมชมเชยบุคคลผู้ฆ่าความโกรธ
 ซึ่งมีรากเป็นพิษ มียอดหวาน, เพราะว่า
 บุคคลนั้นฆ่า คือทำให้พินาศ ได้แก่
 กำจัดความโกรธนั้นเสียได้แล้ว ย่อมไม่
 เศร้าโศก.

อกุโอสํ วรฺิ พนฺธุญฺจ
 อทฺฐุจฺโจ โย ติตฺติขฺติ
 ขนฺติพลํ พลาณํกํ
 ตมํหํ พฺุรฺุมิ พฺุราหฺมณฺนฺติ.^๑

บุคคลใดไม่ประทุษร้าย อดกลั้น
 การด่า การตี และการจองจำ
 เราเรียบบุคคลนั้น ผู้มีกำลังคือขันติ
 มีหมู่พล ว่าเป็นพราหมณ์.

ภิกฺขเว อทฺฐุจฺโจ โย ติตฺติขฺติ โย
 ปุคฺคโล อทฺฐุจฺโจ อทฺฐุจฺมานโส เอตํ
 เอวรूपํ ปุคฺคํ, อกุโอสํ ทสฺหิ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดไม่
 ประทุษร้าย ย่อมอดกลั้น บุคคลใดไม่
 ประทุษร้าย คือมีใจไม่ประทุษร้าย ย่อม

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๖๙.

อกุโกสวตฺตฺฐิ อฺกุโกสํ ปาณาทีหิ วรํ
 ไปถนํ พนฺธฺนฺจ อฏฺฏพฺนฺธาทีหิ^๑
 พนฺธฺนฺจ อฺกฺทฺทฺมานโส หุตฺวา ติตฺติฯขติ
 อริทฺวาเสติ, ขนฺติพฺลํ พฺลानीกํ ตมหนํ พฺรุมิ
 พฺรฺาหมณฺ หนํ ตํ ปุคฺคํ ขนฺติพฺลํ
 ขนฺติพฺเลน สมนฺนาคตฺตฺตา ขนฺติพฺลํ
 พฺลानीกํ ปุณฺปุณฺนํ อฺปฺตฺติยา
 หนิถฺนฺเตเนว ขนฺติพฺลानीเกน
 สมนฺนาคตฺตฺตา พฺลानीกํ หนํ ตํ
 ปุคฺคํ พฺรุมิ วทามิ.

อดกลั้น เราเรียกบุคคลนั้น คือเห็น
 ปานนั้นว่าเป็นพราหมณ์, บุคคลเป็นผู้มี
 ใจไม่เคียดแค้น ย่อมอดกลั้น คือยอม
 อดทนการด่า คือการด่าด้วยเรื่องสำหรับ
 ด่า ๑๐ ประการ การตี คือการโบยด้วย
 เครื่องประหารมีฝ่ามือเป็นต้น และการ
 จองจำ คือการจองจำด้วยเครื่องจองจำ
 คือเชือกเป็นต้น, เราเรียกบุคคลนั้น
 เป็นผู้กำลังคือขันติ มีหุมฺพล ว่าเป็น
 พราหมณ์ คือเรากล่าว คือเรียกบุคคล
 นั้น ผู้มีกำลังคือขันติ คือชื่อว่าผู้มีกำลัง
 คือขันติ เพราะเป็นผู้ประกอบด้วยกำลัง
 คือขันติ ผู้มีหุมฺพล คือชื่อว่าผู้มีกำลังพล
 เพราะเป็นผู้ประกอบด้วยหุมฺพลคือขันติ
 อันเป็นหุมฺ เพราะเกิดขึ้นบ่อย ๆ
 (ว่าเป็นพราหมณ์).

^๑ ธ. อ. ๘/๑๒๔. อนุทฺพฺนฺธาทีหิ.

๑๗. สารีบุตรเถระวตถุ

(๒๘๐)

อกุโกธน์ วตถวนุตต์
 สีลวนุตต์ อนุสสุทท์^๑
 ทนุตต์ อนุติมสารีร์
 ตมหน้ พุรัมมิ พุราหมณนุตติ.^๒

ภิกษเว อหิ ยํ ปุคฺคัลลํ วตถวนุตต์
 อุตฺตงฺควตฺเตน สมณฺณาคตฺติ สีลวนุตต์
 จตฺตปาริสฺสุทฺธิสีเลน สีลวนุตต์ อนุสฺสุทท์
 ตณฺหาเย อสฺสทาภาเวน อนุสฺสุทท์ ทนุตต์
 ฉพินฺนุทฺริยทมนฺเนน ทนุตต์ อนุติมสารีร์
 โกภฺยิยํ จิตฺเตน อตฺตภาเวน อนุติมสารีร์
 อหิ ตํ ปุคฺคัลลํ พุราหมณฺณํ พุรัมมิ
 วทามิ.

๑๗. เรื่องพระสารีบุตรเถระ

(๒๘๐)

เราเรียกผู้ไม่โกรธ มีวัตร มีศีล
 ไม่มีตัณหา เครื่องฟูขึ้น ผู้ฝึกแล้ว
 มีสรีระในที่สุดนั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราเรียก คือ
 กล่าวบุคคล ผู้มีวัตร คือผู้ประกอบด้วย
 อุดงควัตร ผู้มีศีล คือผู้มีศีลด้วยปาริสุทธิ
 ศีล ๔ ผู้ไม่มีตัณหาเครื่องฟูขึ้น คือ
 ชื่อว่าผู้ไม่มีตัณหาเครื่องฟูขึ้น เพราะไม่มี
 ตัณหาเครื่องทำให้ฟูขึ้น ผู้ฝึกแล้ว คือ
 ผู้ฝึกแล้วด้วยการฝึกอินทรีย์ ๖ ผู้มีสรีระ
 ในที่สุด คือชื่อว่าผู้มีสรีระในที่สุด เพราะ
 มีอติภาพซึ่งดำรงอยู่ในที่สุด ว่าเป็น
 พราหมณ์.

^๑ ส. อ. อนุสสุตฺ.

^๒ พ. อ. ๒๕๑๓๖/๖๙.

๑๘. อุปปลวณฺณาเถรีวตฺถุ

(๒๘๑)

วาริ โปกฺขรปตฺเตว
 อารคฺเคริว สาสโป
 โย น ลิปฺปติ กาเมสุ
 ตมํ พุริมิ พุราหฺมณฺนติ.^๑

ภิกฺขเว ปทุมปตฺเต วาริ โปกฺขเร
 อุกททิวนฺทุ ปกฺขิตฺโต น ลิปฺปติ,
 อารคฺเคริว สาสโป อิว ยถา สาสโป
 อารคฺเค น ลิปฺปติ เอวเมว ตถา โย
 ชีณาสโว กาเมสุ อพฺภนฺตเรสุ ทฺวิเรสุปี
 กาเมสุ น ลิปฺปติ น สณฺจติ น
 ลคฺคติ, อหํ ตํ ปุคฺคํ พุราหฺมณํ
 พุริมิ วทามิ.

๑๘. เรื่องพระอุบลวณฺณาเถรี

(๒๘๑)

ผู้ใด ไม่ติดอยู่ในกามทั้งหลาย
 เหมือนน้ำ ไม่ติดอยู่บนใบบัว
 เหมือนเมล็ดพันธุ์ผักกาด ไม่ติดอยู่
 บนปลายเหล็กแหลม ฉะนั้น
 เราเรียกบุคคลนั้นว่าเป็นพราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย น้ำที่ติดอยู่บน
 ใบปทุม คือหยาดน้ำที่ไสลงไปบนใบบัว
 ย่อมไม่ติด(ในใบบัว), เหมือนเมล็ดพันธุ์
 ผักกาดไม่ติดอยู่บนปลายเหล็กแหลม
 ฉะนั้น คือเมล็ดพันธุ์ผักกาด ย่อมไม่
 ติดอยู่บนปลายเหล็กแหลม ฉันใด
 บุคคลใดเป็นพระชีณาสพ ย่อมไม่ติด
 คือไม่ตั้งอยู่ ได้แก่ไม่ข้องอยู่ในกาม
 ทั้งหมด คือในกามแม้ทั้งสองอย่าง
 ภายใน ฉันนั้นนั่นเทียว คือเหมือน
 ฉันนั้น, เราเรียก คือกล่าวถึงบุคคลนั้น
 ว่าเป็นพราหมณ์.

^๑ พ. ฎ. ๒๕/๓๖/๖๙.

๑๙. อณูตพรพราหมณ์วตถุ

(๒๘๒)

โย ทุกขสฺส ปชานาติ
อิเธว ขยมตฺตโน
ปนฺนการี วิสํยุตฺติ
ตมहि พฺรุมิ พฺราหมณฺนติ.^๑

ภิกขเว โย ปุคฺคโล อิเธว อิมสฺมี
เอว พุทฺธสฺสเน ปชานาติ ทุกขสฺส
ขนฺธทุกขสฺส ขยํ อตฺตโน ขยํ, ปนฺนการี
โอโรหิตขนฺธการี^๒ วิสํยุตฺติ วิรหิตฺ
จตุหิ โยเคหิ สพุทฺทิกเลเสหิ วิสํยุตฺติ
วิรหิตฺ ตํ ปุคฺคลํ พฺราหมณํ พฺรุมิ จทามิ.

๑๙. เรื่องพราหมณ์คนใด

คนหนึ่ง (๒๘๒)

บุคคลใด ในพระศาสนานี้ฉันแล
ยอมรู้ชัด ซึ่งความสิ้นไปแห่งทุกข์
ของตน เราเรียกบุคคลนั้น ซึ่งปลง
ภาระได้แล้ว ผู้พรากรได้แล้ว
ว่าเป็นพราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดใน
ศาสนานี้ฉันแล คือในพระพุทธศาสนา
นี้เท่านั้น ยอมรู้ชัดซึ่งความสิ้นไปแห่ง
ทุกข์ คือแห่งทุกข์คือขันธ^๑ ได้แก่ซึ่งความ
สิ้นไปแห่งกองทุกข์ของตน. เราเรียก
คือกล่าวถึง บุคคลนั้น ผู้ปลงภาระ
ได้แล้ว คือผู้มีภาระคือขันธ อันปลง
ได้แล้ว ผู้พรากรได้แล้ว คือผู้เว้นแล้ว
จากโยคะ ๔ (กิเลสเครื่องผูก ๔ อย่าง)
ผู้พรากรได้แล้ว คือเว้นแล้วจากกิเลส
ทั้งปวง ว่าเป็นพราหมณ์.

^๑ พุ. ธ. ๒๕/๓๖/๖๙.

^๒ ส. อ. ม. โอโรหิตขนฺธการี.

๒๐. เขมาภิกษุนี้วตุถุ

(๒๔๓)

คัมภีรปญฺญํ เมธาวิ
 มคฺคามคฺคฺสฺส โภวิทฺถิ
 อุตฺตมตฺถิ อฺนุปฺปตฺถิ
 ตมฺหิ พฺรุมฺมิ พฺรฺาหฺมณฺนติ.^๑

โก สกฺก อหิ ยํ ปุคฺคํ
 คมฺภีรปญฺญํ คมฺภีเรสุ ขนฺธาทิสฺสุ
 ปวตฺตตาย ปญฺญา ย สมนฺนาคตฺติ เมธาวิ
 รมฺไมชปญฺญา ย สมนฺนาคตฺติ เมธาวิ
 มคฺคามคฺคฺสฺส โภวิทฺถิ “อโย ทุคฺคตฺติยา
 มคฺโค อโย สฺสคฺคตฺติยา มคฺโค อโย
 นิพฺพานสฺส มคฺโค อโย อมคฺโค”ติ
 เอวํ มคฺเค ๑ อมคฺเค ๑ เจกตฺตาย
 มคฺคามคฺคฺสฺส โภวิทฺถิ อุตฺตมตฺถิ อรหตฺตํ
 อรหตฺตสฺสงฺขาตํ อฺนุปฺปตฺถิ อหิ ตํ ปุคฺคํ
 พฺรฺาหฺมณฺํ พฺรุมฺมิ วทามิ.

๒๐. เรื่องพระนางเขมาภิกษุณี

(๒๔๓)

เราเรียก ผู้มีปัญญาลึกซึ้ง
 เป็นปราชญ์ ฉลาดในทางและมีไช้
 ทาง บรรลุประโยชน์สูงสุดนั้น ว่า
 เป็นพราหมณ์.

ดูกรท้าวสักกະผู้เจริญ เราเรียก
 คือกล่าวถึง บุคคลผู้มีปัญญาลึกซึ้ง
 คือผู้ ประกอบด้วยปัญญาอันเป็นไป
 ในขั้น ๕ เป็นต้นซึ่งเป็นธรรมอันลึกซึ้ง
 เป็นปราชญ์ คือเป็นผู้มีปัญญาอัน
 ประกอบด้วยปัญญา ซึ่งมีไอชะอันเกิด
 จากธรรม เป็นผู้ฉลาดในทางและมี
 ไช้ทาง คือชื่อว่าเป็นผู้ฉลาดในทาง
 และมีไช้ทาง เพราะเป็นผู้เฉียบแหลม
 ในทางและมีไช้ทางอย่างนี้ว่า “นี้เป็นทาง
 แห่งทุกฺติ นี้เป็นทางแห่งสุคฺติ นี้เป็นทาง
 แห่งนิพฺพาน นี้ไม่ไช้ทาง” เป็นผู้บรรลุถึง
 ประโยชน์อันสูงสุด คือพระอรหัต
 กล่าวคือคุณเครื่องความเป็น พระอรหัต
 นั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

^๑ พ. ธิ. ๒๕/๓๖/๖๙.

๒๑. ปพการวาสิติสฺสเถรวตฺต

(๒๘๔)

อัสสฏฺจํ คณฺหฺเจหิ
 อนาคาเรหิ จุภยํ
 อโนกจาริ^๑ อปฺปิจฺจํ
 ตมหนํ พฺรุมฺมิ พฺรามาหฺมณฺณติ.^๑

ภิกฺขเว ยํ ปุคฺคํ คณฺหฺเจหิ
 อนาคาเรหิ สห ปพฺพชิตฺเตหิ จุภยํ
 จุภเยหิ คณฺหฺเจหิ ปพฺพชิตฺเตหิ สห
 อัสสฏฺจํ ทสฺสสนฺสวณฺสมุจฺจปนฺปริโณค-
 กายสฺสคฺคานํ อภาเวน อสฺสคฺคํ,
 อโนกจาริ อนาลยปริจาริ อปฺปิจฺจํ
 อหํ เอวรูปํ ปุคฺคํ พฺรามาหฺมณํ พฺรุมฺมิ
 วทามิ.

๒๑. เรื่องพระติสสเถระผู้อยู่

ในเงื่อมเขา (๒๘๔)

เราเรียกบุคคล ผู้ไม่คลุกคลี
 ด้วยชนทั้งสองจำพวก คือคฤหัสถ์
 จำพวก ๑ บรรพชิตจำพวก ๑
 ผู้ไม่มีอาลัยเที่ยวไป ผู้มีความ
 प्रารณาน้อยนั้น ว่าเป็นพรหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราเรียกคือ
 กล่าวบุคคลผู้ไม่คลุกคลี ด้วยบุคคล
 ทั้งสอง คือด้วยคฤหัสถ์ พร้อมด้วย
 ผู้ไม่มีเรื่อน คือบรรพชิตทั้งสอง คือ
 พร้อมกับคฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งสอง
 ชื่อว่าผู้ไม่เกี่ยวข้อง เพราะไม่มีกิเลส
 เครื่องเกี่ยวข้องทางกาย คือการเห็น
 การฟัง การพูด และการบริโภค. ผู้ไม่มี
 อาลัยเที่ยวไป คือผู้เที่ยวไป โดยไม่มี
 ความห่วงใย ผู้มีความปรารณาน้อย
 เห็นปานนี้ ว่าเป็นพรหมณ์.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๖๙.

๒๒. อณฺเฏตรภิกขุวตฺถุ

(๒๘๕)

นิธาย ทณฺฑํ ภูเตสุ
 ตเสสุ ถาวเรสุ ฯ
 โย น หนฺติ น ฆาเตติ
 ตมํ พุริมิ พุราหฺมณฺณติ.^๑

ภิกฺขเว โย ปุคฺคโล ทณฺฑํ ภูเตสุ
 สพฺพสฺตเตสุ นิธาย นิกฺขิปิตฺวา
 โอโรเปตฺวา ตเสสุ ตณฺหาตาเสน ตเสสุ
 ปุถุชฺชเนสุ ถาวเรสุ ตณฺหาอภาเวน
 ถิรตาย ถาวเรสุ ชีณาสเวสุ น หนฺติ
 อณฺเฏ สตเต น ฆาฏติ, อํ ตํ
 ปุคฺคลํ พุราหฺมณํ พุริมิ วทามิ.

๒๒. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

(๒๘๕)

ผู้ใด วางอาชญาในสัตว์ทั้งหลาย
 ผู้สะดุ้งและผู้มั่นคง ไม่ฆ่าเอง
 ไม่ใช่ให้ผู้อื่นฆ่า เราเรียกผู้นั้น
 ว่าเป็นพราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใด วาง
 คือวางลงแล้ว ได้แก่ปลงลงแล้วซึ่ง
 อาชญา ในสัตว์ทั้งหลาย คือใน
 สรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่ฆ่าเอง ไม่ใช่ให้
 สัตว์อื่นฆ่า ในปุถุชนทั้งหลาย ผู้สะดุ้ง
 คือผู้สะดุ้งกลัว ด้วยความสะดุ้งคือตณฺหา
 ในพระชีณาสพทั้งหลาย ผู้มั่นคง
 คือชื่อว่ามีผู้มั่นคง เพราะเป็นผู้มั่นคง
 โดยเป็นผู้ไม่มีตณฺหา, เราเรียก คือกล่าว
 ถึงบุคคลนั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

^๑ พ. ๓. ๒๕/๓๖/๖๙.

๒๓. สามเณรวตฺถุ (๒๘๖)

อวิรุทฺธ วิรุทฺเธสุ
 อตฺตทณฺฑเทสุ นิพฺพุตฺติ
 สาทานะสุ อนาทานํ
 ตมहि พุริมิ พุราหุมนนฺติ.^๑

ภิกฺขเว โลกียมหาชนะสุ วิรุทฺเธสุ
 อาฆาฏวเสน **อวิรุทฺธ** ชนะสุ
 โลกียมหาชนะสุ หตฺถกเต ทณฺฑเท วา
 สตุเถ วา อวิชฺชมาเนปิ ปเรสฺส
 ปหารทานโต อวิรุทฺธตฺตา อตฺตทณฺฑเทสุ
 ชนะสุ **นิพฺพุตฺติ** นิภฺชิตฺตทณฺฑทํ ปญฺจนฺนํ
 ชนฺธานํ อหิ มมนฺติ คหิตฺตฺตา
 สาทานะสุ ตสฺส คหณฺสฺส อภาเว
อนาทานํ อหิ ตํ ปุคฺคํ พุราหุมนํ
พุริมิ วทามิ.

๒๓. เรื่องสามเณร (๒๘๖)

เราชอบเรียกบุคคล ผู้ไม่เคียดแค้น
 ในบุคคลผู้เคียดแค้น ผู้ดับเสียได้
 ในบุคคลผู้มีอาชญาในตน ผู้ไม่
 ถือมันในบุคคลผู้ถือมันนั้น ว่าเป็น
 พราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราเรียก คือ
 กล่าวบุคคลผู้ไม่เคียดแค้นด้วยอำนาจ
 ความอาฆาตในโลกียมหาชนผู้เคียดแค้น
ผู้ดับเสียได้ คือผู้ปลงอาชญาได้แล้ว
 ในชนทั้งหลาย คือในโลกียมหาชน
 ชื่อว่า**ผู้มีอาชญาในตน** เพราะเป็นผู้ไม่
 เคียดแค้นโดยการให้การประหารชนเหล่านั้น
 แม้ในเมื่อไม่มีท่อนไม้หรือศัสตราอยู่ในมือ
 ชื่อว่า**ผู้ไม่มีความถือมัน** เพราะไม่มี
 ความถือมันนั้นในชนทั้งหลาย ผู้ชื่อว่า
 มีความถือมัน เพราะยึดถือขันธ ๕ ว่า
 เป็นเรา เป็นของเรานั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

^๑ พ. ฐ. ๒๕/๓๖/๖๙.

๒๔. มหาปณฺถกตฺเถรวคฺคฺ

(๒๔๗)

ยสฺส ราโค ๑ โทโส ๑
 มาโน มกุโข ๑ ปาติโต
 สาสโปริว อารคฺคา
 ตมฺหํ พุริมิ พฺราหฺมณฺนติ.^๑

ราโค ๑ โทโส ๑ มาโน ๑
 มกุโข ๑ ยสฺส ปุคฺคฺลสฺส ปาติโต
 ตสฺส ปุคฺคฺลสฺส จิตฺเต น สนฺติฎฺจฺนฺติ
 สาสโปริว อารคฺคา อิว ยถา สาสโป
 อารคฺเค น สนฺติฎฺจฺติ, ตมฺหํ พุริมิ
 พฺราหฺมณฺนติ.

๒๔. เรื่องพระมหาปณฺถกเถระ

(๒๔๗)

ผู้ใดทำราคะ โทสะ มานะ และ
 มักขะให้ตกไป เหมือนทำเมล็ด
 ฝักกาด ให้ตกไปจากปลาย
 เหล็กแหลม ฉะนั้น เราเรียกผู้นั้น
 ว่าเป็นพราหมณ์.

ราคะ โทสะ มานะ และมักขะ
 อันบุคคลใดให้ตกไปแล้ว ก็เล็ดทั้งหลาย
 มีราคะเป็นต้นเหล่านั้น ย่อมไม่ตั้งอยู่
 ในจิตของบุคคลนั้น เหมือนทำเมล็ด
 ฝักกาดให้ตกไปจากปลายเหล็กแหลม
 ฉะนั้น เพียงดัง คือเหมือนเมล็ดฝักกาด
 ไม่ติดอยู่บนปลายเหล็กแหลม ฉะนั้น,
 เราเรียกบุคคลผู้นั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๖๙-๗๐.

๒๕. ปิลินทวัจฉเถรวตถุ

(๒๘๘)

อกกุกส์ วิญญาปนี
 คิริ สจจํ อุทธีรเย
 ยาย นากิสเซ กณฺจึ
 ตมหนํ พุฏฺมิ พุราหฺมณฺนติ.^๑

ภิกษุเว โย ปุคฺคโล คิริ วจัน
 สจจํ ภูตตถุํ อกกุกส์ อมฺรุตํ วิญญาปนี
 อตถวิญญาปนี อุทธีรเย อณฺถํ ปุคฺคลํ
 ยาย คิราย นากิสเซ นากิสฺสเชยฺย
 น ลภาเปยฺย ตมหนํ พุฏฺมิ วทามิ
 พุราหฺมณฺนติ.

๒๕. เรื่องพระปิลินทวัจฉเถระ

(๒๘๘)

ผู้ใดฟังกล่าวถ้อยคำอันไม่ระคายหู
 ให้รู้ความหมายได้ เป็นคำจริง
 เป็นเหตุไม่ทำให้ใคร ๆ ชัดใจ
 เราเรียกผู้นั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใด ฟัง
 กล่าวถ้อยคำ คือคำพูดที่เป็นจริง คือ
 ที่มีเนื้อความเป็นจริง ไม่ระคายหู คือ
 ไม่หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้ คือ
 เป็นถ้อยคำที่ให้เข้าใจเรื่องราวได้ เป็นเหตุ
 ไม่ทำให้คนอื่น ชัดใจ คือไม่ทำให้คนอื่น
 ชัดซึ้ง ได้แก่หมองใจ เราเรียก คือกล่าว
 บุคคลนั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๗๐.

๒๖. อณฺเฏตรภิกขุวตฺตฺถุ

(๒๔๙)

โยธ ทีฆํ วา รสฺสํ วา
 อณฺุ ญฺลํ สุภาสุภํ
 โลกํ อทินฺนํ นาทิยติ
 ตมหนํ พุริมิ พุราหมณฺนติ.^๑

ภิกขเว โย ปุคฺคโล สาธุกาภรณาทีสุ
 ทีฆํ วา รสฺสํ วา มณิมุตาทีสุ อณฺุ
 ญฺลํ สุขุมํ ญฺลํ สุภาสุภํ อธิ อิมสฺมี
 โลกํ อทินฺนํ สามิเกน ปริคฺคหิตํ น
 อาทิยติ น คณฺหาติ, ตมหนํ พุริมิ
 พุราหมณฺนติ.

๒๖. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

(๒๔๙)

ผู้ใด ไม่ถือเอาของยาวหรือสั้น
 เล็กหรือใหญ่ งามหรือไม่งาม
 อันเขาไม่ให้แล้วในโลกนี้ เราเรียก
 ผู้นั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใด
 ย่อมไม่ถือเอา คือย่อมไม่หยิบเอาสิ่งของ
 ยาวหรือสั้น ในบรรดาสิ่งของมีผ้าสาฎก
 และเครื่องประดับเป็นต้น เล็กหรือใหญ่
 คือละเอียด(หรือ)หยาบ งามหรือไม่งาม
 ในบรรดาสิ่งของมีแก้วมณีและแก้วมุกดา
 เป็นต้น ที่เขาไม่ให้แล้ว คือที่เจ้าของเขา
 หวงแหนในที่นี้ คือโลกนี้, เราเรียกบุคคล
 นั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๗๐.

๒๗. สารีปุตตตถุเถรวตถุ

(๒๙๐)

อาสา ยสฺส น วิชฺชนนฺติ
อิสฺมี โลกํ ปรมฺหิ จ
นिरาสาสฺ^๑ วิสฺยตฺตํ
ตมฺหํ พุรฺรมิ พุราหฺมณนฺติ.^๒

อาสา ตณฺหา ยสฺส ปุคฺคสฺส
อิสฺมี โลกํ ปรมฺหิ ปฺรโลเก น วิชฺชนนฺติ
น ปญฺญาณนฺติ, นირาสาสฺ วิสฺยตฺตํ
สพฺพกิเลเสหิ วิสฺยตฺตํ อหํ ตํ ปุคฺคํ
พุราหฺมณํ พุรฺรมิ วทามิ.

๒๗. เรื่องพระสารีบุตรเถระ

(๒๙๐)

ความหวังของผู้ใด ไม่มีในโลกนี้
และในโลกหน้า เราเรียกบุคคล
ผู้นั้น ผู้ไม่มีความหวัง พราหฺมณ
ได้แล้ว ว่าเป็นพราหฺมณ.

ความหวัง คือตณฺหา ย่อมไม่มี
คือไม่ปรารถนาแก่บุคคลใด ทั้งในโลกนี้
ทั้งในโลกหน้า คือโลกอื่น เราเรียก
บุคคลนั้น ผู้ไม่มีความหวัง ผู้พราห
คือผู้ปราศจากสรรพกิเลส ว่าเป็น
พราหฺมณ.

๒๘. มหาโมคคัลลานตถุเถระ-

วตถุ (๒๙๑)

ยสฺสาลยา น วิชฺชนนฺติ
อญฺญาณ อภกฺกํถิ
อมิตฺถํ อญฺปตฺตํ
ตมฺหํ พุรฺรมิ พุราหฺมณนฺติ.^๓

^๑ ส. อ. นีราสย.

^๒ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๗๐.

^๓ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๗๐.

๒๘. เรื่องพระมหาโมคคัลลาน-

เถระ (๒๙๑)

ความอาลัย ย่อมไม่มีแก่บุคคลใด
บุคคลใด รู้ชัดแล้วเป็นผู้ไม่มีความ
สงสัย เป็นเหตุกล่าวว่อย่างไร
เราเรียกบุคคลนั้น ผู้หยั่งลงสู่อมตะ
ผู้ตามบรรลุแล้ว ว่าเป็นพราหฺมณ.

อาลยา ตณฺหา ยสฺส ปุคฺคสฺส
 น วิชฺขนฺติ, ปุคฺคโล อฏฺฐวตฺถุณิ
 ยถาภูตํ อญฺญา ยานิตฺวา อกถํถิ
 อฏฺฐวตฺถุกาย วิจิกฺขณาย นิพฺพิจิกฺโข
 อมโตคฺธิ อมตนิพฺพานํ โอคฺคาเหตุวา
 อนุปฺปตฺตํ อหิ ปุคฺคํ พฺราหฺมณํ
 พุรฺรุมิ วทามิ.

ความอาลัย คือตัดหนาย่อมไม่มี
 แก่บุคคลใด, บุคคลใด รู้ชัด คือทราบ
 วัตถุประสงค์ อย่าง ตามความเป็นจริง เป็น
 ผู้ไม่มีความสงสัย เป็นเหตุกล่าวว่
 อย่างไร คือเป็นผู้ไม่มีความสงสัย ด้วย
 ความสงสัยอันมีวัตถุประสงค์ เราเรียก คือ
 กล่าวถึงบุคคลนั้น ผู้หยั่งลงสู่อมตะ คือ
 ผู้หยั่งลงแล้ว ตามบรรลุมตนิพพาน
 ว่าเป็นพราหมณ์.

๒๙. เรวัตตฺเถรวตฺถุ (๒๙๒)

โยธ ปุณฺณญจ ปาปญจ
 อุโภ สงฺคํ อุปจฺจคา
 อโสภํ วิรชํ สุทฺธํ
 ตมหิ พุรฺรุมิ พฺราหฺมณนฺติ.^๑

ภิกฺขเว โย ปุคฺคโล อธิ อิมสฺมิ
 โลเก ปุณฺณญจ ปาปญจ อุโภ เทวปี
 ปุณฺณปาปานิ จ จทฺเทตฺวา สงฺคํ

๒๙. เรืองพระเรวัตเถระ (๒๙๒)

ผู้ใด ล่วงบุญและบาปทั้ง ๒
 และกิเลสเครื่องข้องเสียได้ เราเรียก
 ผู้นั้น ผู้ไม่มีความโศก ปราศจาก
 กิเลสเพียงดังฐลี ผู้บริสุทธิ์ ว่าเป็น
 พราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดในที่นี้
 คือในโลกนี้ ล่วงบุญและบาปทั้งสอง
 คือทั้งบุญและบาป แม้ทั้งสองเสียได้

^๑ พ. ฐ. ๒๕/๓๖/๗๐.

ราคาทิศาหิ สงค์ อุปัจจคา อติกนุโต
 อโหสิ, อหิ ตัม บุคคัลล อโสภิ
 วฏฏมุลกโสกาภาเวน อโสภิ วิรัช
 อพุนุตเร ราครชาทินิ อภาเวน วิรัช
 สุตฺถิ นิรูปุกกิลเสตาย สุตฺถิ พุราหมณ
 พุริมิ วทามิ.

ลวง คือเป็นผู้กำลวง กิเลสเครื่องข้อง
 คือกิเลสเครื่องข้องอันต่างด้วยกิเลส
 มีราคาเป็นต้น, เราเรียก คือกล่าวถึง
 บุคคลนั้น ผู้ไม่มีความโศก คือชื่อว่า
 ผู้ไม่มีความโศก เพราะไม่มีความโศก
 อันมีวิภวภูเป็นมูล ผู้ปราศจากกิเลส
 เพียงฐิติ คือชื่อว่าผู้ไม่มีกิเลสเพียงดังฐิติ
 เพราะไม่มีกิเลสเพียงดังฐิติ คือราคา
 เป็นต้นในภายใน ผู้บริสุทธิ คือชื่อว่า
 ผู้บริสุทธิ เพราะไม่มีอุปกิเลสทำให้
 เศร้าหมอง ว่าเป็นพราหมณ์.

๓๐. จันทาทกเถรวตฺถุ (๒๙๓)

จันทว วิมล สุตฺถิ
 วิปฺปสนฺนมนนาวิลิ
 นนฺทิกวปริกฺษีณิ
 ตมहि พุริมิ พุราหมณฺนฺติ.^๑

๓๐. เรื่องพระจันทาทกเถระ (๒๙๓)

เราเรียกบุคคล ผู้บริสุทธิผ่องใส
 ไม่ขุ่นมัว เหมือนดวงจันทร์
 ปราศจากมลทิน ผู้มีภพเครื่อง
 เพลิดเปล็นสิ้นแล้วนั้น ว่าเป็น
 พราหมณ์.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๗๐.

ภิกษเว ยัม ปุคฺคัลลํ อิว ยถา จนฺทํ
 วิมลํ อพฺภาทิมลวิริหิตํ สุทฺธํ นิรุปกฺกิลลํ
 วิปฺปสฺสนํ ปสฺสนจิตฺตํ อนาวิลํ
 กิลเลสาทิมลรหิตํ นนฺทิกาวปฺริกฺษีณํ ตีสุ
 ภเวสุ ปฺริกฺษีณตตฺตณฺหํ อหํ ตํ ปุคฺคัลลํ
 พฺราหฺมณํ พุทฺธมํ วทามิ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราเรียกคือ
 กล่าวถึงบุคคลผู้บริสุทธิ์ คือผู้ไม่มีกิเลส
 เครื่องเศร้าหมอง ผู้ผ่องใส คือผู้มีจิต
 ผ่องใส ผู้ไม่ขุ่นมัว คือเว้นจากมลทิน
 มีกิเลสเป็นต้น เพียงดัง คือเหมือน
 ดวงจันทร์ปราศจากมลทิน คือเว้นจาก
 มลทินมีหมอกเป็นต้น ผู้มีภาพเครื่อง
 เพลิดเพลินสิ้นแล้ว คือผู้มีต้นหาในภาพ
 ทั้งสามสิ้นแล้วนั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

๓๑. สิวลิตฺตฺเถรวตฺตฺถุ (๒๙๔)

โย อิมํ ปฺลิตฺถํ ทฺคคํ
 สํสาร์ โมหมจฺจคา
 ตินฺนุโณ ปารคโต ฉมายี
 อเนญฺไซ อกถํกถิ
 อนฺุปาทาย นิพฺพุโต
 ตมฺหํ พุทฺธมํ พฺราหฺมณฺณตฺติ.^๑

ภิกษเว โย ปุคฺคโล อิมํ
 ราคปฺถญฺจ อิมํ กิลเลสฺสทฺคคญฺจ สํสาร์

๓๑. เรื่องพระสิวลีเถระ (๒๙๔)

ผู้ใดล่องทางอ้อม หล่ม สงสารและ
 โมหะนี้ไปแล้ว เป็นผู้ข้ามไปได้ถึงฝั่ง
 มีปกติเฟื่อง หากกิเลสเครื่องหวั่นไหว
 มิได้ เป็นผู้ไม่มีความสงสัยเป็นเหตุ
 กล่าวว่อย่างไร ไม่ถือมั่น ดับแล้ว
 เราเรียกผู้นั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดล่อง
 ทาง(อ้อม) คือราคะนี้ และหล่มคือกิเลสนี้

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๗๐.

อิมํ สํสารวฏฺฏญฺจ โมหํ อิมํ จตฺตุนํ
 อริยสจฺจานํ อปฺปปฏิวิชฺฌณกโมหญฺจ
 อจฺจคา อตีโต ตินฺนุโณ จตฺตารโ อโฆ
 ตินฺนุโณ หุตฺวา ปารคโต นิพฺพานสฺส
 ปารํ อนุปฺปตฺโต ฉายี ทฺพพิเชน
 ฉาเนนาปี ฉายี ตณฺหาย อภาเวน
 อนนฺนุไซ นิกฺกิลไส กถํกถาย อภาเวน
 อกถํกถี อนฺนุปาทาย อฺอุปาทานานํ
 อภาเวน อนฺนุปาทาย อนฺนุปาทียิตฺวา
 นิพฺพุโต กิลสนิพฺพานนฺน นิพฺพุโต ตมฺหํ
 พฺรุมฺมิ พฺราหฺมณํ วทามิ.

สงสาร คือสังสารวัฏนี้ และโมหะ คือ
 โมหะที่เป็นเหตุไม่รู้แจ้งแทงตลอดสัจจะ ๔
 นี้ คือเป็นผู้กำลวง ได้แก่ข้าม คือ
 ข้ามพ้นโอฆะ ๔ เป็นผู้ถึงฝั่ง คือเป็น
 ผู้ข้ามถึงฝั่งแห่งพระนิพพานโดยลำดับ
 ผู้มีปกติเพ่ง คือเป็นผู้มีปกติเพ่งแม้
 ด้วยฌานทั้งสองอย่าง (อาร์มณูปนิมมาน
 และลักขณูปนิมมาน) เป็นผู้หากิเลส
 เครื่องหวั่นไหวมิได้ คือชื่อว่าเป็นผู้ไม่มี
 กิเลส เพราะไม่มีต้นหา ชื่อว่าเป็นผู้ไม่มี
 ความสงสัย เป็นเหตุกล่าวว่อย่างไร
 เพราะไม่มีความสงสัย เป็นเหตุกล่าวว่
 อย่างไม่ ถึงถ้อมัน คือไม่ยึดมั่น ได้แก่
 ไม่ถ้อมัน เพราะไม่มีกิเลสเครื่องยึดมั่น
 (อุปาทาน) ดับแล้ว คือเป็นผู้ดับแล้ว
 ด้วยการดับกิเลส เราเรียก คือกล่าว
 ถึงบุคคลนั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

๓๒. สุนทรสมุทรทศเดรวตถุ

(๒๙๕)

อลลตตกกตา ปาทา
 ปาทุการุห เวลียา
 ตวญจาปี ทหโร มม
 อหปี ทหรา ตว
 อุโกปี ปพพชิสสาม
 ชินุณา ทนุทปรายนาติ.^๑

ภนเต มม เวลียา ปาทา
 อลลตตกกตา ปาทุการุห ตวั จ อปี
 ทหโร ตรุโน มม สามีโก ภาตา อสิ
 ภว, อหปี ทหรา ตว ภริยา อุโกปี มย
 ชินุณา ทนุทปรายนา ปพพชิสสาม.

โยธ กามะ ปหนุตวาน
 อนาคาโร ปริจุเช^๒
 กามภวปริกษินิ
 ตมहि พุมิ พราหมณนติ.^๓

๓๒. เรื่องพระสุนทรสมุทร-

เถระ (๒๙๕)

หญิงแพศยาผู้มีเท้าทั้งสองย่อมนแล้ว
 ด้วยน้ำครึ่ง สวมรองเท้า (กล่าวว่า)
 แม้ท่านก็เป็นชายหนุ่มสำหรับดิฉัน
 แม่ดิฉันก็เป็นหญิงสาวสำหรับท่าน
 เราแม่ทั้งสองแก่แล้ว มีไม้เท้ายัน
 ข้างหน้า จึงจักบวช.

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ หญิงแพศยา
 ของเราเป็นผู้มีเท้าทั้งสองอันย่อมนแล้วด้วย
 น้ำครึ่ง สวมรองเท้า (กล่าวว่า) แม้ท่าน
 ก็เป็นชายหนุ่ม คือเป็นคนหนุ่มแน่น
 จงเป็นสามี คือเป็นผัวของเราเถิด,
 แม้เราก็เป็นหญิงสาว จะเป็นภริยา
 ของท่าน เราแม่ทั้งสองแก่แล้ว มีไม้เท้า
 ยันข้างหน้า จึงจักบวช.

บุคคลใดละกามทั้งหลายในโลกนี้แล้ว
 เป็นผู้ไม่มีเรื้อน ฟิงดเว้นเสียได้
 เราเรียกบุคคลนั้น ผู้สิ้นกาม
 และภพแล้ว ว่าเป็นพราหมณ์.

^๑ ธิ. อ. ๘/๑๕๖.^๒ ธิ. อ. ๘/๑๕๗. ปริพพเช. เอวมุปริปี.^๓ พุ. ธิ. ๒๕/๓๖/๗๐.

ภิกษเว โย บุคคลใด **อิธ** อิมสมิ
 โลก อุโบปี กามะ ปหนุตวาน อนาคาโร
 หุตวา **ปริจฺจเช** ปริจฺจช, ตํ
 กามภว**ปริชฺฌิณิ** ปริชฺฌิณกามญฺเจว
 ปริชฺฌิณภวญฺจ อหิ ตํ บุคฺคํ ปุราหุณฺณิ
พุมิ วทามิ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดในที่นี้
 คือในโลกนี้ ละกามแม้ทั้งสอง (คือ
 วัตถุกามและกิเลสกาม)เสียได้ เป็นผู้
 ไม่มีเรื้อน ฟังงตเว้นเสียได้ คือละงตเว้นได้,
 เราเรียก คือกล่าวถึงบุคคลนั้น **ผู้สิ้นกาม**
และภพแล้ว คือผู้มีกามและภพสิ้นแล้ว
 ว่าเป็นพรหมณ์.

๓๓. ไชยติงเกรวตฺตฺถุ (๒๘๖)

โยธ ตณฺหิ ปหนุตวาน
 อนาคาโร ปริจฺจเช
 ตณฺหาภว**ปริชฺฌิณิ**
 ตมฺหิ **พุมิ** ปุราหุณฺณติ.^๑

โย **อิธ** อิมสมิ โลก **ตณฺหิ**
 จหฺวาริกตณฺหิ **ปหนุตวาน** ชหิตฺวา
 ฆราวาเสณ อนตฺติโก อนาคาโร หุตฺวา
 ปริจฺจเช, อหิ ตํ บุคฺคํ ตณฺหาญฺ เจว
 ภวสฺส จ ปริชฺฌิณตฺตา ตณฺหาภว**ปริชฺฌิณิ**
 ปุราหุณฺณิ **พุมิ** วทามิ.

๓๓. เรื่องพระไชยติงเกราะ (๒๘๖)

บุคคลใด ในโลกนี้ละตัณหาได้แล้ว
 เป็นผู้ไม่มีเรื้อน ฟังงตเว้นเสียได้
 เราเรียกบุคคลนั้น **ผู้สิ้นตัณหา**
และภพแล้ว ว่าเป็นพรหมณ์.

บุคคลใดในที่นี้ คือในโลกนี้ **ละงต**
 คือละทิ้งตัณหา คือตัณหาอันเป็นไป
 ในทวารทั้ง ๖ เป็นผู้ไม่ต้องงการ ด้วยการ
 อยู่ครองเรื้อน เป็นผู้ไม่มีเรื้อน ฟังงตเว้น
 เสียได้, เราเรียก คือกล่าวถึงบุคคลนั้น
 ชื่อว่า**ผู้สิ้นตัณหาและภพแล้ว** เพราะทั้ง
 ตัณหาและภพหมดสิ้นแล้ว ว่าเป็น
 พรหมณ์.

^๑ พ. ๕. ๒๕/๓๖/๗๐-๑.

๓๔. ปฐมนฏปุพฺพกตฺต (๒๙๗)

หิตฺวา มาณสํ โยคํ
 ทิพฺพํ โยคํ อฺปจฺจคา
 สพฺพโยคฺวิสํยุตฺตํ
 ตมํ พุริมิ พุราหมณฺนฺติ.^๑

โย ปุคฺคโล มาณสํ โยคํ
 อายุโยคํ ปญฺจกามคฺเณ โยคํ
 ทิพฺพอายุมาณสกอายุโยคํ ปญฺจกามคฺเณ
 หิตฺวา อทฺเตตฺวา ทิพฺพํ โยคํ
 ทิพฺพอายุ อฺปจฺจคา อติกฺกนฺโต โหติ,
 สพฺพโยคฺวิสํยุตฺตํ สพฺเพหิ จตฺตฺหิ โยคฺเห
 วิสํยุตฺตํ กามรूपอรูปี ตมํ พุริมิ
 พุราหมณฺนฺติ.

๓๔. เรื่องพระภิกษุผู้เคยเป็น นักฟ้อนรูปที่ ๑ (๒๙๗)

ผู้ใด ละกิเลสเครื่องประกอบ(สัตว์
 ไว้ในภพ) อันเป็นของมนุษย์ ล่วง
 กิเลสเครื่องประกอบอันเป็นของทิพย์
 ได้แล้ว เราเรียกผู้นั้น ผู้พราจจาก
 กิเลสเครื่องประกอบทั้งปวงได้แล้ว
 ว่าเป็นพราหมณ์.

บุคคลใด ละ คือละทั้งกิเลสเครื่อง
 ประกอบ คือกิเลสเครื่องประกอบอายุ
 อันเป็นของมนุษย์ กิเลสเครื่องประกอบ
 ในเบญจกามคุณ คือกิเลสเครื่องประกอบ
 คืออายุที่เป็นของทิพย์ และอายุที่เป็น
 ของมนุษย์ในเบญจกามคุณ ล่วง คือเป็น
 ผู้ก้าวล่วง กิเลสเครื่องประกอบอันเป็น
 ของทิพย์ คืออายุที่เป็นของทิพย์,
 เราเรียกบุคคลนั้น ผู้พราจจากกิเลส
 เครื่องประกอบทั้งปวง คือผู้พราจจาก
 กิเลสเครื่องประกอบ (สัตว์) ไว้ทั้งหมด
 ๔ ประการ ผู้ไม่เหมาะที่จะอยู่ในกามภพ
 รูปภพและอรุภพ ว่าเป็นพราหมณ์.

^๑ พุ. ๖. ๒๕/๓๖/๗๑.

**๓๕. ทุตียนฎปุพพกตถุ
(๒๙๘)**

หิตฺวา รติญฺจ อรติญฺจ
สํติฏฺฐํ นิรูปฺธิ
สพฺพโลกาภิกฺขุ วัริ
ตมํ พุทฺธิ พุราหฺมณฺนติ.^๑

ภิกขเว อหํ ปุคฺคํ **รติ**
ปญฺจกามคุณฺรติ **อรติ** อรณฺยวาเส
อุกฺกณฺจิตฺ หิตฺวา จตุเทตฺวา **สํติฏฺฐํ**
นิพฺพุตํ **นิรูปฺธิ** นิรูปฺกภิเลสํ
สพฺพโลกาภิกฺขุ วัริ เอวรูปิ สพฺพพฺพนฺโลกิ
อภิกฺขุหิตฺวา จิตฺ พุทฺธสฺสเน จิตฺ
วัริยวณฺตํ อหํ ตํ ปุคฺคํ พุราหฺมณฺ
พุทฺธิ วทามิ.

**๓๕. เรื่องพระภิกษุผู้เคยเป็น
นักฟ่อนรูปที่ ๒ (๒๙๘)**

เราเรียกบุคคล ผู้ละความยินดีและ
ความไม่ยินดี เป็นผู้เย็น ไม่มีอุปธิ
ผู้แก้แค้นแล้ว ครอบงำโลกทั้งปวงนั้น
ว่าเป็นพราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราเรียก คือ
กล่าวถึงบุคคล ผู้ละ คือทั้ง ความยินดี
คือความยินดีในเบญจกามคุณ ความ
ไม่ยินดี คือปรารถนาอย่างแรงกล้า
ในการอยู่ป่า เป็นผู้เย็น คือดับ(กิเลส
เครื่องเร้าร้อน)แล้ว ไม่มีอุปธิ คือผู้ไม่มี
อุปธิกิเลส ผู้แก้แค้นแล้วครอบงำโลก
ทั้งปวง คือผู้เห็นปานนี้ ผู้ครอบงำ
ชั้นโลกทั้งปวง ดำรงอยู่ ตั้งมั่นอยู่ใน
พระพุทธศาสนา มีความเพียรนั้น ว่าเป็น
พราหมณ์.

^๑ พุ. ๕. ๒๕/๓๖/๗๑.

๓๖. วงศ์สัตตเถรวตถุ

(๒๙๙)

จตุตี โย เวทิต สตุตตานัน
อุปตฺตติญจ สพุทฺโส
อสุตฺตํ สุกตํ พุทฺธํ
ตมหนํ พุทฺธิมิ พุราหุมนฺนติ.^๑

ภิกฺขเว โย ปุคฺคโล จตุตี สตุตตานัน
จตุตี อุปตฺตตี สพุทฺโส สพุทฺทาเรน
เวทิตฺตํ ขานินิ อญฺเณสสิ อสุตฺตํ ตณฺหยา
อลลคฺคตยา กามภวาทิสฺสุ ภเวสุ อสุตฺตํ
อวิชฺชมานัน สุกตํ ปฏิปตฺติยา นิพฺพานสฺส
สฺสฺสุคฺคตตฺตา สุกตํ พุทฺธํ จตฺตุนัน
สจฺจจันนํ พุทฺธตฺตาย พุทฺธํ, อหนํ ตํ ปุคฺคลํ
พุราหุมนํ พุทฺธิมิ วทามิ.

ยสฺส คตฺติ น ขานนฺนติ
เทวา คนฺธพฺพมานุสา
ชีณาสวํ อรหนตฺตํ
ตมหนํ พุทฺธิ พุราหุมนฺนติ.^๒

๓๖. เรื่องพระวังศ์เถระ

(๒๙๙)

ผู้ใดรู้จักและอุปนิสัยของสัตว์ทั้งหลาย
โดยประการทั้งปวง เราเรียกผู้นั้น
ผู้ไม่ข้อง ไปดีแล้ว ผู้รู้แล้ว ว่าเป็น
พราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใคร่รู้แล้ว
คือทราบแล้ว ได้แก่รู้ทั่วถึงแล้ว ซึ่งจิต
คือซึ่งจิต (และ)อุปนิสัยของสัตว์ทั้งหลาย
โดยประการทั้งปวง คือโดยอาการ
ทั้งปวง เราเรียก คือกล่าวถึงบุคคลนั้น
ผู้ไม่ข้อง คือไม่ขัดข้อง ได้แก่ไม่ปรากฏ
ในภาพทั้งหลาย มีกามภพเป็นต้น เพราะ
ไม่ถูกตมหาพัวพัน ผู้ไปดีแล้ว คือ
ชื่อว่าผู้ไปดีแล้ว เพราะเป็นผู้บรรลुพระ
นิพพานแล้วด้วยดี ด้วยการปฏิบัติ
ผู้รู้แล้ว คือชื่อว่าผู้รู้แล้ว เพราะรู้สัจจะ
ทั้ง ๔ นั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

เทวดา คนธรรพ์ และหมู่มนุษย์
ย่อมไม่รู้คติของผู้ใด เราเรียกผู้นั้น
ผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว ผู้เป็นพระอรหันต์
ว่าเป็นพราหมณ์.

^๑ พุ. ธ. ๒๕/๓๖/๗๑.

^๒ พุ. ธ. ๒๕/๓๖/๗๑.

ภิกษเว เทวา คนุพพมานุสา
 ยสฺส ปุคฺคสฺส คตี น ชานนฺติ, อหํ
 ตํ ปุคฺคํ ชีณาสวํ อาสวานํ ชีณตฺตาย
 อรหนฺตํ กิเลสฺหิ อารกตฺตา พุราหฺมณฺ
 พุรุมิ วทามิ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เทวดา คนธรรพ์
 และมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมไม่รู้คติของผู้ใด
 คือบุคคลใด เราเรียก คือกล่าวบุคคลนั้น
 ผู้ชื่อว่าเป็นพระชีณาสพ เพราะสิ้นอาสวะ
 ทั้งหลาย ผู้ชื่อว่าเป็นพระอรหันต์ เพราะ
 เป็นผู้ไกลจากกิเลส ว่าเป็นพรหมณ์.

**๓๗. ธรรมทินนาเถรีวตุถุ
 (๓๐๐)**

**๓๗. เรื่องพระธรรมทินนาเถรี
 (๓๐๐)**

ยสฺส ปุเร จ ปจฺจนา จ
 มชฺฌเม จ นตฺติ กิณฺจนํ
 อภิณฺจนํ อนาทานํ
 ตมหนํ พุรุมิ พุราหฺมณนฺตฺติ.^๑

ผู้ใดไม่มีกิเลสเครื่องกังวลในกาลก่อน
 ในภายหลัง และในท่ามกลาง เรา
 เรียกผู้นั้น ซึ่งไม่มีกิเลสเครื่องกังวล
 ไม่มีความยึดมั่น ว่าเป็นพรหมณ์.

อุปาสก ปุเร จ อตีเตสุ ขนฺธेषु
 ปจฺจนา จ อนาคเตสุ ขนฺธेषุ มชฺฌเม
 จ ปจฺจุปนฺนেষุ ขนฺธेषุ นตฺติ กิณฺจนํ,
 เตสุ ตีสุ จาเนสุ ตณฺหาคาหสฺสงฺขาตํ
 กิณฺจนํ ปลิโพธํ ยสฺส ปุคฺคสฺส นตฺติ,

ดูกรอุบาสก กิเลสเครื่องกังวล
 ในกาลก่อน คือในขั้นที่เป็นอดีต ใน
 ภายหลัง คือในขั้นที่เป็นอนาคต และ
 ในท่ามกลาง คือในขั้นที่เป็นปัจจุบัน
 ย่อมไม่มี, บุคคลใด ไม่มีกิเลสเครื่อง
 กังวล คือกิเลสเครื่องผูกพัน กล่าวคือ
 การถือมั่นคือตัณหา ในฐานะทั้งสาม
 เหล่านั้น, เราเรียก คือกล่าวถึงบุคคล

^๑ พุ. ถ. ๒๕/๓๖/๗๑.

อหิ ตํ ปุคฺคํ อภิภูจฺนํ นิปฺปฺลิตฺโพร
อนาทานํ กสฺสจฺจि คฺชนสฺส อภาเวน
พฺรหฺมณํ พฺรหฺมิ วทามิ.

นั่น ผู้ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล คือไม่มี
กิเลสเครื่องผูกพัน ผู้ชื่อว่าหาความ
ยึดมั่นมิได้ เพราะไม่มีการยึดมั่นอะไร ๆ
ว่าเป็นพราหมณ์.

๓๘. อังคุลิมาลตุเถรวตฺถุ (๓๐๑)

อุสมํ ปวริ วิริ
มเหสี วิชิตาวิณิ
อเนนุชฺชํ นุหตฺกํ พุทฺธํ
ตมหนิ พฺรหฺมิ พฺรหฺมณฺณฺติ.^๑

ภิกฺขเว ยํ ปุคฺคํ อุสมํ
อจฺจมฺภิตตฺถเนน อุสมสฺทิสตาย อุสมํ
อุตฺตมตฺถเนน ปวริ วิริยสมฺปตฺติยา วิริ
มเหสี มนฺหฺตานิ สิลกฺขนฺธาทีนํ
เอสิตตฺตา มเหสี วิชิตาวิณิ ตินฺนุณิ

๓๘. เรื่องพระอังคุลิมาลเถระ (๓๐๑)

เราเรียกบุคคลผู้องอาจ ประเสริฐ
แก่กล้า แสงหาคุณใหญ่
ผู้ชนะโดยวิเศษ ไม่หวั่นไหว
ผู้ล้างแล้ว ผู้รู้ ว่าเป็นพราหมณ์.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราเรียก คือ
กล่าวถึงบุคคล ผู้องอาจ คือชื่อว่า
ผู้องอาจ เพราะเป็นผู้เช่นกับโคอุสมะ
ด้วยอรรถว่า เป็นผู้ไม่สะดุ้งกลัว ชื่อว่า
ผู้ประเสริฐ เพราะอรรถว่าสูงสุด ชื่อว่า
ผู้แก่กล้า เพราะถึงพร้อมด้วย
ความเพียร, ผู้แสงหาคุณใหญ่ คือ
ชื่อว่าผู้แสงหาคุณใหญ่ เพราะความ
เป็นผู้แสงหาคุณทั้งหลาย มีศีลขันธ
เป็นต้นอันใหญ่ ผู้ชนะโดยวิเศษ คือ

^๑ พ. ธ. ๒๕/๓๖/๗๑.

มารานํ วิชิตตตฺตา วิชิตาวินิ อเนญฺชํ
 นิฏฺกิลลํ นุหตกํ นุหตกกิลลตตาย
 นุหตกํ พุทฺธํ จตฺตจฺจพุทฺธตตาย พุทฺธํ
 ตํ เอวรูปิ ปุคฺคลํ พฺราหฺมณํ พุริมิ
 วทามิ.

ชื่อว่าผู้ชนะโดยวิเศษ เพราะชนะมาร ๓
 ได้ ผู้ไม่หวั่นไหว คือไม่มีกิเลส ผู้ล้าง
 แล้ว คือชื่อว่าผู้ล้างแล้ว เพราะความ
 เป็นผู้ไม่มีกิเลสอันล้างแล้ว ผู้รู้ คือชื่อว่าผู้รู้
 เพราะเป็นผู้รู้สัจจะ ๔ นั้น คือเห็นปานนี้
 ว่าเป็นพราหมณ์.

**๓๙. เทวहितพราหมณวตฺถุ
 (๓๐๒)**

กตฺถ ทชฺชา เทยฺยธมฺมํ
 กตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ
 กถิ หิ ยชฺมานสฺส
 กถิ อิชฺฌนฺนฺติ ทกฺขิณฺนาติ.^๑

โก โคตม โย ปุคฺคโล เทยฺยธมฺมํ
 ทานสงฺฆาติ ยตฺถ ยสฺมี ปุคฺคเล
 ยสฺส ปุคฺคลสฺส ทชฺชา ทเทยฺย กตฺถ
 กตฺตรสฺมี ปุคฺคเล กสฺส ปุคฺคลสฺส ยํ
 ทานํ ยสฺมี ปุคฺคเล ยสฺส ปุคฺคลสฺส
 ทินฺนํ ทายเกณ ทินฺนํ กตฺถ กตฺตรสฺมี

**๓๙. เรื่องเทวहितพราหมณ์
 (๓๐๒)**

บุคคลควรให้ไทยธรรมในบุคคลไหน
 วัตถุอันเป็นไทยธรรม อันบุคคล
 ให้ในบุคคลไหน จึงจะมีผลมาก
 ทักขิณาของบุคคลผู้บูชาอยู่อย่างไร
 เล่า จะสำเร็จได้อย่างไร.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ บุคคลใด
 พึงให้ คือพึงถวายไทยธรรม กล่าวคือ
 ทานในที่ใด คือในบุคคลใด (หรือ) แก่
 บุคคลใด ทานใดที่ทายกให้แล้ว คือ
 ถวายแล้วในบุคคลไหน คือประเภทไหน
 (หรือ) แก่บุคคลไร ในบุคคลใด(หรือ) แก่

^๑ ธ. ข. ๘/๑๙๑.

บุคคลใด กสฺส บุคคลสฺส ทานํ
 ยชมานสฺส ทิยมานสฺส กถิ กตริ
 ทกฺขิณา ตสฺส บุคคลสฺส อิชฺฌนฺติ
 กถิ กํ ปการํ เกน ปกาเรน.

บุคคลใด (ทานนั้น จึงจะมีผลมาก)
 ทักขณาอย่างไร คืออย่างไรน ของบุคคล
 ผู้บูชาอยู่ คือให้อยู่ ซึ่งทานในบุคคล
 ไหน คือประเภทไหน (หรือ)แก่บุคคล
 เช่นไร จะสำเร็จผลแก่บุคคลนั้นได้
 อย่างไร คือประการไร(หรือ)โดย
 ประการไร.

ปุพฺพเพนิวาสํ โย เวทิตฺวา
 สคฺคาปายญฺจ ปสฺสตี
 อโถ ชาติกุขยํ ปตฺโต
 อภิญญา โวสิตโต มุนิ
 สพุทฺโธสิตโตสานิ
 ตมहि พุทฺธิ พุราหมณฺณติ.^๑

บุคคลใดรู้ชั้นที่ที่เคยอาศัยอยู่ในก่อน
 ทั้งเห็นสวรรค์และอบาย อนึ่ง บรรลุ
 ความสิ้นไปแห่งชาติ เสร็จกิจแล้ว
 เพราะรู้ยิ่งเป็นมุนี เราเรียกบุคคล
 นั้น ผู้มีพรหมจรรย์อันอยู่เสร็จ
 สรรพแล้ว ว่าเป็นพราหมณ์.

โย บุคคลใด สคฺคํ อพฺพิสตีเทว-
 โลกาทิเภาทสคฺคํ อปายํ จตฺพุพฺพิธํ อปายํ
 ปุพฺพเพนิวาสํ ทิพฺพจกฺขุณา ปสฺสตี, อโถ
 ชาติกุขยํ ชาติกุขยสงฺฆาตํ อรหตฺตํ
 ปตฺโต โส บุคคลใด อภิญญา
 อภิญญะยฺยธมฺมํ อภิญญา ย อภิชานิตฺวา
 โวสิตโต นิพฺพานํ ปตฺโต มุนิ
 อาสวกฺขยปญฺญา ย โมนภาวํ ปตฺตตฺตาย
 มุนิ, อหิ ตํ บุคคลํ สพุทฺโธสิตโตสานิ

บุคคลใด เห็นชั้นที่ที่เคยอาศัยอยู่
 ในก่อน คือสวรรค์ คือสวรรค์อันต่าง
 ด้วยเทวโลก ๒๖ ชั้น อบาย คืออบาย ๔
 ด้วยทิพยจักรุ, อนึ่ง บุคคลนั้น บรรลุ
 ความสิ้นไปแห่งชาติ คือพระอรหันต์
 กล่าวคือความสิ้นไปแห่งชาติ เพราะรู้ยิ่ง
 คือเพราะรู้ยิ่ง ได้แก่ทราบชัด ซึ่งธรรม
 ที่ควรรู้ยิ่ง เสร็จกิจแล้ว คือบรรลุพระ
 นิพพานแล้ว เป็นมุนี คือชื่อว่าเป็นมุนี

^๑ พุ. ติ. ๒๕/๓๖/๗๑.

สพฺเพสํ กิเลสํ ไวสํ อรหตุตถาณ-
 พฺรหฺมจริยวาสวตฺตภาเวน พฺรหฺมณํ
 พฺรหฺมิ วทามิติ.

เพราะบรรลุถึงภาวะแห่งผู้รู้ ด้วยปัญญา
 อันเป็นเหตุสิ้นไปแห่งอาสวะ, เราเรียก
 คือกล่าวถึงบุคคลนั้น ผู้มีพรหมจรรย์
 อันอยู่เสรีจสรพรแล้ว คือชื่อว่า
 ผู้สิ้นสุดลงแห่งกิเลสทั้งปวง เพราะความ
 เป็นผู้อยู่จบพรหมจรรย์ คือพระอรหันต์
 มรรคญาณ ว่าเป็นพราหมณ์.

พฺรหฺมณวคฺควณฺณา นิฏฺฐิตา.

การพรรณนาพราหมณวรรค จบ.

ฉพฺพีสติโม วคฺโค.

วรรคที่ ๒๖ จบ.

นิกมณฑกา

ปตฺตํ ฐมฺมปทํ เยน
 ฐมฺมราเชนนุตฺตริ
 คาถา ฐมฺมปเท เตน
 ภาสิตา ยา มहेสินา.

ฐมฺมปทํ เยน ภควตา ฐมฺมราเชน
 อนุตฺตริ ปตฺตํ ยา คาถา เตน
 ตถาคเตน มहेสินา ฐมฺมปเท ภาสิตา
 กถิตา.

สเดวีสา จตุสฺสตา
 จตุสฺสจฺจวิภาวินา
 สตตฺตยมฺหิ วตฺถุนํ
 เอเกนฺนา^๑ สมฺภูจิตา.

นิกมณฑกา

ธรรมบทอันยอดเยี่ยม อันพระผู้มี
 พระภาคพระองค์ใด ผู้เป็นพระ
 ธรรมราชา ทรงบรรลุแล้ว พระคาถา
 เหล่าใด ในพระธรรมบท (มี
 ประมาณ ๔๒๓ พระคาถา ตั้งขึ้น
 แล้วในเพราะเรื่อง ๒๙๘ เรื่อง) อัน
 พระผู้มีพระภาค พระองค์นั้น
 ผู้แสวงหาคุณใหญ่ ทรงภษิต
 ไว้แล้ว.

ธรรมบทอันยอดเยี่ยม อันพระผู้มี
 พระภาคผู้เป็นพระธรรมราชาพระองค์ใด
 ทรงบรรลุแล้ว พระคาถาเหล่าใด อัน
 พระตถาคตเจ้าพระองค์นั้น ผู้ทรง
 แสวงหาคุณใหญ่ ทรงภษิตไว้แล้ว
 คือได้ตรัสไว้แล้วในธรรมบท.

พระคาถา ซึ่งมีประมาณ ๔๒๓
 พระคาถา อันพระผู้มีพระภาค
 ผู้ทรงประกาศสัจจะ ๔ ให้แจ่มแจ้ง
 ทรงให้ตั้งขึ้นแล้ว (ทรงประพันธ์
 ไว้แล้ว) ในเรื่อง ๒๙๘ เรื่อง.

^๑ ถ. อ. ๘/๑๙๓. เอเกนฺเน.

สตุตตยมุหิ วตุณั จตุสตา
เตวีสคาธา เอเกนุนา วตุณูนา สมุจिता
จตุสจจุวิภาวินา โหติ.

พระคาธา ๔๒๓ พระคาธา ในเรื่อง
๒๙๙ เรื่อง อันพระผู้มีพระภาคผู้ทรง
ประกาศสัจจะ ๔ ให้แจ่มแจ้ง ทรงให้
ตั้งขึ้นแล้ว.

วิหาเร อธิราเชน
การิตมุหิ กตณฺณนา
ปาสาเท สิริคุตฺตสฺส^๑
รณฺโถ วิหฺรตา มยา.

ข้าพเจ้าผู้อยู่ในปราสาทของพระเจ้า
สิริคุตในวิหาร อันพระอธิราชเจ้า
ผู้มีพระกตัญญู ทรงรับสั่งให้สร้าง
ไว้แล้ว.

วิหาเร **อธิราเชน** อุตฺตมรณฺณา
กตณฺณนา การิตมุหิ มยา รณฺโถ
สิริคุตฺตสฺส ปาสาเท **วิหฺรตา** วิหฺรนฺเตน.

ข้าพเจ้าผู้อยู่ คืออาศัยอยู่ในวิหาร
ในปราสาทของพระเจ้าสิริคุต **อันพระ
อธิราชเจ้า** คือพระราชาผู้สูงสุด ผู้มี
พระกตัญญู ทรงรับสั่งให้สร้างไว้แล้ว.

อตุถพฺยณฺชนสมฺปนฺนั
อตุถาย ๑ หิตาย ๑
โลกสฺส โลกนาถสฺส
สทฺธมฺมุจฺติกมฺยตา
ตาสั อญฺจกถั เอตํ
กโรนฺเตน สุนิมฺมลั
ทฺวาสตุตฺติปฺปมาณาย
ภาณฺวาเรหิ ปาฬิยา,

ข้าพเจ้า ผู้เรียบเรียงอรรถกถานี้
แห่งพระคาธานั้น ให้ถึงพร้อม
ด้วยอรรถและพยัญชนะ ให้หมด
มลทินด้วยดี ตามพระบาลีมี
ประมาณ ๗๒ ภาณวาร เพื่อ
ประโยชน์ และเพื่อเกื้อกูลแก่โลก
เพราะความที่ข้าพเจ้า เป็นผู้ใคร่
เพื่อความดำรงมั่นแห่งพระสัทธรรม
ของพระโลกนาถเจ้า.

^๑ ธ. ข. ๘/๑๙๓. สิริญฺจสฺส.

เอตํ อฏฺจกถิ ตาสํ คาทานํ
อตุตฺตพยุญฺชนสมฺปนฺนํ สุนิมฺมลํ โลกสุส
อตุตฺตาย ๑ หิตาย ๑ โลกนาถสุส
สทฺธมฺมฏฺฐิติกมฺยตา สทฺธมฺมฏฺฐิติกาเมน
อิจฺจนฺเตน มया ทฺวาสตุตฺติปฺมาณาย
ภาณวาเรหิ ปาพิยา กโรนฺเตน

ยํ ปตฺตํ กุสลํ เตน
กุสลา สพฺพปาณินิ
สพฺเพ อิชฺฌนฺตุ สงฺกปฺปา
ผลนฺตุ มรฺฐิ ผลิ.

ยํ กุสลํ เตน มया ปตฺตํ
สพฺพปาณินิ สตุตฺตานํ กุสลผลิ ผลนฺตุ
มรฺฐิ สพฺเพ สงฺกปฺปา สตุตฺตานํ
สงฺกปฺปา อิชฺฌนฺตุ.

ปรวมวิสุทฺธสทฺธาพุทฺธิวิริยปฏิมณฺฑิต-
สีลาจารชฺชวมทฺทวาทิคุณสมฺมุทฺยสมฺมุทิตน
สกสมฺยสมฺยนฺตรคทฺทชฺโณคคทฺทสมฺมุทฺย
ปญฺญาเวทยุตฺติสมฺนฺนาคเตน ติปิฏก-

ข้าพเจ้าผู้ประสงค้ให้พระสังฆธรรม
ของท่านพระโลกนาถเจ้าดำรงอยู่ คือ
ปรารถนาเพื่อประโยชน์และเพื่อเกื้อกูลแก่
โลก เรียบเรียงอรรถกถานี้ ที่สมบูรณ
ด้วยอรรถและพยัญชนะ แห่งพระคาถา
เหล่านั้น ซึ่งเป็นอรรถกถาที่ปราศจาก
มลทิน ตามพระบาลี มีประมาณ
๗๒ ภาณวาร เพราะความเป็นผู้ใคร่
ต่อความดำรงมั่น แห่งพระสังฆธรรม
ของพระโลกนาถเจ้า

ได้บรรลุกุศลใด ด้วยกุศลนั้น
ขอความดำริ อันเป็นกุศลทั้งปวง
จงสำเร็จ จงผลัดผลที่น่าจับใจ
แก่สรรพสัตว์ทุกถ้วนหน้า เทอญ.

กุศลใด อันข้าพเจ้าได้บรรลุแล้ว
ด้วยกุศลนั้น ขอความดำริทั้งปวง จง
ผลัดผลอันเป็นกุศลน่าจับใจแก่สัตว์
ทั้งปวง คือแก่สัตว์ทั้งหลาย คือขอความ
ดำริของสัตว์ทั้งหลาย จงสำเร็จ.

พระเถระ ผู้มีนามตามที่ครู
ทั้งหลาย ตั้งให้ว่า "พุทฺธิเมสสะ" ผู้ประดับ
ด้วยศรัทธา ความรู้ และความเพียร
อันบริสุทธิ์อย่างยิ่ง เป็นบ่อเกิดแห่งคุณ

ปริยตติปปุณเฑ สาธุจกเถ สตุตฺตสาสนเน
 อปฺปฎิหตฺตญฺญานปฺปภาเวณ^๑ มหา-
 เวยยากรณน กรณสมฺปตฺติชนิตฺตฺสข-
 วินิคฺคตมธุโรฬารวจนลาเวนฺนญฺตฺเตน
 ยุตฺตมุตฺตวาทีนา วาทิวเรน มหาภินา
 ภินนปฏิสมฺภิทาปริวาเร จฬิภินฺญาที-
 ปณาทคฺคณปฺปฎิมนฺทิตเต อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺเม
 อปฺปฎิหตฺตพฺพุทีนึ เถรวสฺสปทีปานิ เถรานึ
 มหาวิหารวาสินึ วิสาหลงฺการญฺเตน
 วิปฺลวิสุทฺตพฺพุทีนา พุทฺธโฆสิตี ครุหิ
 กตนามเชยฺเยน เถเรน กตายึ
 ธมฺมปทญฺจกถา.^๒

มีศีล อาจารย์ ความเป็นผู้ซื่อตรง และ
 ความเป็นผู้อ่อนโยนเป็นต้น พร้อมทั้ง
 แล้ว สามารถจะหยั่งลงในการถือเอาลัทธิ
 ของตน และลัทธิอื่น เป็นผู้ประกอบไป
 ด้วยความเฉียบแหลม แห่งปัญญา
 ประกาศญาณ อันไม่ขัดข้องในคำสอน
 ของพระศาสดา อันต่างด้วยพระปริยัติ
 คือพระไตรปิฎก พร้อมด้วยอรรถกถา
 ผู้ชำนาญในไวยากรณ์มาก เป็นผู้ประกอบ
 ด้วยความเกลี้ยกล่อม แห่งถ้อยคำ
 ที่ไพเราะยิ่ง อันแปลงได้สะดวก ยัง
 กรณสมบัติให้เกิด เป็นผู้ มีปกติ
 พุดถูกต้องคล่องแคล่ว ประเสริฐ
 ในการพูด เป็นมหากวี เป็นผู้ประดับวงศ์
 ของพระเถระทั้งหลาย ผู้อยู่ในมหาวิหาร
 ผู้เป็นดังดวงประทีปในวงศ์ของพระเถระ
 ผู้มีความรู้อันไม่ขัดข้องในอุตฺตริมฺนุสฺสธรรม
 อันประดับด้วยคุณ อันต่างด้วยอภิญา
 ๖ เป็นต้น พร้อมทั้งปฏิสมฺภิทาอัน
 แดกจាន เป็นผู้มีความรู้โพบูลย์และ
 หมดจด แต่งอรรถกถาธรรมบทนี้ไว้แล้ว.

^๑ ธ. อ. ๘/๑๙๔. ...ปเวทิตฺเตน.
^๒ ธ. อ. ๘/๑๙๔. ธมฺมปทสุส อุตฺตวณฺณนา.

๒๕๕๖-๒๕๕๗-๒๕๕๘-๒๕๕๙-๒๕๖๐-๒๕๖๑-๒๕๖๒-๒๕๖๓-๒๕๖๔-๒๕๖๕-๒๕๖๖-๒๕๖๗-๒๕๖๘-๒๕๖๙-๒๕๗๐-๒๕๗๑-๒๕๗๒-๒๕๗๓-๒๕๗๔-๒๕๗๕-๒๕๗๖-๒๕๗๗-๒๕๗๘-๒๕๗๙-๒๕๘๐-๒๕๘๑-๒๕๘๒-๒๕๘๓-๒๕๘๔-๒๕๘๕-๒๕๘๖-๒๕๘๗-๒๕๘๘-๒๕๘๙-๒๕๙๐-๒๕๙๑-๒๕๙๒-๒๕๙๓-๒๕๙๔-๒๕๙๕-๒๕๙๖-๒๕๙๗-๒๕๙๘-๒๕๙๙-๒๖๐๐

ดาว ติฏฐตุ โลกมุหิ
 โลกนิตุถรณสิน
 ทสฺเสนตี กุลปุตฺตาน
 นยํ สีสฺลวิสุทฺธิยา
 ยาว พุทฺโธติ นามมุปี
 สุทฺถิจิตฺตสฺส ตาทีโน
 โลกมุหิ โลกเชฏฺฐสฺส
 ปวตฺตติ มเหสีโนติ.

ยสฺส มเหสีโน สุทฺถิจิตฺตสฺส
 ตาทีโน อีทิสฺสสฺส โลกเชฏฺฐสฺส พุทฺโธติ
 นามมุปี ตสฺส มเหสีโน โลกมุหิ
 ปวตฺตติ. อิมินา กายกมุเมน
 กุสเลนาปจฺเจเตน^๑ เม ปตฺตํ กุสเลเนว
 สุขิตา โหนตุ ปาณิน.

ยํ กุสลํ อิมินา เม มม
 กายกมุเมน เม มยา กุสเลนาปจฺเจเตน^๑
 ปตฺตํ ปาณิน สุตฺตา กุสเลเนว สุขิตา
 สุขปฺปตฺตา โหนติ หเว ปริปุณฺณา.

อรรถกถาธรรมบทนี้ แสดงอยู่
 ที่นัยแห่งศีลวิสุทฺธิ (ความหมดจด
 แห่งศีล) แก่กุลบุตรทั้งหลาย ขอ
 จงดํารงอยู่ในโลก เพื่อจะรื้อขน
 สัตว์โลก ตราบเท่าที่แม้พระนามว่า
 พุทฺธะ ของพระพุทฺธเจ้า ผู้มีพระทัย
 หมดจด ผู้คงที่ ผู้เป็นพระโลกเชฏฺฐ์
 ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ยังเป็น
 ไปอยู่ในโลก.

แม้พระนามว่า พุทฺธะ ของพระ
 มเหสีเจ้า ผู้มีพระทัยอันหมดจด ผู้คงที่
 ผู้เป็นเช่นนี้ ผู้เป็นพระโลกเชฏฺฐ์ (ผู้
 ประเสริฐสุดในโลก) ยังเป็นไปอยู่ในโลก.
 กุศลอันข้าพเจ้าได้บรรลุแล้วด้วยกายกรรมนี้
 ด้วยกุศลอันข้าพเจ้าสะสมแล้ว คือ
 ด้วยกุศลนั้นแล ขอให้สัตว์ทั้งหลาย
 จงเป็นผู้มีความสุข..

กุศลใด อันข้าพเจ้า คืออันเรา
 บรรลุแล้วด้วยกายกรรมนี้ อันข้าพเจ้า
 คืออันเรา สะสมแล้วด้วยกุศล ขอให้
 สัตว์มีลมปราณทั้งหลาย คือสัตว์
 ทั้งหมด จงเป็นผู้มีความสุข คือ จงได้

^๑ ไป. สุเสนาปจฺเจเตน.

รับความสุข ได้แก่งบริบูรณ์ด้วยกุศล
นั้นนั่นเทียว.

อิติ เตวีสาริกจตุสตกคา-
ปญจาริกติสทวตฺตูปปฏิมณฺหิตา อพพี-
สตีวคฺคสมนฺนาคตา ธมฺมปทวณฺณนา
สมตฺตา.

จบอรรถกถาธรรมบทซึ่งประกอบ
ด้วยวรรค ๒๖ วรรค ประดับด้วยคาถา
๔๒๓ คาถา และเรื่อง ๓๐๕ เรื่อง^๑
ดังพรรณนามาฉะนี้.

^๑ ในนิคมกถาธรรมบทกล่าวว่ามี ๒๙๙ เรื่อง.

อนุโมทนากุศลการสร้างพระคัมภีร์

มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ สร้างพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อความถูกต้องแห่งพระสัทธรรม เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ผู้ศึกษาประพฤติปฏิบัติด้วยสัมมาทิฐิ อันจะนำมาซึ่งการปฏิบัติที่บริสุทธิ์และเข้าถึงพระนิพพาน

ขออนุโมทนาในกุศลเจตนาของท่านผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์ เพื่อสร้างพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ฉบับภูมิพลโลกิขุ ขออานิสงส์แห่งกุศลจงเป็นพลวปัจจัยให้ท่านได้พบแสงสว่างแห่งปัญญา หยั่งถึงพระสัทธรรมอันลึกซึ้งของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และขอให้ท่านทั้งหลายประสบความสำเร็จด้วยความสุขสวัสดิ์ด้วยเหตุแห่งบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญในครั้งนี้อย่างตลอดกาลนาน เทอญ

สัพพะทานัง ธัมมะทานัง ชินาติ
การให้ธรรมะ ชนะการให้ทั้งปวง

(พ. ฎ. ๒๕/๓๔/๖๓)

รายนามผู้บริจาคสร้างต้นฉบับพระคัมภีร์

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๑.	คุณหญิงสุภัทรา ตันติพิพัฒน์พงศ์	๒๐,๐๐๐.-
๒.	คุณหญิงนงเยาว์ จิตต์กุศล	๑๕,๐๐๐.-
๓.	คุณณชนก รัตนทวาร	๑๐,๐๐๐.-
๔.	ท่านผู้หญิงยสวดี อัมพรไพศาล	๑๐,๐๐๐.-
๕.	คุณอำพล-คุณลำยอง หารินสุต	๑๐,๐๐๐.-
๖.	มูลนิธิวิจิตร ชวนะนันท์	๑๐,๐๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๗.	มูลนิธิภาวนา-แถบ-กิมลี คุณานบุตร	๕,๐๐๐.-
๘.	คุณอาภรณ์รัตน์ รัตนทวารส	๔,๐๐๐.-
๙.	คุณมณีนยา ลิปิสุนทร	๔,๐๐๐.-
๑๐.	คุณกระมล ปัทมพงศ์	๔,๐๐๐.-
๑๑.	คุณนงนุช สุริยาประเสริฐ และคุณฉนกร-ด.ช.พงศกร ตระกูลเนตรสว่าง	๓,๙๐๐.-
๑๒.	คุณชูศักดิ์ จิตต์กุล	๓,๐๐๐.-
๑๓.	คุณเพชรสุดา เกษประยูร	๓,๐๐๐.-
๑๔.	คุณนิพนธ์-คุณสมสวาสดี บุญญภัทโร	๓,๐๐๐.-
๑๕.	มูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต	๓,๐๐๐.-
๑๖.	พลตรีชลิต-คุณจำรัส ชุณศิริรักษ์	๓,๐๐๐.-
๑๗.	ท่านผู้หญิง หม่อมราชวงศ์หญิงรสลิน คัคณางค์	๓,๐๐๐.-
๑๘.	คุณโกมล ปัตตะพงศ์	๓,๐๐๐.-
๑๙.	คุณเจดใจม-ดร.ประศาสน์ จันทราทิพย์	๓,๐๐๐.-
๒๐.	มูลนิธิร่วมใจเครือข่ายพัฒนา ๒๕๔๐	๓,๐๐๐.-
๒๑.	พลตรีไชยณรงค์-คุณเลิศลักษณ์ บุรุษพัฒน์	๒,๘๘๖.-
๒๒.	คุณนวลจันทร์ เพียรธรรม และคณะ	๒,๕๐๐.-
๒๓.	อ.วิมลจันทร์ จันทรวิมล และลูกศิษย์	๒,๑๑๐.-
๒๔.	คุณบุญสม พรหมแก้ว	๒,๐๐๐.-
๒๕.	คุณพวงเพชร-คุณสุภาภรณ์ หล่อปฏิมากร	๒,๐๐๐.-
๒๖.	บริษัท เอส.เมติคอด เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด	๒,๐๐๐.-
๒๗.	คุณหญิงพรพรรณ ธารานูมาศ (วัชรภักย์)	๒,๐๐๐.-
๒๘.	ทจก.๙๒ ย่งเตี้ยง	๒,๐๐๐.-
๒๙.	มูลนิธิวิมโพธิ์ เพชรบูรณ์	๒,๐๐๐.-
๓๐.	มูลนิธิไทรใหญ่	๒,๐๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๓๑.	คุณจงจิต เรืองกฤตยา	๒,๐๐๐.-
๓๒.	คุณจามร โชติกเสถียร	๒,๐๐๐.-
๓๓.	คุณกมลลา ทั้งสุนทร, คุณทศพล	๒,๐๐๐.-
๓๔.	มูลนิธิศรีพงศ์-เปรมจิตต์ สระวาสี	๒,๐๐๐.-
๓๕.	มูลนิธิพุทธอุทยานธรรมโกศล	๒,๐๐๐.-
๓๖.	คุณเต็มพงษ์ ตันติพิพัฒน์พงศ์	๒,๐๐๐.-
๓๗.	คุณกัณณภักค์ ตันติพิพัฒน์พงศ์	๒,๐๐๐.-
๓๘.	คุณเต็มศักดิ์ ตันติพิพัฒน์พงศ์ และครอบครัว	๒,๐๐๐.-
๓๙.	คุณวัฒนา ประเสริฐสินธุ์	๒,๐๐๐.-
๔๐.	อาจารย์อุทุมพร พลาวงศ์	๒,๐๐๐.-
๔๑.	บริษัทเรืองวาแสนดนตรีอินดัสตรี จำกัด	๒,๐๐๐.-
๔๒.	คุณยรรยงค์ ศิริวัชรวงษ์	๒,๐๐๐.-
๔๓.	คุณประชา-คุณปราณี รักสินเจริญศักดิ์	๒,๐๐๐.-
๔๔.	คุณสุมิตร เศรษฐพรพงศ์	๒,๐๐๐.-
๔๕.	มูลนิธิอุทิศเพื่อเด็กไทยในชนบท	๒,๐๐๐.-
๔๖.	มูลนิธิสุวรรณชาติ	๒,๐๐๐.-
๔๗.	มูลนิธิโรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน	๒,๐๐๐.-
๔๘.	มูลนิธิมหาวิทยาลัยศรีประทุม	๒,๐๐๐.-
๔๙.	คุณวนิดา ชูเกียรติชัย	๒,๐๐๐.-
๕๐.	คุณสุวรรณ รักชาติ	๒,๐๐๐.-
๕๑.	มูลนิธิลูกเสือชาวบ้านเมืองแกลง	๒,๐๐๐.-
๕๒.	มูลนิธิพระมงคลบพิตร	๒,๐๐๐.-
๕๓.	มูลนิธิเพื่อสงฆ์อาพาธจังหวัดพัทลุง	๒,๐๐๐.-
๕๔.	มูลนิธิเพื่อการศึกษาวิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมา	๒,๐๐๐.-
๕๕.	มูลนิธิครุพา ไชยเดช	๒,๐๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๕๖.	มูลนิธิวัดมงคลทับคล้อ	๒,๐๐๐.-
๕๗.	มูลนิธิโรงเรียน จปร. และสหกรณ์ออมทรัพย์โรงเรียน จปร.จำกัด	๒,๐๐๐.-
๕๘.	มูลนิธิวัดจันทนาราม	๒,๐๐๐.-
๕๙.	ศ.ดร.ชัชชนาถ เทพธรานนท์	๒,๐๐๐.-
๖๐.	คุณปราณี-คุณทัศนพร-คุณชมนวรรณ ภิญโญวัฒน์ยากร, แม่ชีอักษรวิภาศ สุนทรชัน, คุณวิไล สุขอภิชาติกุล	๒,๐๐๐.-
๖๑.	มูลนิธิสงเคราะห์นักเรียน ร.ร.โสตศึกษา จังหวัดนนทบุรี	๒,๐๐๐.-
๖๒.	อาจารย์และเจ้าหน้าที่ ม.ธุรกิจบัณฑิต	๑,๖๑๔.-
๖๓.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรรณวิภา ทังวงศ์	๑,๕๐๐.-
๖๔.	คุณกัลยาณี วัธนเวคิน	๑,๕๐๐.-
๖๕.	แพทย์หญิงเพทาย แป้นสุวรรณ	๑,๒๕๐.-
๖๖.	คุณวัฒนา วัธนเวคิน และน้อง ๆ หลาน ๆ	๑,๒๒๐.-
๖๗.	มูลนิธิการศึกษาโรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง	๑,๑๔๐.-
๖๘.	คุณเปล่งศักดิ์-คุณหญิงอรพรรณ ประกาศเมสัช	๑,๑๐๐.-
๖๙.	อาจารย์กาญจนา วีระนชาญ	๑,๑๐๐.-
๗๐.	คุณสิริภา สัตยานนท์	๑,๐๐๐.-
๗๑.	คุณบุญทิน บุญลักษณะ	๑,๐๐๐.-
๗๒.	มูลนิธิสงเคราะห์และพัฒนาเยาวสตรี (โดยคุณหญิงสร้อยนันทน์ เรืองตระกูล)	๑,๐๐๐.-
๗๓.	มูลนิธิสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด	๑,๐๐๐.-
๗๔.	มูลนิธิสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ	๑,๐๐๐.-
๗๕.	มูลนิธิอัมพวะสิริเพื่อพระพุทธศาสนา	๑,๐๐๐.-
๗๖.	มูลนิธินายหล่อง-นางแม่ัน ชุนณรพานิช	๑,๐๐๐.-
๗๗.	มูลนิธิวัดเขาแก้ว	๑,๐๐๐.-
๗๘.	คุณสมานจิต ธรรมวิทย์	๑,๐๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๗๙.	มูลนิธิบ้านบางแค	๑,๐๐๐.-
๘๐.	มูลนิธิเทพสิตอาจารย์จันทร์	๑,๐๐๐.-
๘๑.	แพทย์หญิงสุวพักตร์ บุรณเวช	๑,๐๐๐.-
๘๒.	คุณอมร อัครมงคล และครอบครัว	๑,๐๐๐.-
๘๓.	มูลนิธิวัดทุ่งศรีเมือง	๑,๐๐๐.-
๘๔.	มูลนิธิโรงพยาบาลราชวิถี	๑,๐๐๐.-
๘๕.	คุณไมตรี-คุณวิไล ใจวัฒนาสวัสดิ์ พร้อมบุตร-ธิดา-ลูกสะใภ้-ลูกเขย และหลานทุกคน	๑,๐๐๐.-
๘๖.	คุณหวน ศรีวัฒนะธรรมมา พร้อมด้วยคณะกรรมการ-สมาชิก และญาติพี่น้อง	๑,๐๐๐.-
๘๗.	คุณสมวิทย์-คุณชอบพร อุดมสินานนท์	๑,๐๐๐.-
๘๘.	มูลนิธิคุณรสศิลป์	๑,๐๐๐.-
๘๙.	พระครูพิมลธรรมมานุศิษฐ	๑,๐๐๐.-
๙๐.	มูลนิธิผู้สูงอายุประโคนชัย	๑,๐๐๐.-
๙๑.	สระแก้วมูลนิธิ	๑,๐๐๐.-
๙๒.	คุณชัชฌนุ-สุชาดา-วิชุดา-ภาคินัย ลังคะลี	๑,๐๐๐.-
๙๓.	คุณจเร ภูมิจิตร	๑,๐๐๐.-
๙๔.	คุณกำทร อุทารวุฒิมงคล	๑,๐๐๐.-
๙๕.	ท่านผู้หญิงชนัตต์ ปิยะอุย	๑,๐๐๐.-
๙๖.	คุณคัมภีร์ สุวรรณรัต	๑,๐๐๐.-
๙๗.	ดร.ศุภพรพงษ์ ชวนบุญ	๑,๐๐๐.-
๙๘.	มูลนิธิเวียไนน์ ลาใจรี เวียไนน์ไทย	๑,๐๐๐.-
๙๙.	มูลนิธิเงินสถิติวงศ์ โดยคุณอภิชาติ เงินสถิติวงศ์	๑,๐๐๐.-
๑๐๐.	ประธานกรรมการมูลนิธิโรงพยาบาลชลบุรี	๑,๐๐๐.-
๑๐๑.	มูลนิธิโรงเรียนสตรีวัดระฆัง	๑,๐๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๑๐๒.	มูลนิธิโรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี	๑,๐๐๐.-
๑๐๓.	มูลนิธิหนองสองห้องการกุศล	๑,๐๐๐.-
๑๐๔.	มูลนิธิวิสุทธิเมธี	๑,๐๐๐.-
๑๐๕.	มูลนิธิสุทธจินดาราชสีมา มูลนิธิ	๑,๐๐๐.-
๑๐๖.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพศาล นุ่นแก้ว	๑,๐๐๐.-
๑๐๗.	มูลนิธิการพยาบาลบางพลี	๑,๐๐๐.-
๑๐๘.	สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย	๑,๐๐๐.-
๑๐๙.	มูลนิธิหนองบัวประชาชนุเคราะห์	๑,๐๐๐.-
๑๑๐.	คุณชวลิต-คุณพรทิพย์ บัวมหะกุล และครอบครัว	๑,๐๐๐.-
๑๑๑.	คุณสุเทพ อุทยาพงษ์	๑,๐๐๐.-
๑๑๒.	คุณธนวิทย์-คุณมาลัย ลิปิสุนทร	๑,๐๐๐.-
๑๑๓.	คุณไพฑูรย์-คุณมาลี วงศ์แหลมทอง	๑,๐๐๐.-
๑๑๔.	โรงพยาบาลราชวิถี กรมการแพทย์	๑,๐๐๐.-
๑๑๕.	มูลนิธิสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ	๑,๐๐๐.-
๑๑๖.	มูลนิธิวัดศรีโสดา	๑,๐๐๐.-
๑๑๗.	มูลนิธิพัฒนาการวิจัยประชากรและสังคม	๑,๐๐๐.-
๑๑๘.	คณะครูและนักเรียนโรงเรียนมูลนิธิธัญญวิทยา	๑,๐๐๐.-
๑๑๙.	มูลนิธิอภิธรรมมูลนิธิ	๑,๐๐๐.-
๑๒๐.	คุณแสงจันทร์ จันทระประภาพ	๑,๐๐๐.-
๑๒๑.	มูลนิธิพระเทพสุวรรณมณี	๑,๐๐๐.-
๑๒๒.	มูลนิธิสุวรรณมหาธาตุนิธิ	๑,๐๐๐.-
๑๒๓.	มูลนิธิศีลโศภิตธรรมานุเคราะห์ (วัดทองพุ่มพวง)	๑,๐๐๐.-
๑๒๔.	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา	๑,๐๐๐.-
๑๒๕.	คุณอารยา อรุณานนท์ชัย	๑,๐๐๐.-
๑๒๖.	อาจารย์สุรางคณา ณ นคร และครอบครัว	๑,๐๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๑๒๗.	คุณมงคล อารยพัฒน์	๑,๐๐๐.-
๑๒๘.	คุณลัดดา อารยพัฒน์	๑,๐๐๐.-
๑๒๙.	คุณมาลินี อารยพัฒน์	๑,๐๐๐.-
๑๓๐.	ภญ.อรสา อารยพัฒน์	๑,๐๐๐.-
๑๓๑.	คุณทิวาลัย สุขสง	๑,๐๐๐.-
๑๓๒.	พญ.กาญจนา ชัยกิตติศิลป์ และบุตร-ธิดา	๑,๐๐๐.-
๑๓๓.	คุณนายิน-คุณกุลยิต จันทร์ศรีชวาลา	๑,๐๐๐.-
๑๓๔.	ปิยธรรมมูลนิธิ	๑,๐๐๐.-
๑๓๕.	ปณิธานธรรมมูลนิธิ	๑,๐๐๐.-
๑๓๖.	คุณพงษ์ศักดิ์-คุณพัชรินทร์-คุณพงศธร-คุณพันธวิทย์ วัธนเวคิน	๑,๐๐๐.-
๑๓๗.	คุณน้อย นาคเจริญ	๙๐๐.-
๑๓๘.	มูลนิธิเขาคอก	๗๙๐.-
๑๓๙.	คุณสนอง สรรกุล	๗๐๐.-
๑๔๐.	มูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการ (พนักงานคณะครู)	๗๐๐.-
๑๔๑.	คณะครู-อาจารย์ และนักเรียนโรงเรียนบ้านเตี้ยดอนกลาง	๗๐๐.-
๑๔๒.	ชาวบ้านดอนกลาง	๖๖๐.-
๑๔๓.	คุณภาณุวัฒน์ จิตต์กุล	๕๐๐.-
๑๔๔.	คุณพัฒน์พงศ์ จิตต์กุล	๕๐๐.-
๑๔๕.	สำนักงานมูลนิธิเมืองพลการกุศล	๕๐๐.-
๑๔๖.	มูลนิธิ ป.วิทยานุสรณ์	๕๐๐.-
๑๔๗.	คุณประเสริฐ เทพพิทักษ์	๕๐๐.-
๑๔๘.	คุณสัมฤทธิ์ นาคามดี	๕๐๐.-
๑๔๙.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๕๐๐.-
๑๕๐.	แผนกจัดซื้อ-แผนกบัญชี บมจ.ดุสิต	๕๐๐.-
๑๕๑.	พนักงานบริษัทนิวแอตแลนติก จำกัด	๕๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๑๕๒.	โรงพยาบาลสูงเนิน	๕๐๐.-
๑๕๓.	มูลนิธิปัจจัยสี่วัดกงไกรลาศ	๕๐๐.-
๑๕๔.	มูลนิธิพระราชินีเวศน์มฤคทายวัน	๕๐๐.-
๑๕๕.	สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง	๕๐๐.-
๑๕๖.	มูลนิธิการกุศลช่องแค	๕๐๐.-
๑๕๗.	มูลนิธิคณะพยาบาลศาสตร์ ม.มหิดล	๕๐๐.-
๑๕๘.	น.ท.สุรเชษฐ์ ทองเจริญ	๕๐๐.-
๑๕๙.	โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์	๕๐๐.-
๑๖๐.	คุณนนท์ ชัมพานนท์	๕๐๐.-
๑๖๑.	โรงเรียนเทพศาลาประชาสรรค์	๔๑๕.-
๑๖๒.	คุณจิรัฐา วัธนเวคิน	๔๐๐.-
๑๖๓.	คุณสมชัย ประเสริฐถาวร	๓๐๐.-
๑๖๔.	ต.ญ.ฝ่าย-ต.ญ.เฟิร์ส ธรรมวิทย์	๓๐๐.-
๑๖๕.	คุณลาวัลย์-คุณณัฐญา ธนากร และคุณไพศาล รักษาดี	๓๐๐.-
๑๖๖.	สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิษฐ์	๓๐๐.-
๑๖๗.	มูลนิธิฟ่อน-บุญเกิด ประสงค์สม	๓๐๐.-
๑๖๘.	คุณบุญประคอง ประสงค์สม	๓๐๐.-
๑๖๙.	คุณทัศนีย์ ชนะชัย	๓๐๐.-
๑๗๐.	คุณภาณี การุณยะวนิช	๓๐๐.-
๑๗๑.	มูลนิธิโรงพยาบาลพระพุทธรบาท	๓๐๐.-
๑๗๒.	มูลนิธินายหว่าละ แก้วยิธิ	๓๐๐.-
๑๗๓.	วิทยาลัยเทคนิคเพชรบูรณ์	๓๐๐.-